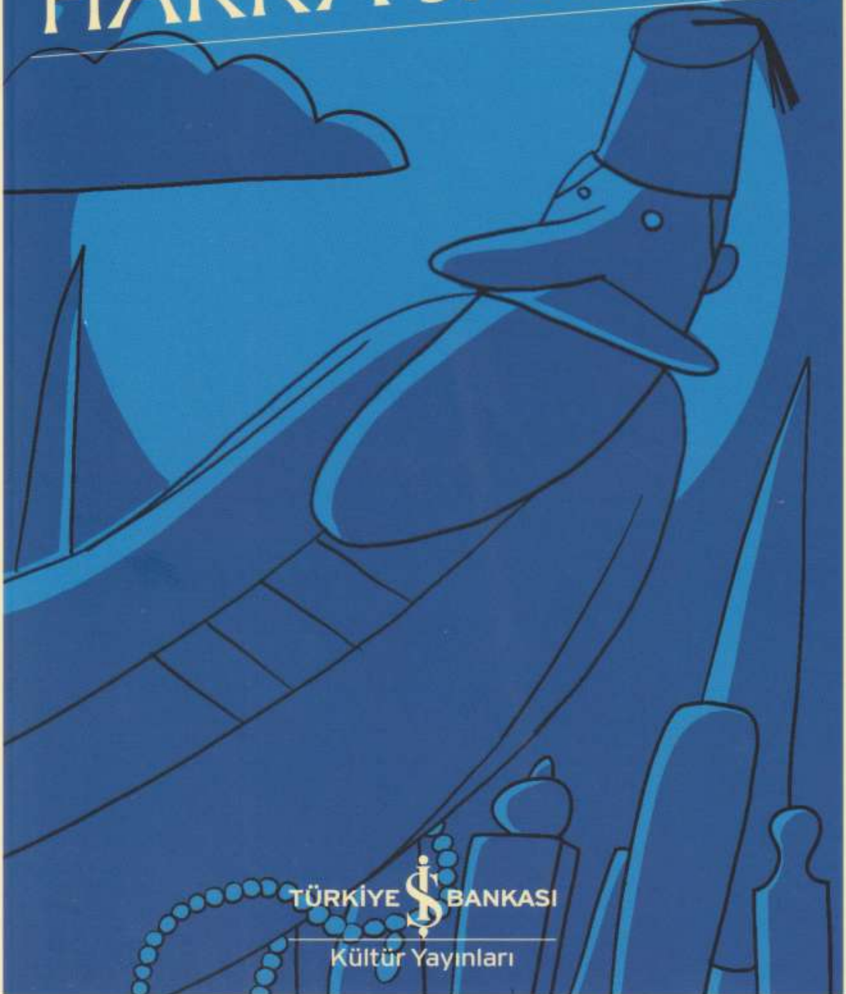
TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 55

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİYLE

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

HAKKA SIĞINDIK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ DİZİSİ

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR
HAKKA SIĞINDIK

UYARLAMAYA KAYNAK ALINAN ÖZGÜN ESER
KÜTÜPHANE-İ ASKERİ, İBRAHİM HİLMİ / İSTANBUL
1335 [1919]

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
AYŞEGÜL ÇAKAN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

REDAKSİYON
HACER ER

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM: MAYIS 2021, İSTANBUL

ISBN 978-625-405-458-7

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE UYARLAYAN: BANU İŞLET

Üsküdar Amerikan Lisesi'nin ardından Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nü bitirdi. Yüksek lisans ve doktora eğitimini Marmara Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde yaptı. Tanpınar Merkezi'nde, Tanpınar Arşivi çevrimyazı ekibinde yer aldı. Halen Türkiye Sosyal Tarih Araştırmaları Vakfı Komintern Arşivi çevrimyazı çalışmalarını ve Yapı Kredi Yayınları'nda editörlük görevini sürdürüyor.

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 55

Roman

hakka sığındık

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Günümüz Türkçesine Uyarlayan: Banu İşlet

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İşitilmedik Bir Vaka

1

İstanbul'da Hoşkadem taraflarında İspanyol nezlesi yangın gibi haneden haneye saldırarak aile efradından üç dört cana kıymadıkça sönmüyordu. Hastalık görülen evlerle imkân derecesinde temastan sakınılması hususunda doktorların tavsiyeleri, gazetelerin uyarıları etkisiz kalıyor, bu nasihatlerin tersine hareketten doğan acı vakalar birbirini izliyor, kimsede ibret eseri görülmüyor, cahil kafalar hep bildiğine gidiyordu.

Hangi evde hastalık ortaya çıkarsa orada düğün varmış gibi bütün komşu kadınlar hemen hasta ziyaretine, kendi tabirlerince hatır sormaya koşuyorlar ve "Aa, dostluk bu günde belli olur" nakaratıyla hastanın hizmetinde bulunuyorlar, bardağından içiyorlar, artığını yiyorlar, koynuna girecek gibi yatağına sokuluyorlar.

"Aman böyle yapmayınız, tehlikelidir..." diyecek kadar basiretli olanlara, "Hanım, Allah sekizde verdiğini beşte almaz. Kırk yıl kıran olmuş, eceli gelen ölmüş... Zavallıcık evinde oturup dururken hastalık ona nereden geldi? Hastalık, sağlık Allah'tan... Rabbimin takdiri neyse o olur. Hekimler ne bilirmiş? Kelin merhemi olsa kendi başına sürer. Onlar ölmeyecek mi? Bu sene İspanyol'dan az hekim mi öldü? Ecele çare olmaz. O cahillere uyup da öyle söylemeyiniz. Rabbimin gücüne gider... Ona şirk koşmuş gibi olur" diyorlardı.

Seksen hekimin tavsiyesini bir kocakarının bu tandırname[1] sözleri hükümsüz bırakıyordu.

Hacı Ferhat Efendi, Hoşkadem Mahallesi'nde konak yavrusu güzel bir hanenin sahibidir. Yaşı altmışı geçmiş, yaşlandıkça hayata muhabbeti artmıştı. Hastalıktan korkar, aile efradının sıhhatleri üzerine de titrerdi. İspanyol nezlesinin mahalleye böyle şiddetle saldırması efendinin endişesini artırdı. Uykularını kaçırdı. Allah'a imanı çok kuvvetli olmakla beraber tedbirde kusur etmemeye uğraşıyordu. Hanesinde sağlık kurallarına dikkati fazlalaştırdı. Misafir kabul etmiyor ve evdekileri hiçbir yere ziyarete göndermiyordu. Bu kararını şiddetli bir emir olarak hane halkına bildirdi. Fakat büyük, küçük hanımlardan, damat beylerden, aşçısına, işçisine varıncaya kadar sakinleri on beşi geçen bir ev kalabalığına hep birden söz anlatması, her birini kendi kafasına göre hareket etmekten alıkoyması mümkün mü? Efendiden gizli yine herkes bildiğini okuyordu.

Hacı Ferhat Efendi'nin hastalığa karşı böyle şiddetli tedbir alması mahallede tandırname allamelerinden birkaç kocakarının gücüne gitti, çenelerini açtı. Diyorlardı ki:

— Zavallı efendi hacı olmuş ama daha tam bir itikat sahibi olamamış... Rabbimle zıt gidilir mi? Takdir bozulur mu? Onun iradesine karşı gelinir mi? (Parmaklarını tükürükleyip duvara yazı yazar gibi yaparak) İşte buraya yazdım, görürsünüz. Muhsine Nine söylediydi dersiniz. Rabbime tevekkül yerine böyle itikatsızlık ettiği için bu mahallede en çok cenaze Hacı Ferhat Efendi'nin hanesinden çıkacaktır.

Biçare Ferhat Efendi tandırname mahkemesinin istinaf kabul etmez böyle dehşetli bir hükmüne uğradı. Zaten Hacı Ferhat Efendi ailesi mahallede iyi bir gözle görülmüyor, çok ağır dedikodulara hedef oluyor, küçüğü büyüğü eleştiri ve hakaret dolu dillerini bu eve uzatıyordu. Bu eleştiriler bir yere kadar haklıydı. Lakin fakir komşuların, kocakarıların ellerini havaya kaldırıp da "İlahi, o Hacı Ferhat denen

1 Eskiden kış günlerinde tandır etrafında oturulurken çeşitli konularda anlatılan masallar, boş ve asılsız hikâyeler için kullanılan bir tabir.

herifin boyu devrilsin. Onu dört kollu ile hacılar götürsün. Kızlarının, damatlarının, torunlarının başları yerlerde sayılsın" beddualarıyla lanetleri bazen insaf ve insanlık sınırını aşıyordu. Bu nefret ve husumetin sebebi bugünün müzmin dertlerinden biriydi. "Biri yer biri bakar, kıyamet ondan kopar" atasözünün hükmü aşikâr oluyordu.

Hacı Ferhat Efendi, Abdülhamit devrinin bal tutup da parmak yalayanlarındandır. Her devirde hâkim bir kuvvet vardır. Ona tâbi olmak zamanın gereğinden kabul edilir. Vatanseverlik ve onurunu bu felsefeye uydurarak küplerini doldurmayı bilenler bu memlekette refah içinde yaşarlar, bu ilkenin tersine hareket edenler dedikodular içinde boğularak asılırlar, kesilirler, sürülürler, sürünürler...

Bugünkü Beyoğlu'nda gelir getiren yerlerin mühim bir kısmı Sultan Hamit lütfunu görenlerin elindedir. Meşrutiyet fırtınasını geçirdikten sonra kedersizce mallarının sahibi kaldılar. Hele bu İttihat ve Terakki kaparozcularının şaşkınlık ve nefretten insanı kusturacak yağmacılıklarından sonra o devrin soyguncuları insaf ve doğrulukta adeta birer evliyalık derecesine erdiler ve şeref ve insaniyetlerini geri aldılar. İsterse kıyamet kopsun. Şimdi sigaralarını yaktılar, köşe penceresine geçtiler. Bugün mesut, gelecekleri güvende, bu hengâmeyi seyrederek keyif çatıyorlar.

Onları bugün affettik. Unuttuk. Lakin tarih sayfalarına, gelecekte insanlığa gözyaşları döktürtecek, ateşten, kandan, irinden, alçaklıktan satırlar nakşettiren, bugün içinde kavrulduğumuz yangının kundakçılarından birtakımları da daha büyük servetlerin verdiği refah ve gururla pencerelerinden bu kargaşayı seyrediyorlar. Aç halk birbirini didiklerken onlar tok, yarın endişesinden azade, rahat ve huzur içinde lehlerine yeni bir dönüşüm için fitne düşünüyorlar...

Öyleleri var ki İstanbul'un en çukur, en havasız, en karanlık mahallelerinden, en adi evlerinden, Taksim'in, Şişli'nin en âlâ, en güzel, en muhteşem köşklerine fırladılar...

Zavallı gazeteci, sen bunlardan birinin Bahriye ödeneğinden her ay aldığı beş yüz çift ekmeği ne yaptığını düşünü-

yorsun... Bu kadar ekmeğe ne miktar katık lazım geleceğini hesaplasana... Belki yemiyor, satıyordu. O halde bu harp zamanının kepekli kuru ekmeğini çalan bir doymak bilmezin vazife icabı elinden geçen milyonlarla sarı liraların cazibeleri önünde çeviremeyeceği entrika mı düşünülür? Beş yüz ekmeğe, beş bin ekmeğe, beş yüz bin ekmeğe razı olalım efendi. Afiyetle yesinler... Ah sen hakikati bilsen, vücudundaki kan, tahammülünden fazla fayrap edilmiş bir makine gibi damarlarını patlatır... Biz canımızı aç kurtlara, peynir tulumlarını kedilere emanet etmiştik, şimdi niye çırpınıyoruz bilmem!..

Evet, Hacı Ferhat Efendi yağmur yağarken küpünü doldurmuştu. Servet serveti çeker. Talih yardım etti, zorbaların içinde kulaç attıkları yağma deryasından hanesine bir nehir akmaya başladı. İki kızı vardı, ikisini de birer zabite verdi. Damatlarından biri Levazım'a yerleşti. Öteki bilmem hangi komisyonda mühim bir mevki tuttu. Levazım'daki damadı kıymet ve itibar ve önem bakımından Reis İsmail Hakkı Paşa'nın[1] yalnız iki gözü değil bir çift eli ve tek bacağının tamamlayıcısı, dayanağı, bastonuydu. Onun Levazım'daki işbilirliği, yardımı ve çalışkanlığıyla tek bacak reis artık topallamıyor, sekmiyor, aksamıyordu. Paşa'dan himmet, damattan gayret öyle bir ticarete koyuldular ki milyonlar önlerinde takla atıyordu. En büyük tüccarlar, Kamhiler falanlar yanlarında âciz birer gölge gibi kaldılar.

İkinci damat elinde tekâlif-i harbiye[2] kamçısıyla bir ticaret evinden, bir depodan içeri girdi mi hokkabazların tılsımlı değnekleri gibi bunun ucunu nereye uzatsa, önünde yüzlerle fıçı fıçı yağlar, teneke teneke gazlar, çuval çuval şekerler, büyük torbalarla pirinçler, balya balya yünler, pamuklar, kumaşlar işaret ettiği tarafa akıp gidiyordu. Bu eşyalar arasında bazen askerî levazıma lazım olduğu düşünülemeyecek ponjeler, suralar, güpürler, dantelalar, yelpazeler, ajurlu ipek

1 İsmail Hakkı Paşa, İttihat ve Terakki döneminin askerî levazım işleri başkanıydı. Topal lakabıyla anılırdı.

2 Osmanlı Devleti'nin Birinci Dünya Savaşı seferberliği üzerine 9 Ağustos 1914'te çıkardığı Tekâlif-i Harbiye Kanunu'yla yürürlüğe koyduğu vergi.

çoraplar, kolonyalar, lavantalar vesaire vardı. Bu zabit bir kâğıdın üzerine iki üç rakam çızıktırınca piyasadaki eşyaların tekmilini kaldırabilmek gibi bir kuvvete sahipti. Nasıl olup da İstanbul menkul ve gayrimenkul bütün mallarıyla onların eline geçmedi ve biz bütün İstanbul sakinleri pençikli esirleri[1] olarak kalmadık, şaşılır.

2

Hacı Ferhat Efendi'nin Hafız İshak Efendi adında, bahçe duvarları bitişik bir komşusu vardır. Servet ve refahta bu iki aile omuz öpüşürler. Hafız İshak hem mebus, hem İaşe Heyeti'nin[2] önemli bir üyesidir. Oğlunu, kardeşini, yeğenlerini, bazı haşerelerin etler, meyveler üzerine kendi kendilerine canlanıp semirmeleri için yumurta bırakmaları gibi, su başlarına, yiyinti noktalarına, yağma mahallerine yerleştirmişti. Bunlarda doymak bilmez bir açlık vardı. Kâinatın bütün gıda hissesini kendi midelerine çevirmek mümkün olsa pervasızca buna cüret edecekler ve âlemin açlıktan ölmesini, nasibin kendilerine lütfettiği bir hadise gibi izlemekten belki memnun olacaklardı.

İttihat ve Terakki idaresinin inkâr olunamaz bir gayreti, bir kadirşinaslığı, alçakları kayırışı, efendiliği vardır. Çevirdiği hile dolabının koluna yapışanları korur, gözetir, çapullara boğar ve bazen tövbe yoksulu olmak derecesinde ihya eder. Hiçbir idare, kullarını, gözdelerini ödüllendirmekte, zenginleştirmekte bu derece ileri gitmemiştir. İşte bu sebepledir ki mensupları onun uğruna kul kurban olurlar. Hatta bugün toplum çürüyüp dağıldıktan sonra onun kurmuş olduğu menfaat ağının kördüğümleri içinde kalmış olanlar ne tarafa dönmek isteseler bütün bütün bağlarını koparmak mümkün olmaz. O büyük velinimetlerine söz söyletmezler.

---

1 Vergisi ödenmiş köle.
2 Dünya Savaşı yıllarında yiyeceklerin alım satımıyla ilgili devlet kurumu.

Çünkü damarlarında dolaşan kanları kuvvetini, hayatını oradan almıştır. Her biri bir şekilde onun ebedi minnettarı ve duacısıdır. O sayede ne tulumbacılar efendi, bey, paşa, nazır, mebus oldular. Ne hiçler adam sırasına geçtiler. Ne kanlı katiller cezadan muaf kılınarak el üstünde tutuldular. Masumları ezmek, haydutları yükseltmek, kabahatsizleri cezalandırmak, kabahatlileri mükâfatlandırmak toplumun baş düsturuydu. Hasan Sabbah'ın haşhaşı gibi onun maneviyetinde insanların niteliklerini değiştiren bir iksir vardı. Kötülük saçan bir büyücü gibi gözleri, vicdanları, basiretleri bağlardı. En insancıl, namuslu, doğru adamları ahlak uçurumlarına sürüklerdi ve nasıl ki sürükledi. İttihatçıların hepsi insanlıktan nasibini almamış, vicdansız kimseler değildir. Buna şüphe yok. Fakat nasıl oldu da bu fazilet ve irfan sahibi insanlar hiç itiraz etmeden ve sorgulamadan dört beş katilin peşine takılarak izlerinden gitmek gibi büyük bir günahı işlediler? Bu kanlı yolun varacağı neticeyi göremediler?

Duvar duvara bitişik bu iki komşudan başka hemen bütün mahalle kıtlığın insafsız, devasız, çaresiz elemiyle yanıyor, kavruluyordu. Bu iki refah içindeki kibar aile reisinin isimlerini süsleyen hacılık, hafızlık unvanları bir müddet birer paratoner gibi kendilerini dedikodudan, hakaretten, kem gözlerden korudu. Biri Ravza-yı Nebi'ye[1] yüz sürmüş mübarek bir hacı, diğeri Kitabullah'ı zihnine nakşetmiş muhterem bir hafız. Bunlardan hak ve insanlığa aykırı ne kötülük beklenebilir? Evet, efendiler, bir müddet kutsanması gereken bu iki unvanın temin ettiği hürmetle yaşadılar, kötü dillerin kendilerine kadar uzanabilmesinden korundular. Lakin gitgide mahallede açlık arttı. Herkes zar zor kendi yağıyla kavrulabilirken şimdi kimsenin ne yağı kaldı, ne suyu, ne seli... Çatırtı başladı. Tenceresini, sahanını, halısını, mangalını satanlar sattı. Şimdi sıra iç çamaşırlarına, dona, gömleğe kadar geldi. Yoksullukla bunalan bazı aileler hasta evlatlarını, analarını, babalarını, kardeşlerini açlığın, ölümün aman vermez

1 Hz. Muhammed'in kabri.

pençelerinden kurtarmak için her gün en lüzumlu eşyadan birini götürüp haraç mezat satıyorlar ve ancak o günün gıdasını çok eksik olarak tedarik edebiliyorlardı. Kilosu elliye çıkan sütün günlük iki yüz elli gramı bile alınamadığından ne yavrular, ne hastalar ölüyordu...

Mahalle böyle bir geçim cehenneminde yanarken Hafız İshak Efendi'nin evine bilmem neredeki mandırasından güğüm güğüm halis sütler, teneke teneke kaymaklar, kâse kâse yoğurtlar geliyordu. Piyasadan çekilen şekerler, unlar, yağlar sanki saklambaç oynar gibi bu iki haneye gelip gizleniyorlardı. Her taraftan yok olan şeyler normal zamanlarla karşılaştırılmayacak bir bollukla bu evlere doluyordu. Herkesin gırtlaklarını dağlayan, dillerini kurutan "yok" sözü bu aileler için bir anlam taşımıyordu. Odunlar, kömürler manda arabalarıyla taşınıyor, o koca koca meşe kütükleri yarmakla bitip tükenmiyordu. Kıtlığın her tarafı birer iskelet gibi kurutup bitirdiği bu hengâmede bütün bu şeyler hangi bilinmeyen hazineden sağlanıyordu? İki konağın bütün odalarına kurulu soba bacaları daima tüter, fırıldaklar fırıl fırıl döner, âlem sancısını geçirmek için bir tuğla parçası ısıtacak ve hastasına bir çorba pişirecek kadar ateş bulamazken bu Hacı ve Hafız efendilerin konakları, kış aylarında mutfaklarından tavan aralarına kadar ılık bir mayıs havasıyla dolardı.

Hacı Ferhat Efendi'nin kapısına her ay başında bir araba dolusu erzak gelirdi. Arabadan haneye taşınırken şeker çuvallarından sokaklara dökülen kırıntıları, tenekelerden sızan yağları, ufak sandıklardan saçılan kuru üzüm ve incirleri, sepetlerden düşen yaş meyveleri kapışmak için mahallenin çocukları aç hayvan yavruları gibi çamurlara bulanırlar, arabanın altına, tekerleklerin arasına girerlerdi. Arabanın yanındaki askerlerin bazen hiddetli taraflarına denk gelirse boş mideli bu sefalet yavrularına iri çizmeleriyle tekme atarlar, o zavallıcıklar dayaktan evvel ağızlarındaki nimeti yemeye uğraşarak o çamurlu bir yudum lezzetli şeyi o acı tekmeye katık ederler ve bir lokmacık daha kapabilmek için sesleri çıkmaz, yalnız zayıf ve soluk yanaklarından akan yaşları görünürdü.

Bu kadar erzakı ne yapıyorlar? Nerelerine yiyorlar?.. İşte bütün mahalle açlarının merak ettiği şey budur. Gelen gidenleri eksik değildir. Sıkça ziyafetler verilir. Haremler, selamlıklar,[1] hanımlar, beylerle dolar. Bu Hacı'nın, Hafız'ın konaklarına hasırlılarla[2] rakılar, kasalarla biralar taşınır. Yerler, içerler, söylerler, çağırırlar, eğlenirler. Çalgı cümbüş, kıyamet kopar.

Onların eğlenceleri böyle ziyafet zamanlarına özgü değildir. Bu iki mesut hanede daima düğün var gibidir. Piyano, ud, tef, şarkı sesleri hiç kesilmez. İki ev de konser salonuna benzer. Komşularda hasta ve hatta cenaze olduğunu göz önüne alıp insaf etmezler. Dünya yıkılsa onlar zevkleriyle meşguldür. Bunların evlerine gidenler, kapılarının önlerinden geçenler harp, kıtlık, hastalık felaketlerini unuturlar. Kendilerini bolluk, güllük güneşlik, ferah, neşe saçan bir memlekette sanırlar. Mahrumiyetler, ölümler, matemler içinde kıvranan mahalle halkını bunaltan yalnız bu çalma çağırma, bu dernek, bu ahenk değildir. Bu kibarların mutfaklarından etrafa, sokaklara taşan nefis yemek kokuları o zavallıların daima burunlarını sızlatır, ağızlarını sulandırır, gözlerini yaşartır. Enfes yağlarda kızartılmış hindiler, börekler, baklavalar, helvalardan tüten kokulu dumanın o açların iştahlarına verdiği işkence tarif olunamaz... Koklarlar koklarlar, yutkunurlar yutkunurlar, yutkunurlar, koklarlar.

Açlıktan ağırlıklarının neredeyse yarısını kaybetmiş, birtakımları insan şeklinden çıkmış bu sefalet içindeki insanlar, samanlı, kepekli, kerpiç gibi bir dilim ekmeği bulabilmek için saatlerce itile kakıla fırın önlerinde beklerler, bazı günler eli boş dönmek tehlikesine de uğrarlarken bu Hacı'nın, Hafız'ın evlerindeki bu daimi düğün bolluğu, neşesi, eğlencesi nedir? Hürriyet, müsavat, uhuvvet[3] diye herkesin ağzına bi-

---

1 Harem, eskiden saray, konak ve evlerde yabancı erkeklerin giremediği, yalnız kadınlara mahsus bölüm. Selamlık ise erkeklere ayrılan bölüm; hariciye de denirdi. Genellikle evlerin ön tarafında yola bakacak biçimde yapılır, kapısı doğrudan ana yola açılırdı.

2 Hasır kap içine koyulan içki şişesi.

3 İttihat ve Terakki'nin, daha sonra II. Meşrutiyet'in sloganı: Özgürlük, eşitlik, kardeşlik.

rer parmak bal çaldılar. Meşrutiyet sözüyle böyle eğlenmek için mi? Bizde geçim yolunu bulmanın ana kuralı: Evvela çatmak, sonra çalmaktır. Mutlakiyet'te[1] de budur, Meşrutiyet'te de... Çatılacak makama çatamayan, sıraya girip de çalamayan aç kalır. Daima kanunun üstünde ya bir hükümet ya da bir parti peyda olur. Su başlarını zorbalar alır. Onlara eyvallah diyerek boyun eğer, kanunu, insanlığı, insafı, vicdanı çiğneyerek gittikleri yoldan gidersen yaşarsın, aksi halde geçim kapısı bulamazsın.

3

Bu mühim hususu, mahalle ahalisinden her biri kendi zihniyetine, kavrayışına, anlayışına göre yorumluyor ve birbiriyle dertleşiyorlardı. Cumba cumbaya, yan yana komşu olan Nakiye Hanım'la Raife Hanım, iki kocakarı pencereden pencereye bazen şöyle halleşirlerdi. Nakiye Hanım etrafı kedi gibi koklaya koklaya:

— Hu komşucuğum, orada mısın?

— Buradayım Nakiye kardeş, bizim ihtiyar kütük gibi yatıyor. Artık onu kaldırsa kaldırsa Allah kaldırır. Gelin hasta, oğlan hasta, iş başıma kaldı. Yorgunluktan belim kırıldı. Çamaşır yıkamaya uğraşıyorum. Kirlilerimiz dağ taş yığıldı. Su yok, odun yok, sabun yok... Bir eski fıçımız vardı. Yağmur borusunun altına koydum. Allah ne rahmet verirse hem içeceğiz, hem yemek pişireceğiz, hem de onunla arınacağız, paklanacağız... Çok zor oldu kardeşçiğim, çok zor... Dün bir parça yağmur çiselediydi. Küllü su yaptım... Kirlileri bastırdım. İşte artık ne kadar temizlenirse... Uğraş uğraş, ne halim kaldı ne canım... Şimdi mutfakta şuraya cumbanın önüne çıktım. Belimi yastığa verdim. Biraz içim geçmiş.

— Hacı'nın mutfağından gelen yemek kokusunu duymuyor musun?

---

1 Abdülhamit dönemi kastediliyor.

Raife Hanım bir av köpeği dikkatiyle gözlerini süze süze havayı koklamaya uğraşarak:

— Bir iki gündür nezleden burnum tıkanmış ama... (Kokuyu içine çekerek) Ay duydum... Duydum. A, mis gibi şey kokuyor... A, dur bakayım... şey, revani... revani... Kaç sene oldu bilmem, mübareği tatmadım. Yalnız ağzımızda adı kaldı... Çok şükür, işte şimdi de kokusunu duydum...

— A, bilemedin kardeş... Sütlü irmik helvası yapıyorlar. Meyanesi ha geliyorum ha geldim diyor...

Bir ev aşırı komşudan bir ses daha gelir... Raife Hanım sorar:

— Kim o?..

— Tatar'ın Esma...

— Ne diyor?

— İkiniz de bilemediniz. Ne revani ne helva... Bademli, fıstıklı Şam baklavası, diyor...

Raife Hanım bağırarak:

— Esma, ilahi karı, yetişme... Fıstıklı, bademli diye bir de ballandırıyor ki imrenmekten insana küçük dilini yutturacak... Gebe olsam çocuğum düşerdi. Emzikli olsam sütüm kesilirdi. O kadar içim çekti... Acaba ölmeden bana baklava yemek kısmet olacak mı? Hiç ummuyorum... Muharebe bitecek de... Şeker, yağ, un ucuzlayacak da... Param olacak da baklava yiyeceğim... Ölme eşeğim ölme, yoncalar bitecek... Vay talihsiz, kısmetsiz Raife...

— Bahçekapısı'nda Şamlı'da âlâsı varmış...

— Varmış ama kim bilir kilosu bin beş yüze midir nedir? Evimi satsam alamam...

Tatar'ın Esma bağıra bağıra yine bir şeyler söyler... Raife Hanım sorar:

— Ne diyor? Ne diyor?

Nakiye Hanım oradan aldığını buraya ileterek:

— Ona bir incir tatlısı salık vereyim de pişirsin, diyor.

— Ateş nerede? İnciri bulsam çiğ çiğ yerim. Şimdi erenlerden biri karşıma çıkıp da "Dile benden ne dilersen" dese... Evvela baklava... Sonra baklava... Yine baklava... Ah canım

baklava derdim... Esma'ya sorsana, o karının soyunda kurt mu var, köpek mi? Baklavanın fıstığını, bademini kokudan nasıl anlamış?

Nakiye Hanım sorar ve cevabını iletir:

— Esma'nın kardeşinin oğlu İsmail bir kovacık su istemek için Hacı'nın konağına gitmiş. Tulumba mutfağın yanında... Su çekerken görmüş. Aşçıbaşı içerde baklavanın harcını döşüyormuş... Göz hakkı kalmasın diye oğlana akşamdan kalma iki tane yassı kadayıfı vermişler. O da bir buçuğunu yemiş, yarımını da teyzesine getirmiş... Kadayıfların o kadar yumurtası, tatlısı bolmuş ki ağzına layık, lezzeti damaklarında kalmış...

— Bizim ihtiyar yassı kadayıfını hep rüyalarında görüyor, kadayıfın üzerine beyitler düzüyor... Ne para eder kardeş, kadayıf kadayıf demekle insanın ağzı tatlılanır mı? Ben de kovayı alayım da bir gün oradan su istemeye gideyim... Bakalım kısmete ne tatlısı çıkar? İçime dert olacak, herif ölmeden iki lokmacık tatlı yedirebilsem... Hanım, çeşmelerin suları kesildi, kuyularınki çekildi. Allah onlara her şeyi bol vermiş... Konağa su nereden geliyor?..

— A, ilahi kardeş... Kuyunun başına bir makine koydular... Harıl harıl işliyor. Yedi kat yerin dibinden su çekiyormuş...

— Bu para insana neler yaptırmaz...

— Dün küçük hanımlar seyre gittiler, gördün mü? Beyoğlu'nda tiyatro varmış...

— Gördüm gördüm. Sokağa bir sürü köpek gelmiş gibi dışarıda har har har har bir gürültü oldu. Cumbaya koştum... Bir de bakayım ki konağın kapısı önüne otolobil gelmiş. İçeriden bakalım kim çıkacak diye bekledim. Beklerim beklerim, kimse çıkmaz... Beklerim beklerim kimse çıkmaz... Kuruyan erik ağacının kökünü söktük de hastalara biraz bulgur çorbası pişiriyordum, çorba lapa olmasın diye bir ocağa koşarım, bir cumbaya koşarım. Bilmem Bulgurlu'ya gelin mi gidiyorlar, bu ne bitmez tükenmez süs, nizam... Nihayet çıktılar. Hacı'nın kızları Nermin, Narin... Hafız'ın gelini Sadiye, üçü beraber... Hanım, ne kılık ne kı-

yafet... Kokana desem bunların yanında kokana da bir şey mi acaba? Bunlar tiyatora seyrine mi gidiyorlar yoksa orada oynamaya mı? Yüzlerine basmışlar düzgünü,[1] vermişler allığı... Çekmişler sürmeyi... Bu soğukta göğüsler açık... Kollar açık... Üşümez mi bu karılar?

— A, nereden üşüyecekler... Otonun içi sıcak... Gittikleri tiyatro da mükemmel sobalı... Soğuk senin benim için... Onların kıştan haberleri var mı?

— Çarşafları böyle kelebek gibi bir renkte, anlatamam ki... Suratlar, saçlar bütün dışarda... Nermin'le Narin bu mahallede doğdular. Bilmez miyim... Saçları siyahtır. Ama şimdi bir gör... Lüle lüle, böyle kanarya sarısı. Bu para yok mu, Arap'ı beyaz ediyor alimallah... Iyy, estağfurullah... Ne günlere kaldık... Ayaklarında Şam nalınlarından yüksek ikişer karış ökçe... İlla o çorapların inceliği... İlla o çorapların inceliği... Hanım, adına pancurlu çorap mı diyorlar, ne diyorlar? Böyle olduğu gibi tenleri görünüyor... Başlarımıza taş yağmadığına teşekkür edelim. Bu kepekli ekmeği bulduğumuza ne mutlu... Ulu tanrım, sen bize acı... Sen bu azgınları ıslah et yarabbim! Hikmetine akıl ermez. İradene karışılmaz. Ben şu halsiz yatan ihtiyara bir lokmacık tatlı bulamam. Arkamıza giyeceğimiz, akşama yiyeceğimiz kalmadı. Ah mevlam, yedi mahallenin rızkını toplayıp da bu Hacı'yla Hafız'ın konaklarına doldurursun; hikmetinden sual olmaz ama, ah biz ne çekiyoruz. Ay dur, lakırdımı şaşırıyorum. Bu üç genç karı... Hepsi böyle birer yapma bebek gibi bir süsle, bir edayla, bir sıraya otolobilin içine kuruldular. Arabacı yan tarafına el attı, bir şeyler yaptı, iki bacağının arasını karıştırdı. Birdenbire bir şey fart fart fart etti. Otomobil, o koca meret, ayı gibi homur homur homur homurdadı. Sonra kıçından beyaz bir duman çıktı. Haydi koydunsa bul... Kuş gibi uçup gittiler... Seyir bitti. Ben hemen yine mutfağa, ocağın başına koştum... Tencerenin kapağını açtım. Bir de ne göreyim a dostlar! Odunun alevi fazla gelmiş, çorba, lapa değil pilav olmuş, simsiyah dibi

---

1 Eskiden cildin gergin, güzel ve taze görünmesi için yüze sürülen yarı sıvı ve boyalı krem, bir çeşit fondöten.

tutmuş... Bu tahıl yokluğunda uğradığım bu felaketin acısıyla Nermin'ine de Narin'ine de, Sadiye'sine de, otolobiline de lanetler ettim. Bak onları seyretmek bana kaça mal oldu... Artık bin defa dövün, para eder mi? Böyle başıma neler gelir de yine bir türlü akıllanmam ki, na kafa!..

4

Bir sabah Hafız İshak Efendi telaşla Hacı Ferhat Efendi'nin konağına geldi. Hane sahibi entariyle, boy kürküyle selamlığa çıktı. İki komşu çok sevişirlerdi. Birbirlerine sarıldılar, omuz öpüştüler, koklaştılar. Hafız'da bet beniz uçmuş, el ayak titriyordu. Bu üzüntünün sebebini anlamak için Hacı Efendi şaşkın bir halde kaşlarını çatarak sordu:

— Hayrola birader, ne var?..

— Bu mahallede bizi çiğ çiğ yiyecekler... Elimden geldiği kadar etrafa ne dağıtabilirsem dağıtıyorum. Siz de öylesiniz, bilirim. Lakin bu kadar açı bir âciz Hafız'la Hacı'nın doyurabilmesi kabil mi? Ne yapsak bunları memnun etmek mümkün değil... Herkesin rızkını veren Allah bile bugünlerde geçimlik dağıtmakta ihmalkâr davranıyor.

— Ah bu mahalle halkının haletiruhiyesi! Anlaşılmaz ki... Pabuçlarımızı giyip konaklardan çıkmalı. Onlara, "Buyurunuz efendim, sefayla oturunuz" demeli. Belki o zaman memnun olurlar.

— Emin olunuz, yine hoşnut kalmazlar.

— Biz yapalım bir iyilik de denize atalım, balık bilmezse Halik bilir.

— Bunlar Allah'ın çizdiği kadere de razı değildirler. Ne yapalım... İşte Allah bize vermiş, onlara vermemiş... Allah'ın takdiri böyle... Dünyadaki insanların hepsi birden zengin veya fakir olamıyorlar.

Hafız İshak Efendi yan cebinden büyükçe bir zarf çıkarır, titreyen parmaklarıyla içindekini almaya uğraşırken Ferhat Efendi yine sorar:

— Ne o? Tehdit mektubu mu gönderdiler?

— Tehdit mektubu ama bu şimdiye kadar görülmemiş, işitilmemiş bir tarzda...

Zarfın içindekini çıkarır. Komşu efendiye uzatır. Hacı Ferhat Efendi kalın camlı gözlüğünü takar. Aşağıdaki satırları hayretler içinde ve biraz da ürkerek yüksek sesle okumaya başlar:

Bu kafiyeli ihtar mektubunun yazılma sebebi şudur ki:

Abdal Veli Hazretlerinin,
Himmetlerine her kim ki talip olur,
illetten, marazdan kurtulur.
Hele o İspanyol nezlesi, illetlerin en kepazesi...
Kaçar, duramaz hazretin nefesinden,
Ne hastalar kurtardık zalim elinden.
Ey Hafız İshak, gözlüğünü tak, bu satırlara iyi bak
Hazret-i Abdal Veli, himmetine layık gördü seni.
Dün gece birdenbire, malum oldu evliya hazretlerine
Ki İspanyol marazı, işte geldi deyip sırası,
Sizin eve dalacak, çok canlara kıyacak.
Gelinin Sadiye, kızı Hadiye, oğlun Enver
ölecekler birer birer.
Hiç durma birader, hemen üç yüz lira gönder.
Budur tek çare ölümlerden kurtulmaya,
Can başına yüz lira, çok değildir bu para.
Oğlun, torunun, gelinin, kurtulurlar himmetiyle velinin.
Etmez isen ihtarımıza dikkat,
yanar ağlarsın sonra her saat...
Ölümünden sonra bu üç canın, kapısını açsan da kasanın,
Bütün paranı da versen ah diye,
hiç gelir mi gidenler geriye?..

Ek:

Ailenizi yakında gerçekleşecek felaketten kurtarmak için ihtarımıza acilen uygun davranmanız lazımdır. Can başına ta-

lep edilen yüz lira kurtarma ücretinin Abdal Veli Hazretleriyle kesinlikle alakası yoktur. Kendilerinin içine öyle doğmuş ve o miktar talep buyurulmuştur. İstenen meblağ verilecek manevi emir ve işarete göre halkın şu içinde olduğu sıkıntılı zamanda yardıma gerçekten muhtaç olan yoksullara dağıtılacaktır. Hanede hastalığın görülmesinden sonra yapılacak müracaatlar artık kabul edilmez. Bu samimi sözlerimizden kuşkulanmanın büyük günahı vardır. Bu kuşkudan uzak durun. Çünkü evliyalık mertebesine ulaşmış bu hazret akçeye zerrece kıymet vermez. Zira o gizli hazinelerin sahibidir.

Akçenin ulaştırılma şekli:

Hazret-i Abdal, Çınar semtinde bir viranede yangından artakalan bir hamam külhanı içinde bir köşede yaşamaktadır. Bir ekmek lokması, bir zeytin tanesiyle nefsini köreltir. İnsanlarla görüşmeyi pek istemez. Ama mucizevi etkisi denenmiş olan maneviyetinden şifa bulmak için yüce makamlarından ihtiyaç sahipleri eksik olmaz. Halk her zaman onun yüce makamını ziyaret eder.

İstenen para yeşil bir kese içine konularak, tercihen sakallı, abdestli, namazında niyazında ve yaşlıca biriyle gönderilmelidir.

Bu takva sahibi ve mümin kişi güneş doğmadan yola çıkıp Çınar semtindeki Viran Cami haziresinin yanındaki viraneye girip sokaktan itibaren sayarak dördüncü ve beşinci selvinin arasından doğuya dönünce hazretin makamını görür. Bunun kapısı yatay yatırılmış geniş bir kuyunun karanlık ağzına benzer. Ve iki tarafındaki selviler bu aziz makamın muhafazasına memur, uzun ve siyah, minare gibi gövdesi olan iki nöbetçi vakarıyla dururlar...

Orada köpekler havlar, baykuşlar öter, iç bayıltıcı kokular tüter, hayaletler gezinir, ölüler dirilir. Kalbi ürküten, ruha korku veren ölülerin sırları gezinir. Ama göğsü imanlı olan, adap gözeten hiçbir canlıya zarar vermezler. Emaneti getiren, o kutsal makamda bulunan evliyanın heybet ve acayipliğinden şaşırarak kendisini kaybedip ve merak ederek sağa sola bakmaksızın huşu içinde o karanlık kapıdan girerek sağ taraftaki duvara tutuna tutuna karanlıkta yedi adım ilerleyince hazretin dünyevi

makberine erişir. Hazret-i Abdal gecenin sessiz karanlığı içinde tespih ve tehlil[1] ile meşgul olur. Ekseriya uzak beldelerin evliyalarıyla görüşür. Bazen cezbeye tutulur. İnsanların işledikleri günahları görür. Acı acı ağlar. Bağırır durur. Baykuşları korkutur, susturur. Evliyanın bu figanlarından ziyaretçilere bir keder yoktur. Korkmamalı. Metanetle durmalı... Yalnız kalbe şüphe ve fesat getirmemeli, zira o zaman köpürür veli...

Ziyaretçi yedinci adımda durduktan sonra cepheye gelen yere doğru elini uzatmalı. Duvarda yani hazretin yattığı mübarek yerin yanında eskimiş bir zembil asılıdır. El yordamıyla onu bulmalı, besmeleyle parayı zembile koymalı. Makama arkasını dönmeksizin saygıyla geri geri yürümelidir. Bu yerin sırlarını anlamak için kibrit çakmak, kandil veya fener yakmak yasaktır. Tavsiyelerimize aykırı hareketin sonu felakettir. Ziyaretçi çarpılır.

Kapıdan çıkınca hemen doğruca yürümeli, dönüp arkaya bakmaksızın artık yoluna gitmelidir.

Akçenin tesliminden bir gün sonra hazretin kerametli eliyle yazılmış ve şifalı mührüyle mühürlenmiş kâğıtçıklar gönderilir...

Bu kâğıtların kullanım şekli:

Bu mühürlü, yazılı kâğıtlardan birer tane ezan-ı Muhammedî zamanları yani günde beş vakit yakılarak hasta tütsülenecektir. Bu tütsülere tam bir inançla üç gün devam edilirse acil şifaya kavuşulur... Tütsüye devam sırasında arzu edilirse doktor çağrılıp ilaç alınarak tıbbi tedaviye devam edilmesinde sakınca yoktur.

Evliya hazretlerinden hiçbir şekilde şüphelenilmeyeceğinden hakkında araştırma, inceleme yapmak büyük kötülükleri üzerinize çekeceği gibi tütsülerin iyi sonuçlar vermesine de engel olur.

Yıldız falı:

Tavâliü'l-mülûk[2] yazarı kavuğunun büyüklüğünü sözlerinin kerametine delil göstererek bu adla çıkardığı kitapta müttefik devletler hükümdarlarının kılıçlarını biledi. Astrolojiye atfen za-

---

1 La ilahe illallah sözünü tekrar ederek tespih çekmek.
2 1910'lu yıllarda çıkan bir dizi astroloji yıllığı.

ferlerini ilan ederek yıldızların günahını aldı. Ve o tahminlerin hepsinin "işkembe-i kübra"dan olduğu şimdi ortaya çıktı. "Külli müneccim kezzâb"[1] sözü her satırında ayan oldu.

Evliya hazretleri o günlerde bu şarlatanlıklara gülerdi. Çünkü dünyadaki olayların hakiki sebepleri kendisi için güneş gibi ortadaydı. Rus devletinin parçalanıp dağılmasından önce Hazret-i Abdal yıldız falına bakarak şöyle buyurmuşlardı:

– Manevi varlığım burçların arasında seyran ederken gördüm. Titredim: Gökyüzünde bir sarsıntı oldu. Balık burcu, Yengeç'i yutmak istedi. Boğa böğürdü. Koç beledi. Aslan kükredi. İkizler birbirinden ayrıldı. Terazi dengesini kaybetti. Yay sonsuzluğa fırladı. Gökyüzü inledi. Her şey birbirine girdi. Bu kargaşada Akrep yanından geçerken Büyük Ayı'nın bacağını soktu. Büyük Ayı küçüğünün üzerine saldırdı. İki ayı arasındaki Dragon her ikisini de zapt etmeye uğraştı. Lakin maalesef bu büyük gökyüzü depreminde Küçük Ayı'nın kuyruğu ucundaki Kutup Yıldızı'na dönük olan yeryüzünün ekseni istikametini şaşırdı. Dünya sarsıldı. Bu karmakarışık savaş meydana geldi.

Abdal Veli Hazretlerinin bu bilgece yıldız falının görünürdeki anlamlarından işaret ettiği gizli anlamlarına geçiş için kudret ister. Arifleri anlamaya irfan lazımdır.

Akrep burcunun Küçük Ayı'yı yani onun yıldız kümesini sokması dünyayla ilgili bazı gizli bilgileri açığa çıkaracak bir simgedir. Bu bilgeliği kavramaktan uzak olanlar gökyüzünde hakikaten zehirli bir akreple koskoca bir ayı bulunduğu batıl inancına kapılırlar ki gülünç bir cehalettir.

Arzu edenlere yıldız falı gönderilmesi:

Her kim ki ana baba ve kendisinin adını ve doğduğu sene, ay, gün, saati belirterek kendisi hakkında yazılı bir yıldız falı talebinde bulunursa üç gün içinde arzu edilen adrese gönderilir.

Hediyesi beş Osmanlı altınıdır.

Adresimiz: Küçükhamam Çınarı'nda Viran Cami yanında harabede oturan Abdal Veli Hazretleri

Başka yerde şubemiz ve ortağımız yoktur.

---

1 Bütün müneccimler yalancıdır anlamında bir hadis.

5

Hacı Ferhat Efendi okumasını bitirince iki ihtiyar, Abdal Veli Hazretleri hakkında ne düşünmek lazım geleceğini tayin fikriyle birbirlerine sorar gibi bakışırlar. Kısa bir düşünüşten sonra Hacı Efendi bunun ehemmiyeti olmadığını ima eden bir tebessümle:

— İlk satırları okuyunca durum bana da çok garip göründü. Adeta bir ürküntü geldi ama sonuna gelince işin merak edilecek bir şey olmadığını anladım. Bu bir nevi şarlatanca dolandırıcılık... Herifin biri, Hazret-i Abdal'ın evliyalığıyla sizi korkutarak beş on liranızı kapacak... Mesele bundan ibaret... Fakat bu çok enayice bir dolandırıcılık... Efendim, halkın geçim sıkıntısı çok arttı, kimse geliriyle geçinemiyor. Herkes bir yol tutturdu. Hırsızlığın, dolandırıcılığın, hilekârlığın türleri günden güne çoğalıyor... Rabbim hepimizi korusun... Çok yakında bu afeti memleketimizin üzerinden kaldırsın...

Hafız İshak Efendi üzüntüsünden kalma bir ses titrekliğiyle:

— Saflığımızdan yararlanmayı umarak bize karşı böyle aptalca bir oyun oynamaya kalkan alçak sözüm ona Abdal Veli'nin kendisi midir? Yoksa onun adına Karagöz oynatan diğer bir melun mudur?

—Kim bilir efendim? Bu Abdal Veli hayalî bir kişi midir? Hakikaten mevcut mudur? Bu rolü oynayan kendisi midir? Başkası mıdır? Bunları bilmek çok zor...

— Beni en çok öfkelendiren şey oğlum Enver, torunum Hadiye, gelinim Sadiye'nin üzerlerine yorulan hastalık ve ölümdür. İsimlerini de ne güzel araştırmış... Bu üç canın üzerine benim tiril tiril titrediğimi de biliyor ki benden üç yüz lirayı koparabilmek için en zayıf damarıma basmış.

— Tuhaf şey... Eczacılar, doktorlar icat ettikleri bazı ilaçlar hakkında uzun uzadıya tarifeler, şatafatlı ilanlar bastırırlar. Onların hapları, tozları, suları, macunları gibi Hazret-i Abdal'ın bu saçma sapan falında da tütsülerin kullanım

şekli, paranın nasıl yollanacağı, adresin belirtilmesi ve hatta aynen onların "taklitlerinden sakınınız" ihtarları gibi başka yerde şube ve ortakları bulunmadığının kaydı gülünecek şeyler değil mi?

— Birader, o kadar sinirlendim ki öfkemden ne yapacağımı bilemiyorum. Araştırılması için bu yıldız fallı, tarifeli saçma mektubu götürüp polis komiserliğine teslim edeyim mi?

— Adam sen de, vazgeçiniz... Nenize lazım... Zorla başınıza iş çıkarırsınız. Sonra polis uzun uzadıya incelemeye, araştırmaya kalkışır. Sizi yorar. Bunu yapan işte bir saçmalıktır yapmış. Sesinizi çıkarmazsınız, gelir geçer. Zorla paranızı alacak değil ya... Nicesi böyle...

— Ya bu alçaklık tekrar ederse?..

— Ne yapılacağını o zaman düşünürüz...

6

Abdal Veli'nin kerametten çok hilekârlığa benzeyen bu garip ihtar mektubunun üzerinden yirmi dört saat geçmeden Hafız İshak Efendi'nin torunu dört yaşındaki Hadiye sokakta dadısı Şehnaz'ın kucağında birdenbire hastalanır. Çocuk ateşler içinde eve getirilir. O akşam nöbet artar. Ateş yükselir. Yavrucak fırınlar gibi tutuşur. "Amanın ne oldu? Doktor, ilaç, tedavi!" derken biçare masum pırrr cennet bağına uçar. Feryat figan, kıyamet kopar. Konak bir matem evine döner. Herkes bu acıyla göğsünü döverken arkasından aynı belirtilerle çocuğun annesi Sadiye hastalanır. Sürüyle doktor çağrılır. Doktorların beşi gelir, dördü gider. Hastalığın teşhisi yine o adı batası İspanyol nezlesi... O kadar tedavi fayda vermez. "Hasta ağırlaşıyor, ağırlaştı" demeye kalmaz kızcağızının peşinden biçare genç kadın da gider. Hane halkı şaşırır. Matem artar. "Amanın ne oluyoruz? Neye uğradık?" sualleriyle aile efradı çırpınırken ailenin tek oğlu, gözbebeği Enver Bey ateşlenir. Hastalık, o hastalık... Gidiş, o gidiş. "Onların arkasından bu da mı?.." diye korkuyla sorarak konak sakinleri bir-

birine bakışırken bu soruya ölüm o korkunç "evet" cevabını verir. Enver'i de alır. Çarçabuk karısıyla kızcağızının yanına götürür. Evlere şenlik, sekiz on günün içinde bir haneden üç cenaze... Arkaya kalan ana baba bu ebedi hasretin ateşiyle ölümü hayata tercih ederek Azrail'e hemen kendi ruhlarını da alması için yalvarırlar. Fakat bu duaları kabul olunmaz. İspanyol nezlesi ailenin üç fidanını budadıktan sonra konaktan yıkıcı ayağını çeker ama hanenin kafesleri iner, kapıları kapanır, neşesi söner. Çalgı, türkü, ahenk sesleri yerine şimdi ahlar, figanlar, ağlamalar, hıçkırıklar duyulur. Ziyafetler, eğlenceler kesilir. Yemek vakitlerinde sofralar kurulsa da kimse ilgi göstermez. İştahları olanlar da olmayanlara uymak için yemekten içmekten, söylemekten, gülmekten sakınır görünürler. Kısacası ailenin düzeni temelinden bozulur.

Bu matemden mahalleli içten içe yüreği soğumuş gibi memnundur. Kocakarılar kıs kıs gülerek, "Ah rabbim, büyüksün... Çok büyüksün... Nelere kadir değilsin. Fakir fukaradan mahallede bu kadar insan öldü. Ölüm de yalnız fukaraya, yoksullara mahsus bir ceza değil ya... Onlardan da birkaç gitsin de acı neymiş bakalım anlasınlar... Bizim evlerimizde çoluk çocuk ekmeksiz, kandilsiz, hastalarımız ilaçsız, mangalsız, gıdasız yatarken onların konaklarında yeme içme gırla gidiyor, çalma, çağırma, gülme, eğlenmeden durulmuyordu" benzeri kınayan sözlerle öç alırcasına oh çekiyor ve bazı insaflılar da, "Ölümle öç alınmaz. Bugün onaysa yarın sanadır" diyorlardı. Uğradığı bu çok şiddetli acıdan mahallelinin intikam aradığını hisseden Hafız İshak Efendi'nin üzüntüsü artıyor, o şom ağızları kapatmak için sadakalar dağıtıyor, merhumların ruhlarını şad etmek maksadıyla yoksulları kollamaya her gün daha fazla hız vermeye uğraşıyordu.

Bu üç acı kayıp o kadar çabuk birbirini takip etti, matemle doldurduğu konağın içini ve özellikle İshak Efendi'nin zihnini öyle karıştırdı, daladı, yaktı ki bedbaht adam neye uğradığını anlayamadı. Felakete uğramış kalbinde babalık, büyükbabalık, kayınpederlik, yani cayır cayır üç türlü babalık sevgisi, ateşi yanıyordu. Bu cehennem acısı aklını, anlayışını, düşünme,

akıl yürütme gücünü ve hafızasını mahvetmiş gibiydi. Bu korkunç durum kötü bir rüya mıydı? Evden son tabutun çıktığı o çok acı günün üzerinden yine öyle ıstıraplı birkaç gün geçti. Gamı azalmıyor, artıyordu. Dünya tasasından kurtulmak için kalbini Hakk'a yöneltmek ve bütün zamanını ibadete vermek ister. Bir gün, odasında köşe yastığının üzerinde *Delâil-i Hayrat*'ı[1] ararken birkaç gazete ve diğer evrak arasında gözlerine ayrıca bir zarf ilişir. Ne olduğunu anlamak için elini uzatır. Zarfı evirir çevirirken bunun Abdal Veli Hazretlerinin ihtar mektubu olduğunu anlayınca hemen gözleri büyür. Vücuduna bir titreme yayılır. Nasıl olup da bunu o güne kadar büsbütün unutmuş olduğuna hayret eder. Bu basiret bağlılığına şaşırır kalır. Abdal'ın işaretini hatırlamaya uğraşır. Bir daha okumak için kâğıdı açar. Okur. Okudukça o satırların anlamları gözünde derinleşir. Bir daha okur. Hazret ihtar mektubunda her hakikati açıktan açığa söylemiş. Kafasını yumruklayarak kendi kendine, "Behey ahmak İshak, bu ettiğin gafletle kıyamete kadar yan! Bu satırları ilk okuyuşunda sırlarına ereydin şimdi gözbebeğin o üç canı kaybetmezdin. Üç yüz liraya kıyamadın. Hazretin maneviyetinden şüphe ettin.

Onu polise verecektin. Bu büyük küfür ve hatanın yoluna üç kurban verdin. Günahı sen işledin. Cezasını yavruların çekti..." sızlanmalarıyla dövünür, ağlar, sofuluğu kabarır, itikatsızlığına çok büyük pişmanlıkla tövbeler eder... Lakin ne fayda!.. Ahirete giden gelir mi?

Kafiyeli ihtar mektubunun şu:

Etmez isen ihtarımıza dikkat
Yanar ağlarsın sonra her saat
Ölümünden sonra bu üç canın
Kapısını açsan da kasanın
Bütün paranı versen ah diye
Hiç gelir mi gidenler geriye?

son mısralarını ateşli gözyaşlarıyla tekrar eder.

---

1 Muhammed bin Süleyman tarafından derlenen salavat mecmuası.

"Ve gelinin Sadiye, kızı Hadiye, oğlun Enver, ölecekler birer birer..." satırlarını da sakalından aşağı akan selle katıla katıla ezberler. Evliya hazretlerinin kerametine şimdi bütün ruhuyla iman getirir. Artık bir yerde duramaz. Zarfı hürmetle koynuna koyar. Kalbinin ateşlerini dökmek, uzun uzun dertleşmek için komşusu Hacı Ferhat Efendi'nin konağına koşar. Yine iki ihtiyar birbirine sarılır.

Öpüşürler, koklaşırlar. Hafız İshak Efendi, Abdal Veli Hazretleri hakkında gösterdiği hürmetsizlik ve itikatsızlığın cezasına uğradığını çok acıklı bir pişmanlıkla uzun uzun anlatmaya başlar. Muhatabını da derin bir dalgınlık alır. Ve nihayet ağır düşünceler içinde cevap verir:

— Polise müracaat edecektiniz. Bu hareketinize engel oldum. Ne kadar doğru yapmışım...

Hafız büyük bir şükranla Hacı'nın ellerine sarılır, şapur şupur öperek, içini çeke çeke koklayarak:

— Berhudar olunuz komşum. Beni ne büyük bir vebalden kurtarmışsınız.

Hafız, koynundan saygıyla sakladığı zarfı çıkarır. Kutsal bir şey açar gibi zarfın içindekini masanın üzerine koyar. İkisi de büyük bir dikkatle gözlükleri takarlar. Bir evliyadan gelen bu meçhul, bu esrarlı kâğıdın huzurunda elpençe divan durur gibi huşu ve ibadet tavrı alırlar. Her cümle, her kelime ve hatta her harfin şekil ve görünüşteki anlamlarının ardında gizli, kutsal, ilahi, ruhani anlamlar arayarak okumaya başlarlar.

Hazretin ihtar mektubu talik[1] kırması bir hatla, söz başları ve dikkat çekici cümleler, kelimeler kırmızı Frenk mürekkebiyle yazılmıştı. Fakat iki ihtiyarın o satırlar hakkındaki imanları o kadar yükselmişti ki bazı yerleri kabarmış bu adi mürekkebi lal olarak kabul ettiler.

Hatta dikkat edilse talike yabancı bir kalemin zorlama sahtekârlığıyla yazılmış olduğunu anlamakta güçlük çekil-

---

1 İran'da 11 ve 12. yüzyıllarda geliştirilmiş bir yazı çeşidi. Türkler de bu yazıyı zaman zaman kullanmış ve kendilerine özgü bir ekol oluşturmuşlardır.

mezdi. Fakat artık onlar hazret aleyhindeki böyle şüpheleri büyük günahlardan korkunç birer küfür sayıyorlardı.

Aşkla, şevkle, vecd ile bu dindarane meşguliyete o kadar daldılar ki elinde iri bir zarfla odaya giren uşağın varlığından bir müddet haberleri olamadı. Nihayet Ferhat Efendi başını çevirdi. Hizmetkârını görerek dalgın dalgın:

— Ne var Ahmet? dedi.

Uşak elindeki iri zarfı uzatarak:

— Efendim, bunu şimdi postacı getirdi, cevabını verdi.

İhtiyarların gözleri bu yeni zarfa dikildi. Ani bir elektrik cereyanına tutulmuşlar gibi ikisini de birer soğuk titreme aldı. Çünkü Ahmet'in uzattığı zarf kendi önlerindekinin aynıydı. Hazretten yine bir ihtar vardı.

7

Abdal'ın evliyalığına iman ettiler. Emirlerine hürmetle boyun eğdiler. Lakin hazretin yine nasıl dehşetli ihtarları karşısında kalacaklarını kestiremedikleri için titriyorlardı.

Hacı Ferhat Efendi, uzatılan zarfı titreyen eliyle aldı. Uşağı savdı. Hemen okudu. Zarfın üzeri kendine hitaptı. Gittikçe derecesi artan bir korku ve heyecanla zarfın içindekini çıkardılar. Kafiyeli ihtar mektubu neredeyse eskisinin aynı, yalnız:

> Evinizde mahkûmlar var ölmeye
> Dil varmıyor aşikâre söylemeye

gibi bazı mısralar değiştirilmiş ve ilave edilmiş. İki kuruntulu ihtiyarın korkudan her kelimesinde gizli anlamlar aramaya koyuldukları ihtar mektubunun, daha doğrusu bu evliya ağzıyla yazılmış tehdit mektubunun görünen ve kesin anlamı kısaca şuydu:

> Malum adrese beş yüzer lira göndermezseniz, kızlarınız Narin'le Nermin'in ve daha aileniz efradından diğerlerinin çok yakında İspanyol nezlesinden vefatlarına şüphesiz hazır olunuz.

Hacı Ferhat'ın gecelik takkesi başından fırlayarak:

— Bu defa ücret yükselmiş!

Hafız İshak, teselli ve yüreklendirmek için komşusunun arkasını sıvayıp yüzünü okşayarak:

— Aman birader, çok görmeyiniz ve tereddüt etmeyiniz. Hazretin şakası yok... Beş yüz lira kızlarınızın hayatlarından kıymetli midir?

— Fakat niçin bu defa kurtarma bedeli fırladı?

— Hazret, bir hayatı yüz liraya kurtarıyor, demek devlethanede ölüme mahkûm beş kişi var. Hesap açık ve sade!

— Acaba bu beş mahkûmdan biri de ben miyim?

— Sanırım. Çünkü bu defa Abdal Hazretleri "Dil varmıyor aşikâre söylemeye" mısraıyla hakikati açıklamakta büyük bir nezaket gösteriyor. Sizi alenen korkutmak istemiyor. Bu arifane ihtarla uyanık olmalısınız.

— Size hazretin meçhul makamından böyle bir ihtar mektubu geldiği zaman çok hiddetlenmiştiniz. Hatta bu konudaki son kararımızın ne olduğunu henüz unutacak kadar zaman geçmedi...

— Zihnim çok karışık. Unuttum. Neye karar vermiştik?

— Benim sizi polise müracaattan alıkoymama karşılık siz bana, "Ya bu alçaklık tekrar ederse?" buyurmuştunuz. Bendeniz de size "Tekrar ederse ne yapılacağını o zaman düşünürüz" demiştim.

Hafız, Hacı'nın ellerine sarılarak Allah'a sığınır gibi:

— Aman birader aman... "Alçaklık" tabirini kullanmak hürmetsizliğinde bulunmayınız...

Hacı ettiği bu büyük kusurun pişmanlığıyla titreyerek:

— Haşa sümme haşa, ben bu tabiri hazret için söylemedim. Evvelce aramızda geçen bir konuşmayı, gerektiği için tekrar etmek istedim de...

— İkinci olarak, hazretin meçhul makamı diyorsunuz. Bu da bir hatadır. Çünkü Abdal Hazretleri bize makamını belirtti. Adres verdi.

— Bu sözden muradım hazretin maneviyetiydi...

Hafız büyük bir telaşla:

— Aman Hacım... Aman kardeşim... Sözlerinize dikkat ediniz. Felaketlerin en korkuncuna uğratmak için sizi yoldan çıkarmaya ve ayartmaya şeytan aleyhi'l-la'ne[1] musallat oldu sanırım. Evliya hazretleri ihtar mektuplarında, samimi sözlerinin aleyhinde maazallah şüpheye düşmekten sakınılmasını emir ve tembih buyuruyorlar.

Hacı, bir derviş gibi iki elini göğsüne, iman tahtası üzerine koyarak:

— Amenna ve saddakna,[2] evliyalıklarından, samimiyetlerinden hiç şüphem kalmadı. Hazret tehdidini gerçekleştirecek güçte olduğunu hızla ve dehşetle ispat etti. Buna en kâfirler bile imanda tereddüt etmezler...

— "Tehdit" sözünü kullanmak da sizin için azaba neden olabilir... İhtar deyiniz, arifane ihbar deyiniz...

— Aman Hafızım, benim zihnim şimdi seninkinden fazla karıştı. Sen bir felakete uğradın. Fakat geçiştirdin. Ben uğramak üzereyim, iki kızımın hayatı tehlikede... Benimki de caba... Ölüm defterinde beş can kayıtlı. Üçü malum, ikisi kim? Ailemden daha kimlere kıyılacak? Beynimi dehşet sardı. Ne akıl kaldı ne fikir... Bu şaşkınlıkla ettiğim, edeceğim saçma sapan lafları Hazret-i Abdal af buyursunlar. Evliyalıklarına, kerametlerine içten bağlılığım, kalbim ve bütün samimiyetim kendilerine malum.

— Hacıcığım, geçirecek vaktimiz yok. Aklını başına topla... Beş yüz lirayı çarçabuk hazırla... Güvenilir, dini bütün, namazında niyazında, sakallı, abdestli, mübarek birini bul. Emaneti teslim ederek ihtar mektubundaki paranın ulaştırılma şeklini anlat. Açıkça belirtilmiş olan usulü gereğince liraları hazretin makamına götürsün... Tarif edilen eskimiş zembile, "Kefareti budur" deyip atsın. Rabbim Abdal'ı memnun etsin. Cümlenizi ölümden kurtarsın... Çünkü bundan sonra bizim için en mühim bir kanun metni gibi her satırıyla hafızamıza nakşetmemiz gereken ihtar mektubunun bilmem kaçıncı

---

1 "Lanet onun üzerine olsun" anlamında, şeytandan söz ederken kullanılan söz.

2 "İnandık ve tasdik ettik" anlamında kullanılan ifade.

faslında Hazret-i Abdal, "Hanede hastalığın görülmesinden sonra yapılacak müracaatlar artık kabul edilemez" buyuruyorlar... İspanyol nezlesi evinize girmeden önce siz liraları kasanızdan çıkarınız, bir dakikalık tereddüdün, gecikmenin sebep olacağı sonsuz acıları düşününüz. Evlat ateşi hiçbir acıya benzemiyor. Ölen ölüyor ama kalanın da işi bitiyor. İşte önünde misal, mostra ben, bana bak da ibret al... Ölü müyüm yaşıyor muyum bilmiyorum. Anladığım bir hakikat varsa o da böyle hayatın ölümden daha acı olduğudur. Canını kurtar. Kızlarını kurtar. Aileni kurtar. Haydi, bir saniye durma. Ha, sana mühim bir ihtarım daha var. Bu feci hali damatlarına haber verme. Onlar genç, tecrübesiz, farfara, aceleci ve biraz da itikatsızdırlar. Evvel emirde bizim bile iman getiremediğimiz böyle olağanüstü bir duruma onlar hiç itikat etmezler. Abdal'ın evliyalığıyla eğlenirler. Hürmetsizliğe, alay etmeye, belki de isyana, hakarete kalkarlar. Maazallah... Maazallah...

— Haklı söylüyorsun birader...

— Evet, yerden göğe kadar haklıyım. Bak, kendi derdimi biraz unuttum. Şimdi seninkine düştüm.

— Teşekkür ederim... Beş yüz lirayı vermeden biz bu tehlikeli işten çıkamayacağız... Bari kalbimize şüphe getirip sızlanmadan verelim de Cenabıhak iyiliğini esirgemesin.

— İşte bak ne güzel söylüyorsun...

— Şimdi dini bütünlerden, ibadetinde, Allah'tan korkan, namazında niyazında, temiz pak, sakallı güvenilir bir adam nereden bulacaksınız?

— Evet, şu zamanda bu kadar niteliğe sahip bir adam bulmak müşkül mesele... Ben kendimden bile emin değilim. Doğrusu Hazreti Halit'in türbedarları arasında bile böylesi zor bulunur.

— Birader, siz böyle bir iman timsalini düşünedurunuz, müsaadenizle bendeniz biraz hareme gidip geleyim. Çünkü içimi merak aldı.

— Ne merakı! Haremde ne yapacaksınız?

— Bakayım... Çoluk çocuğumun içinde hastalanan var mı?

— Allah saklasın, hastalanan olsa bile biz ihtar mektubunu şimdi aldık. Hazretin yirmi dört saat müsaadesi var. Merak etme, otur. Ve özellikle kadınlara böyle şeyden bahsetmeye gelmez. Şimdi hepsi ayılıp bayılarak endişeden hastalanırlar.

— Hayır, bir şey söyleyecek değilim. Yalnız şöyle bir ortalığı kolaçan edip geleceğim. Artık bu sır gizli sıtma gibi aramızda kalacak. Ne kadar acı duysak dişimizi sıkıp dışarıya renk vermeyeceğiz. İçin için çekeceğiz.

Hacı Ferhat Efendi hareme gider. Hafız İshak Efendi, emaneti abdestli mübarek eliyle Hazret-i Abdal'a teslim edecek niteliklerde, o ender yaradılışlı kişiyi zihninde araştırmakla meşgul olur.

8

Hacı Efendi evvela en çok sevdiği küçük kızı Nermin'in yanına gider. Bu asabi, hırçın, şımarık mahlûku, saçlar dağınık, bet beniz soluk, kanepenin üzerine yüzüstü upuzun uzanmış bulur. Nermin kaç zamandır kocası Medhi Bey'i kıskanmak işkencesiyle harap oluyor. Derdini kimselere açamıyor, gizli gizli kendini yiyip bitiriyor. Medhi'de para bol, çok bol olduğunu biliyor. Kocası bazı geceler geç ve bazen hiç gelmiyor. Nerelerde kalıyor? Sorulan sorulara birtakım martavallar okuyor. Her gelişinde üzeri yabancı lavantalar kokuyor. Ara sıra elbiselerinde lepiska, uzun kadın saçları buluyor. İki gece önce soyunurken koynundan gayet şık bir kadın mendili düşürmüş ve Nermin bunu derhal yakalayarak:

— Çabuk söyle bey, bu nedir?

Medhi Bey mahcubane mendile bakmış:

— Bilmem.

— Bilmediğin şey koynuna nasıl giriyor?

— Seninle kavga ettirmek için muzip arkadaşlardan biri bunu oraya sokmuş olacak...

— Bir el koynuna kadar girer de nasıl haberin olmaz?..

— İşte ben de onu düşünüyorum.

— Nasreddin Hoca'nın şalgam hikâyesi...

Karı koca arasında böyle bir soru cevap geçmiş, o günden beri Nermin, beyiyle konuşmayı kesmiş ve bit yeniği hâlâ düzeltilemememişti. Zavallı kadın üzüntüsünden kan kusuyor ve etrafındakilere de kusturuyordu.

Babası odadan içeri girince Nermin yüzükoyun yattığı yerden fırladı. Saçlarını omuzlarından aşağı salkım saçak dökerek kanepenin üzerine sancısı varmış gibi iki büklüm oturdu. Hacı Efendi bütün şefkatiyle gözlerini açarak:

— Nen var Nermin? Büyük bir ıstırap çekiyor gibi kıvrım kıvrım kıvranıyorsun?

Nermin boşanmak için bahane arıyor, iç sıkıntısı ona en fena şeyler söylemek cüretini veriyordu. Fakat genç kadın dişini sıktı. Babasına sözlerle değil sancıdan ölüyor gibi birkaç kıvrılma, bükülmeyle cevap verdi. Hacı'nın aklı başından gitti. Sorusunu tekrar etti:

— Kızım, söylesene nen var?

Nermin artık duramadı. Babasını diliyle sokmaya başladı.

— Nem olacak, üzerimde büyük bir fenalık var...

— Baş ağrısı?

— Evet.

— Ateş?

— Evet.

— Eklemlerde ağrı?

— Evet.

— Öksürük?

— Evet... Evet... Evet... İşte iyi keşfettiniz, İspanyol nezlesi... Ta kendisi...

Hacı çırpınarak:

— Sus... Sus, ağzından yel götürsün o sözü.

— Yel onu götürmeden önce o beni götürecek baba!..

— Kız beni çıldırtacak mısın?

— Allah'a emanet, niye çıldıracaksınız? Oğlu, gelini, torunu öldü de komşumuz Hafız İshak Efendi çıldırdı mı? Ne olursa ölene olur. Medhi Bey de çarçabuk evlenir.

Hacı Efendi kızının ne kadar asabi olduğunu bilirdi. Bu son söz yüreğine biraz su serpti. Çünkü Nermin'in kocasıyla arasının yine bozuk olduğunu ve üzüntüsünden öyle kötü kötü söylendiğini anladı. Kızının yüzünü okşayarak:

— Ah yavrum, hakikaten bu ne hararet, ateş gibi yanıyorsun?

— Evet, öleceğim de onun için...

— Kız, sus...

— Niye susayım? Ben rüyasını gördüm. Öleceğim ve memnun öleceğim. Allah yiyecek içecek vermiş fakat rahat vermemiş... Bütün mahallelinin gözü bizim üstümüzde... Keşke ben de onlar gibi kuru iaşe ekmeği kemirsem de yüreğim rahat olsa...

Kızının saçlarını okşaya okşaya öperek:

— Ne rüyası gördün? Söyle haspam bakayım?

— Rüyamda koca kavuklu bir şeyh efendi geldi. Arkamı sıvayarak, "Kızım sen İspanyol hastalığına tutulacaksın ama ben seni kurtaracağım" dedi. Ben ayaklarına kapanarak "Ya hazret-i şeyh, kurtarma, bırak öleyim" diye yalvardım.

Hacı Efendi, "Densizlik etmişsin! Densizlik etmişsin!" diye azarladıktan sonra kendinden geçmiş gibi ellerini havaya kaldırarak:

— Ya Hazret-i Abdal! Ey Veliyullah, bu ne keramet! çığlığını koparmaktan kendini alamadı. Ve kız, babasını hakikaten çıldırdı sanarak şaşırdı.

Hacı Efendi, Abdal'ın kerameti hakkında kalbinde doğan bu güçlü imanla Hafız Efendi'nin yanına koştu. Başını önüne eğip düşünmekten Hafız İshak tostoparlak olmuştu. Komşusunu görünce:

— Düşünüyorum düşünüyorum, en çok ibadet edenlerin hırsız, rüşvetçi oldukları şu zamanda bu nazik işi vicdanına, doğruluğuna, dindarlığına havale edecek, bırakacak bir adam bulamıyorum. Ne fena zamanlara kaldık... dedi.

Hacı Efendi komşusunun huzurunda gizli hikmetler gösterir gibi bir hal aldı. Diğerleri için görünür olmayan, doğaüstü şeyler görüyormuş gibi gözlerini odanın boşluk-

larına dikti. Ellerini muhatabının suratına doğru acayip tavırlarla oynatarak, Hazret-i Abdal'ın rüyada kızı Nermin'e görünmek suretiyle gösterdiği kerameti anlattı. İshak Efendi bu mühim açıklama karşısında zikreder gibi birkaç defa sallandıktan sonra hafız olduğu halde çok az bildiği Arapçasıyla "Saddak ya veli saddak..." ebedi teslimiyetini salıverdi. Abdal'ın bu evliyalığının doğrulanmasından ve kerametinden ikisi de neşelendiler. Şimdi meselenin ehemmiyeti, evliyaya emaneti teslim edecek kişinin belirlenmesinde kaldı. Hâlâ gözleri odanın loş köşelerinde esrar avlayan Hacı Efendi, sanki gaipten kulağına bir şeyler fısıldanıyormuş gibi ellerini ileri uzatarak Hafız'a sus işareti verdi. Gözlerini birdenbire yumdu. Görünür olmayanla kendi beyni arasında işleyen telsiz telgrafa bütün dalgınlığıyla kulağını verdikten sonra:

— Hazret-i Abdal'ın kerameti bu meseleyi de bize şimdi halleder. Kendileri kimi arzu buyururlarsa onu göndeririz.

Hafız İshak Efendi bu garip sözden bir şey anlamayarak sordu:

— Nasıl?

— Şurada *Fuzuli Divanı* duruyor. Oradan buluruz. Hangi isim çıkarsa o adda bir adam ararız.

Bu yöntemi Hafız İshak da alkışladı. Hacı Efendi *Divan*'ı eline aldı. Öpecek gibi yaprakların kenarını dudaklarına kadar götürerek:

— Sağ sayfanın ilk mısraından başlayacağız. Tanıdıklarımızdan birine isim olabilecek bir kelimeye rastlayıncaya kadar okuyacağız.

Hacı besmeleyle *Divan*'ı açtı. Sağdan ellinci sayfa çıktı. Birinci mısradan okumaya başladı:

Zulmet-i hayrette zikrindir bana vird-i zebân
Tûtiyem gûyâ yemim şekker, yerim Hindûsitân

İhtilât-ı halktan çektim taalluk dâmenin
Kâf-ı uzlette bana sîmurg-nisbet âşyân

Cîfe-i dünyaya çok meyletmezem herkes gibi
Bir hümâ-tab'am gıda besdir bana bir üstühân

Yüz fesahat tûti-i tab'ımda muzmerdir velî
Kim dutar âyîne kim izhâr edem râz-ı nihân

Sâkinem bir yerde kim yok itibârım zerrece
Rûşen-rey-i visâl-i himmetem hurşid sân[1]

Bu mısraın sonunda Hacı zaferi ilan etti:

— İşte hayırlı alamet ortaya çıktı.

Hafız şaşırarak:

— Nedir?

— Hurşit...

— Hangi Hurşit?

— Benim hac yoldaşım Hacı Hurşit... Bundan güvenilir, bundan mübarek, hele bundan uzun sakallısını bulabilir miyiz? Bakınız düşünürken hiç aklımıza geldi mi? Hazretin bize gösterdiği bu kaçıncı kerameti!

Hafız İshak yine:

— Saddak ya Hazret-i Abdal... Saddak ya veliyullah!

Dalgınlıkla bilinmez kaçıncı defa evliya hakkında iman tazeledikten sonra:

— Şimdi... Şu anda acilen biz bu mübarek adamı nerede bulabiliriz?

— O mübarek adam nerede bulunur? Ya evinde ya camide...

— Evi uzak mı? Nerede?

— Eyüp'te.

— Epey mesafe...

---

1 Hayret karanlığında zikrindir dilime dolanan / Konuşan bir papağanım, yemim şeker, yerim Hindistan
İnsanlarla ilişkimi kestim / Kendi köşemde Kafdağı'ndaki Simurg gibiyim
Bu leş dünyaya çok meyletmem herkes gibi / Hüma huyluyum, bir kemikle yetinirim
İçimde yüz mana gizlidir ama / Kim ayna tutar ki o sırları göstereyim
Öyle bir yerdeyim ki yok itibarım zerrece / Himmete kavuşmanın nurundayım güneş gibi

İki eliniz kızıl kanda olsa bu pusulayı aldığınız anda bırakıp gelmenizi rica ederiz. Gayet mühim, acil ve ertelenmesi imkânsız bir durumdan dolayı teşrifinizi sabırsızlıkla bekliyoruz.

tembihiyle bir davet mektubu yazıp zarflayarak uşağın eline verirler. Kaç liraya olursa olsun bir araba tutmasını ve Hacı Hurşit Efendi'yi bindirerek konağa getirmesini sıkı sıkı emrederek hizmetkârı hemen Eyüp'e gönderirler...

Keramet üstüne keramet... Uşak sokağa çıkınca bir araba bulur. Pazarlığı uyar. Derhal Edirnekapı tarafından Eyüp'e sarkar. Öyle cami, mescit ve tekkeleri dolaşmadan eliyle koymuş gibi Hacı Hurşit'i evinde bulur. Pusulayı sunar.

Hurşit Efendi makam-ı saadetine yüz sürmeye gideceği evliya hazretleri gibi henüz evliyalık ilan etmemiş ve keramet göstermemişse de abdallıkta ondan pek aşağı kalmaz. O da ya ermiş ya da ermek üzere...

Pusulayı okur. Hiç konuşmadan, bir baş işaretiyle yapılan daveti kabul ettiğini hizmetkâra anlatır. Abdest alır. Fesinin altındaki beyaz içlik takkesini değiştirir. Takvimini, hilalini,[1] misvakını, en'amını[2] yan cebine koyar. Tespihini eline alır.

Eyüp'le Aksaray arasını memleketten memlekete uzun bir yolculuk saydığından evdeki çoluğu çocuğuyla birer birer helalleşir. Emr-i Hakk'ın gerçekleşmesi ihtimaline karşı hanesinden her ayrılışında bu tedbire uymak alışkanlığıdır. Ölüm kaşla gözün arasında... Gidip gelmemek var... Gelip de bulmamak var... Arabaya biner. O koca yükü çeken hayvanların haklarını üzerinden atmak için tespih çekmeye başlar.

---

1 Bir tarafı sivri, diğer tarafı küçük bir kaşık biçiminde olan, tahta, kemik, fildişi veya boynuzdan yapılma, sivri tarafıyla diş, diğer tarafıyla kulak karıştırmaya mahsus çöp.

2 Kuran-ı Kerim'in altıncı suresi En'am ile çok okunan diğer bazı kısa surelerin olduğu, küçük boyda kitapçık.

9

Hacı Hurşit arabanın içinde tekbir getirerek, salat u selam[1] çekerek, önünden geçtiği her mezara Fatihalar okuyarak makamına giden sarıksız bir kadıya özgü dindar vakarıyla sallana sallana yoluna devam eder.

Uşak, bu mübarek adama hürmeten arabacının yanına oturur. Arabadaki müşterinin derin derin göğüs geçirerek tespih çekmesinden ve "lailahe illallah"larından şüphelenen arabacı:

— Ağa birader, konakta hasta mı var cenaze mi?

— Elhamdülillah ikisi de yok.

— Ya bu mortocuyu[2] Eyüp'ten aldın nereye götürüyorsun?

— Bizim efendi istedi.

— Bunlar tatlı düşmanıdır. Açık sofra buldular mı öyle girişirler ki Allah sizin efendiye bu akşam yardım etsin. Bu kıtlıkta bunun bir Yasin-i Şerif'i on liraya mal olur.

Hacı'nın salat ve selamları kuvvetiyle kabristanlar arasındaki o gayet bozuk kaldırımlarda tekerlekleri kırılmadan, dingilleri bozulmadan araba yoluna devam eder.

Hoşkadem'deki konakta Hacı ile Hafız efendiler önlerine bir fal kitabı gibi açmış oldukları kafiyeli ihtar mektubunun her kelimesinden hazretin kerametlerine dair yeni yeni deliller arayarak davetlinin gelişini sabırsızlıkla beklerler. Uşağın gidişinden daha iki saat geçmeden oda kapısı açılır. Hacı Hurşit cübbe gibi topuklarına kadar inen uzun ve geniş siyah paltosuyla arz-ı endam eder. İçeri girince iki elini göğsü üzerine kavuşturarak:

— Esselamın aleyküm ya Müslimin...

Odadakilerde aynı şekilde eller kavuşarak:

— Ve aleykümselam ya Hacı Hurşit. Faddal ya seydi... Keyfe tayyib?[3]

---

1 Hz. Muhammed için okunan ve Allah'ın rahmet ve selamının onun üzerine olması dileğini ifade eden dualar.

2 (argo) Mezar kazmak, ölü yıkamak, defin esnasında dua etmek gibi cenaze işleriyle uğraşan ve geçimini bu yolla kazanan kimse.

3 Buyurun efendim. Nasılsınız?

— Min fazlı Rabbi...[1]

Bu üç ahbap kendi aralarında güya böyle sofuca bir dille görüşürlerdi. Fakat sözleri ne Arapçaya benzerdi ne Farsçaya... Yalan yanlış bildikleri de kırık dökük birkaç cümle ve kelimeden ibaretti. Bir iki hoşbeşten sonra o dillerdeki repertuvarları tükenir, hemen Türkçeye dökülürlerdi.

Bu usulde selamlaşmanın ardından hemen hacılara yaraşır bir kardeşlikle sarmaş dolaş oldular. El ve omuz öpüştüler...

Sonra Hacı Hurşit'e neden çağrıldığı anlatıldı. Evliya hazretlerinin kerametlerinden, iyiliklerinden söz edildi. Abdal Hazretlerini tanıyıp tanımadığı soruldu. Hurşit Efendi hatırında olan saygın kişiler arasında bu ismin bulunup bulunmadığını düşündü. Maalesef hatırlayamayarak sordu:

— Hazret-i Abdal ez-diyar-ı Belh![2]

— La ya seydi...[3] Hazret-i Abdal ez-diyar-ı Macuncu...

Dersaadet'teki[4] tanınmış evliyaların hepsi Hacı Hurşit'in hatırındaydı. Lakin Macuncu Abdalı'nı hatırlayamadı. Bilgisindeki bu eksiklikten dolayı sıkıldı. Şükür ki bu cehaletini gidermeyi de Allah'ın izniyle o gün başarmış oluyordu. Tanımadığı bu büyük evliyayı o akşam ziyaretle gözü aydın olacaktı.

İhtar mektubundaki paranın ulaştırılma şekli Hurşit Efendi'ye bir bir öğretildi. Hacı'nın zaten kuvvetli olmayan hafızası ilerleyen yaşıyla birlikte zayıflamaya yüz tutmuştu. Bazı şeyleri unutuyor, gözlerini yumarak, beynini avucu içinde sıkarak, ezberlemeye çalışır gibi sallanarak zihnine hükmetmeye uğraşıyordu.

Gece oldu. Hacı Hurşit gece yarısından sonra yola çıkacaktı. Cenabıhak'tan kolaylık dileyerek o akşam birçok fazla namaz kıldı, evrat[5] çekti. Hafız İshak Efendi konağına gitmedi. Lokmayı orada ettiler.

---

1 Rabbimin lütfuyla (iyiyim).

2 Hazreti Abdal Belh şehrinden mi?

3 Hayır efendim.

4 İstanbul.

5 Okunması âdet edinilmiş olan belli ayet, sure ve dualar.

Sofadaki antika yerli saat, ihtiyar göğsü hırlayarak ağır ve ölçülü vuruşlarla gece yarısını çaldı. On tane ellilik kâğıt parayı yeşil bir keseye koyarak Hacı Hurşit'in bir torba kadar geniş olan yan cebine birkaç besmeleyle yerleştirdiler. Zavallı Hacı kurtarma bedeli teslimi için bir evliya makamına mı gidiyordu yoksa haydutlar yatağına mı? Bu iki soru Hacı Ferhat ve Hafız İshak efendilerin zihinlerinden yel gibi geldi geçti. Macuncu evliyası hakkındaki güçlü imanlarına rağmen bu düşünceyi ele veren bir ifadeyle birbirine bakışmak günahından kendilerini çok küçük bir an için kurtaramadılar. Fakat derhal kuşkuya düşmenin sebep olacağı dehşetli akıbetleri hatırlayarak tövbe ettiler.

Konağın arabası hazırlandı. Fenerleri yandı. Hacı Hurşit'in yanına bir de hizmetkâr katıldı. Arabacıya ve uşağa çok sıkı talimatta bulundular. Onlara arabayla Viran Cami yanındaki viraneye bir hayli uzakta durup beklemek ve dikkati çekmemek için bekledikleri müddetçe fenerleri söndürmek emirleri verildi.

Hane sahipleri Hacı'yı yolcu ederek sokak kapısına kadar indiler. Hurşit Efendi surre emini[1] çalımıyla arabaya kuruldu. Böyle mübarek bir elçilik görevine atanmaktan çok memnundu. Hareket esnasında tespihli elini kaldırarak efendilere selam verdi. Fenerleri sokağın koyu karanlığı içine hareketli ışık parçaları atarak araba yola düzüldü.

Eyüp'e uşak gönderilmesi, Hacı Hurşit'in arabasıyla acilen çağırılması, üç ihtiyarın odaya kapanarak gece yarılarına kadar müzakereleri, sonra konağın arabasıyla Hurşit Efendi'nin esrarengiz bir hizmetle bilinmeyen bir semte gönderilmesi hane halkının merakını uyandırdı. Herkes birbirine soruyor, hiçbir ağızdan sadra şifa verecek bilgi alınamıyordu. Selamlıktaki uşaklar o gece davetli Hacı Hurşit Efendi'nin fazlaca yemek yiyerek zikretmesinden başka bir şey görüp işitmediklerini söylüyor ve bu mühim esrara dair bir

---

1 Osmanlı padişahlarının her yıl İstanbul'dan Mekke ve Medine'ye gönderdikleri hediyeleri taşıyan Surre Alayı'nı idare etmekle ve emanetleri yerine dağıtmakla görevli kimse.

iki şey öğrenebilmek için Hacı'nın yanında giden hizmetkâr Fettah'ın dönüşünü bekliyorlardı.

Konak halkı bu meraktayken araba Çukurçeşme yolundan, artık cadde denecek hali kalmamış bir boşluğun ortasından, yoluna devam ediyordu. Laleli Camii köşesinden Aksaray Caddesi yokuşuna döndüler. Türbenin önüne gelince Hacı Hurşit gürül gürül okumaya başladı. Arabacı yan yana oturduğu hizmetkâra sordu:

— Fettah, bizim efendi bu herifi böyle izzet ü ikramla nereye gönderiyor?

— Ben de çok merak ediyorum ama bilmiyorum.

— Bilmiyorsan ben sana söyleyivereyim.

— Söyle.

— Bu herif cinciye benziyor. Okumadan duramıyor...

— Eee?..

Kulağına eğilerek yavaşça:

— Bunu define çıkarmaya ya bir viraneliğe veya bir mezarlığa gönderiyorlar.

— Bu adamın kazması yok, küreği yok... Defineyi yerin dibinden nasıl çıkaracak?

— Bir kere cinci olduktan sonra kazmayı küreği ne yapacak? Cinlere emreder, onlar çıkarırlar.

— Yerin dibinden altın mı çıkaracak, elmas mı?

— La gaybını Allah bilir...[1]

— Bu işte bize bir hisse yok mu?

— Ulan, cinci adama hisse mi verir? Ne bulursa takımıyla efendilere mi götürecek yoksa yarısını kendi mi alacak? Kim bilir?

— Biz bir kurnazlık edemez miyiz?

— Ne yapabiliriz?

— Gözetleriz... Bakalım nereden ne çıkaracak?

— Cinlere bizi çarptırırsa?..

— Orası da var ya...

— Bu cinci yaman bir herife benziyor. Bizim böyle bir meraka düştüğümüzü keşfederse...

---

1 "La ya'lemu'l-gaybe illallah": Gaybı Allah'tan başkası bilemez.

— Kim bilir ama... Hele dur bakalım ki bizim karnımızdan geçeni anlayacak mı?..

— Ulan yerin dibinden sana on bin lira çıkarıp verirse ne yapardın?

— Al atlas fistanlı tombul bir karı alırdım. Her akşam şiş kebabı, keşkül-i fukara[1] yerdim...

— Ahmak, on bin lirası olana bir karı yetişir mi ki?

— Ya sen ne kadar alırdın?

— On iki karı alırdım. Mor, sarı, yeşil, kırmızı, hepsine başka bir renk giydirirdim. Kimi ayağımı ovar, kimi dizlerimi. Kiminin al yanağını öperdim kiminin kara gözlerini... Her akşam on ikisini de karşıma süt güğümleri gibi bir sıraya dizerdim. "Sarılı sen sağıma gel... Pembeli sen de soluma... Morlu sen de şöyle ayaklarımın arasına dolan... Turunculu sen de minder gibi yere seril... Yeşilli sen de başıma çık otur... Mavili sen de git karyolada beni bekle" derdim.

— Her gün ne yerdin?

— Revaniyle pancar turşusu...

Bu iki hödük, bulunacak defineden hisselerine ayrılacak servetle kendi şairliklerince ağızlarını sulandıra sulandıra bin türlü hayal kurmaktayken araba, yıkık şehrin uçsuz bucaksız harabelerinde, gecenin o saatinde cinler top oynayan bir tenhalığın hüznü içinde yoluna devam ediyordu.

Arabacı Osman'la hizmetkâr Fettah'a gidilecek yer en ince ayrıntısıyla tarif edilmişti. Araba Aksaray Merkezi Karakolu önüne geldi. Topkapı tramvay yoluna devam etti. Biraz sonra tramvay yolundan ayrılarak Yusufpaşa'dan Haseki Caddesi'ne doğruldu. Yokuş yukarı Nisa Hastanesi'ne doğru yol alıyordu. Arabacı mahallindeki ağalar definenin genç sinirlerine verdiği cüretle *Binbir Gece* hayallerine devam etmekteyken Hacı Efendi arabanın içinde, güzergâhının sağ ve solundaki kabirlere Fatiha okumaktan boş vakit bulabildikçe imtihana giden bir öğrenci gibi Abdal'ın yanına vardığında yerine getireceği usul ve merasimi ezberliyordu.

---

1 Doyurucu olması ve tok tutması nedeniyle Kanuni Sultan Süleyman devrinin imaretlerinde dağıtılan sütlü tatlı.

Abdal Veli'nin Diyojen'in fıçısı gibi içinde tünediği virane kovuğuna "Abdal'ın mağarası" adını verdi. Abartıcı sofuluğuyla zihninden o makamı o kadar büyüttü ki bu gece ziyaretini adeta yarım hac sayıyordu.

Gece yıldızlı ve serindi. Arabanın fenerlerinden yola dökülen sarımtırak bir ışık kaldırım taşlarının rutubetleri üzerinde titreyerek etrafta büyük küçük pırıltılar yapıyordu.

Sokağın iki yanını dolduran çoğu harap evlerde ne bir aydınlık vardı ne bir çıt... Gökten yağar gibi her taraf, birbiri üzerine gelen felaketlerden sakinleri kaçmış boş bir şehre benziyordu. Sanki çekilen dirilerin yerlerini doldurmak için adım başında cami, mescit, tekke, türbe hazirelerinin demir parmaklıklı pencerelerinden birbiri arkasına yığılmış ölüler sessiz, heybetli, sokağa bakıyorlardı.

Davutpaşa'yı, Hekimoğlu Alipaşa'yı geçtiler. Eski servet, şeref ve şenliklerine tanıklık eden paşa isimleriyle gösterişli bu semtler şimdi en fakirlerden olmuş; yıkık evler, cüzzam hastaneleri, düşkün sığınakları, diriler mezarlarıyla dolmuştu. Bu mahallelerin sakinlerinin yaşama haklarını çalanlar kimlerdir? Bu zavallılar insanlık ve uygarlık mahkemesine karşı cehalet ve sefaletlerini sergilemekten başka talep ve şikâyet bilmiyorlar. İstanbul gibi memleketler sultanı muazzam bir beldenin kucağında, bu yirminci yüzyılda çok sefil bir ortaçağ hayatı yaşadıklarından belki haberleri yoktu.

10

Araba Altımermer'i geçti. Yolgeçen Camii'nden Çınar'a döndü. İstanbul'un merkezinden bu kenarlara doğru uzaklaştıkça evler küçüle küçüle kulübeleşiyordu. Şimdi adeta kümesleşerek seyreldi. Harçsız taşlarla örülü yıkık bahçe duvarlarının nerede başladığı, nerede bittiği belli olmuyordu. Haneler bostanlara, bostanlar viranelere, viraneler mezarlıklara karışarak hepsinin sınırları birbirine girmişti...

Araba bir müddet sokak ya da virane adı verilemeyecek bir boşluk içine daldı. Yıldız pırıltılarından başka ışık görülmeyen bu gece karanlığına artık gözler alıştı. Viran, yanık caminin iskelet kalmış duvarları ve minaresiyle, mezarlık selvilerinin birlikte oluşturdukları karaltı, uzaktan bir çölün ucunda beliren bir vaha gibi gözüktü. Hazret-i Abdal'ın makamı bu iskelet kalmış cami kabristanının yanındaki viranedeydi. Hacı ve Hafız efendilerin tariflerine uyarak araba viraneye uzakça bir mesafede durdu. Fenerleri söndürdüler... Hurşit Efendi arabadan indi. Kim bilir ne kadar seneden beri bu viran lakabını taşımaktan bir tamirle kurtulamamış olan cami harabesine baktı. Birkaç tekbir getirdi ve sonra uzun bir dua mırıltısına başladı. Bu mübarek ziyaret anında ağzına dünya kelamı almamak için uşakla arabacıya el işaretiyle oradan bir yere ayrılmamalarını anlattı. Bu küçücük pandomimadan sonra viraneye doğru yürüdü. Karanlığın koyuluğu içinde kayboldu.

Hacı'nın böyle hecin devesi[1] gibi sağa sola baş sallayarak gece karanlığı içinde gözlerinin önünden kaybolması Fettah'la Osman'ın meraklarını artırdı. Bu cinci herif şimdi ecinnilere emrederek yerin altından nasıl define çıkaracaktı? Bu esrarengiz, olağanüstü işin nasıl yapılacağını görmek merakı, bir de defineden kendilerine de bir pay çıkarabilmek hırsı ikisinde de duracak sabır bırakmıyordu. Gecenin ayazı içinde sıkı sıkıya ellerini ovuşturarak hemen meseleyi müzakereye giriştiler. Fettah gözleriyle karanlığın içinde hâlâ Hacı'nın kaybolduğu noktayı takip ederek, kısık ve yavaş bir sesle:

— Yavaş yavaş bu herifin arkasından varalım bakalım cinlerle ne dalavere yapıyor?

— Bu gece tenhalığında arabayı sokak ortasında yalnız bırakamam... Sen burada kal, arabayı bekle. Ben gideyim.

— Niçin ben gitmeyeyim de sen gidesin? Sen arabacısın. İşte arabanı bekle. Ben varayım bahayım bu cinci ne efsun okuyacak?

1 Arkasında iki hörgücü olan ve çok hızlı koşan bir cins deve.

— Ulan, sen cinli görünce aklın başka tarafından kaçar gider... Zır divane olursun... Cinli görmeye yüreğin dayanır mı ki?..

— Ya seninki?

— Ben memlekette de çok gördüm. Alışığım. Bizim orada bir cinli kavak vardır. Geceleri orada cirit oynarlar. Yatsıdan sonra o taraftan geçen çarpılır.

— Ya sen çarpılmadan nasıl oraya vardın?

— Bizim köyün koca kavuklu Emir Hoca'sı bana bir dua öğretti. Onu okuyuncak cinler yanıma gelemez. Benden korkar kaçar.

— Ben hiç görmedim, kuyruklu mu ki? Ne şekil şey?

— Görsen aklın işte orana karışır. Onlar insana türlü şekilde gözükürler. Bazen güzel bir kız gibi... Bazen domuz gibi. Fakat Fettah, herif kayboldu. Bırak ki gideyim. İzini bulamam sonra...

— Mademki cinli duası biliyormuşsun, bana da öğret. Şimdi burada yalnız kalacağım. Yanıma gelirlerse okur kurtulurum.

Osman, Fettah'ın elinden çabuk kurtulmak için kısa, manalı hemen şu duayı uydurur:

— Eyni şukul... Cini hugul... Haydi çekul...

Bu üç boğmaklı garip duayı çabuk çabuk birkaç defa tekrar eder. Ve Fettah'a da ettirir. Derhal savuşmaya bakar. Fettah arkadaşının arkasından haykırır:

— Osman, define çıkarsa benim hisseme madik etme! Yarı yarıya alacağız ha!..

Osman son söz olarak şu cümleleri fırlatarak savuşur:

— Yoh canım, merak etme... Ne bulursam yarısını sana getireceğim...

Arabacı görünmemek için boyunu kısaltarak, adımlarını sessiz fakat geniş atarak, Hacı Hurşit'in dalıp karanlığa ve cinlere karıştığı tarafa saldırdı. Karada yüzer gibi iki büklüm karanlığın içini kulaçlayarak sine sine gitti. Hemen on on iki metre kadar önden Hacı'nın karaltısını fark etti. Hacı, karşılaşacağı cinlerden korkar gibi etrafı dinleyerek ve bir

şeyin üzerine basmaktan çekinir gibi sakınan, ağır adımlarla gidiyordu.

Osman'ın karaltısı önünden kaybolduktan sonra bir araba, iki beygirle orada yapayalnız kalan Fettah'ın kalbini bir garipsilik, bir kuruntu, daha düzcesi ince bir korku aldı. Etraftan birkaç cin çıkıverse ne yapacaktı? Kendisi Anadolu uşağıydı. Saf olduğu kadar kuvvetli ve cesurdu. Karşısına birkaç insan çıksa ölünceye kadar savaşır, dalaşırdı. Lakin cin tabiri zihnini bozuyordu. Cine, şeytana karşı insanoğlu kuvveti ne para eder...

Cinleri defetmek için arkadaşından şimdi öğrendiği duayı büyük bir saflıkla tekrara başladı.

— İri çukur, içine tu...hul... Haydi çehul...

Acaba böyle miydi? Hafızasının kuvvetine hiç güveni yoktu. Konaktan bir defa kendisine iğde ısmarlamışlar, o iğne alıp getirmiş, bu kalın kafalılığına herkesi güldürmüştü. Böyle yanlış anlamak ve ilk işittiği şeyi unutarak diğer şekle sokmak yüzünden uğradığı gülünç haller çoktu.

Bu ücra ve tenha viraneler ortasındaki gecenin hüznünü ve cin peri korkusunu zihninden çıkarmak için arabacı mahalline çıktı. Kırbacı eline aldı. Onunla oynayarak hayallere daldı. Bulunacak defineden kendine ayrılacak hisseyi düşünüyor, karunlardan daha zengin oluyor... Süreceği zevkleri, sefaları, beş altı yaşında çocukların saflıklarına özgü renkler içinde hayal ediyordu.

İki hayvan sanki bir taraflarına konmuş sineği üzerlerinden defetmek isterler gibi birdenbire silkindiler. Bu titremeden, koşumların şakırtısıyla beraber araba şiddetlice sarsıldı. Bizim hödük o tatlı hayallerden hemen uyanarak, "İri çukur... İçine tuhul... Haydi çehul..." duasıyla etrafına bakındı. Bir şey seçemedi. Fakat birkaç dakika geçer geçmez hayvanların ikisi birden kulaklarını dikip etrafı koklayarak dinledikten sonra sanki çölde tehlikeli bir canavarın yaklaştığını haber verir gibi acı acı kişnediler. Fettah şimdi bütün bütün kuşkulandı. Çünkü o, Anadolu'da sığırlar, davarlar, atlar, hergeleler içinde büyümüştü. Böyle mühim

anlarda onların tehlikeyi haber verdiklerini bilirdi. Hızla etrafına bakındı. Karanlığa alışmış gözleriyle uzakta üç farklı noktada hareketli karaltılar fark etti. Bunlar cin miydi? İnsan mı? Hayvan mı?.. Bir kör çakıdan başka üzerinde silah yoktu. Bütün kurtuluşunu "İri çukur" duasının manevi korumasına havale ederek bekledi. Fakat Hacı Hurşit Efendi'yle Osman gideli hayli zaman oldu. Niçin dönmediler? Çıkarılacak define çok derinlerde miydi? Yoksa definenin bekçisi ejderha, Hacı Hurşit'in uzun sakalına hürmet etmeden ona hücum mu etmişti? Saniyeden saniyeye Fettah'ın endişesi, korkusu büyümekteyken uzaktan uzağa kulağına boğuk boğuk sesler geldi. Adam mı boğuyorlar? Kimi öldürüyorlardı? Orası ıssız kırlar kadar tenhaydı. Yardım için ne kadar bağırılsa etrafa ses ulaştırabilmeye neredeyse ihtimal yoktu.

Fettah bütün saflığına rağmen o anın tehlikesini hissetti. Acaba biraz uzakta Hacı'yla Osman'ı mı boğuyorlardı? Altında bir araba vardı. Bu kayıpların yardımlarına nasıl yetişebilirdi? O semtlerde vaktiyle uşaklık etmiş olduğundan oraların pek yabancısı değildi. Samatya ile Şehremini zabıta[1] merkezlerinin oraya olan uzaklıklarını hesaplıyordu. Hangisi yakınsa arabayı oraya sürecekti. O anda birdenbire karşısında iriyarı bir insan karaltısı peyda oluverdi. Elinde, demirinin üzerine yıldızların parıltısı yansıyan kınından çekilmiş bir kama vardı. Zavallı Fettah bu ani hücumdan şaşırdı. Bütün saflığı ve can havliyle "İri çukur" duasını boğulur gibi ve anlaşılmaz bir telaffuzla birkaç defa çabuk çabuk okumak istedi. Bunun hiçbir etkisi olmadığını ve olamayacağını anlayınca elindeki kırbacı kaldırdı. Yalın kamaya karşı ucuna ip bağlı bir değnek parçasıyla karşılık vermek zorunda kaldı. Kamçıyı bu silahlı saldırganın suratına şaklatacağı esnada arkadan iki el uzandı. "Bil ben kimim?" oyununa benzer bir şekilde gözleri üzerinden başını tutarak Fettah'ı

---

1 Bir şehirde güvenliği sağlamakla görevli teşkilat; bu teşkilata bağlı zaptiye, polis.

arabadan aşağı aldı. Aniden iki kolunu arkasına çemreyerek gözlerini kalın bir bezle sımsıkı bağladılar. Üzerinde oynayan ellerin çokluğundan Fettah etrafındakilerin dört beş kişi kadar olduklarını anlıyor fakat körebe gibi bağlı gözleriyle hiçbirini göremiyordu. Bu azgın, kuvvetli ellerin ortasında çok şiddetle sarsılarak didikleniyordu. Bağırmak istedikçe ağzını tıkıyorlardı. İlk önce bu hücumdan amaçlarının ne olduğunu anlayamayan Fettah çok geçmeden hakikate erdi. Çünkü bir iki dakika içinde soğan cücüğü gibi zavallıyı cascavlak soydular. Fesinden yeni ayakkabılarına kadar, palto, ceket, yelek, pantolon, Frenk gömleği, boyunbağı, gümüş saat kordonu, cüzdanıyla beraber dokuz lira, hepsi gitti. İç fanilasıyla donunu çıkarmaya insaf mı ettiler? Utandılar mı? Her nedense onları bıraktılar. Elini, ayağını kalınca bir iple sıkı sıkıya bağlayarak bir iki tekmeyle biçareyi kütük yürütür gibi bir tarafa yuvarladılar. Arabaya bindiler. Hayvanları sürdüler. Defoldular. Araba tekerleklerinin gürültüsü bozuk kaldırımların üzerinde azala azala işitilmez olduktan sonra el ve ayaklarının sıkı bağları içinde kundakta çocuk gibi bedbaht Fettah haykıra haykıra ağlamaya başladı. Feryatlarına etraftan cevap gelmiyordu.

11

Fettah yüzünü yerlere, taşlara sürte sürte gözlerinin bağını aşağı düşürdü. Gözleri açıldı ama karanlıkta ne görecekti? Etrafına bakındı. Arabanın yerinde yeller esiyordu. Onu sürüp götürdüklerini zaten biliyordu.

El ve ayak bağlarını gevşetmek için kıvrandı, kıvrandı, başaramadı. Onları çıkık sarar gibi öyle maharetle ve çapraz bağlamışlardı ki dışarıdan yardım eden eller olmadıkça o mumya sargılarının içinden kurtulmak mümkün değildi. Fakat hava sabaha karşı ayaza çekti. Bağların içinde bir don, bir gömlekle Fettah titriyor, donuyordu. Bu insanoğlu ne insafsızdı. İnsanın insana yaptığını bazen canavar bile

yapmaktan çekinirdi. Ne vakte kadar bu işkenceyi çekecekti? Acaba Hacı Hurşit defineyi çıkardı mı? Düştüğü şu feci duruma acıyarak kendine defineden çokça pay verecekler miydi? Defineden hissesi ne kadar çok olursa olsun o halde sabahı beklemek çok ıstıraplı ve hayatı için tehlikeli olacaktı. Fakat o bağlar içinde ne yapabilirdi?

Düşündü, düşündü, şose silindiri gibi yerlere yuvarlana yuvarlana Hacı Hurşit'le Osman'ın saldırdıkları tarafa doğru gitmeye karar verdi. Bu yeni yürüyüş usulüyle yol almaya başladı. Hamur merdanesi gibi altında çamurları yassıltarak gidiyordu. Bu rahat bir yürüyüş şekli değildi. Fakat kendine bir faydası oldu. Birçok tarafı berelenmekle beraber bu sıkıntılı hareketten vücudu ısındı. Adeta terliyordu.

Tümsekli bir yere geldi. Çabaladı, çabaladı, yokuş yukarı aldıramadı. Bir iki devir çıktıktan sonra tekrar aşağı yuvarlanıyordu. Çaresiz orada oturdu. Etrafa kulak verdi. Epeyce bir mesafeden sesler işitir gibi oldu. Hançeresinin var kuvvetiyle bağırdı:

— Osman... Ya Hacı Hurşit... Neredesiniz?

Derinden cevap geldi:

— Buradayız... Sen neredesin?

Gecenin sessizliği içinde bu soru cevap feryadı etrafta yankılar yaparak inledi. Çok geçmeden bir ses daha geldi:

— Fettah, sesimize gel... Sesimize gel...

— Gelemem... Gelemem... Siz geliniz...

Hacı Hurşit'in sesi:

— Yavrum... Ya Fettah... Şaka istemez... Arabayı getir... Arabayı getir. Ben bittim. Yürüyemem...

— Gelemem... Bağlıyım... Bağlı...

Ses kesildi. Galiba Fettah'ın mazeretini anladılar. Geliyorlardı. Tan yeri ağarıyor, ortalığa gündüz, ilk esmer beyazlığını sermeye uğraşıyordu. Bu alaca karanlıkta Fettah, uzaktan adam adam üzerine binmiş gibi beyaz ve yüksek bir kütlenin kendi tarafına doğru yaklaştığını fark etti. Yerini onlara kolaylıkla buldurmak için ses vererek:

— Biraz daha sağa geliniz, buradayım...

Bu ihtar üzerine kütle biraz daha sağa yöneldi. Geliyordu. Bu gelenin arkasındaki o koca yük neydi? Acaba Osman çıkardıkları defineyi mi sallasırt etmiş geliyordu? Biraz daha yaklaştılar. Şimdi Fettah geleni iyice seçmeye başladı. Osman'ın arkasındaki yük define değildi. Bazı şiddetli sağanak ve sel zamanlarında, paçaları çemrenmiş hamallar sırtında, sokağın bir yanından öbür tarafına geçen ahali gibi Hacı Hurşit, Osman'ın sırtına binmişti. Bineğin iki tarafından ince bacakları sallana sallana geliyorlardı.

Bütün bütün yaklaştılar. Osman sırtındaki bu canlı yükünü yere bıraktı. Şimdi gelenler, bumbar gibi sımsıkı bağlar içinde upuzun yerde yatan ve çehresi tanınmayacak kadar çamurlara bulanmış Fettah'ın o feci haline bakıp şaştılar...

Fettah da onların kıyafetlerini görünce kendi felaketini unutacak kadar bir hayrete düştü. Çünkü bazı yaz günleri hava almaya fırının önüne çıkan hamurcular gibi ikisi de beyaz birer iç donu gömlekle kalmışlardı.

Hacı, sonbaharda sıcak vatanlarına dönerken sürüden ayrı düşerek kışlakta kalan zavallı bir leylek gibi ince bacakları üzerinde ayazdan titriyordu. Salatla, ibadetle bir alışverişleri olmayan hırsızlar bu mübarek adama bağışlayarak tespihini, en'amını, misvakını, takvimini bırakmışlar, verimsiz tepeler gibi çıplak olan kafasını nezleden korumak için yalnız fesini almakla yetinerek içlik takkesini iade etmek lütfunda bulunmuşlar fakat kavaf[1] işi yeni mest kunduralara dayanamayarak onları ayaklarından sıyırmışlardı. Zavallı Hacı şimdi acı acı gülerek ihtiyar bir hırpani gibi soğuktan çenesi takırdaya takırdaya sağa sola göbek atıyor, hırsızların almaya tenezzül etmedikleri yamalı çoraplarla çamurlar içinden yürüyemeyerek mutlaka binecek bir sırt arıyordu...

Tabutsuz kalmış bir mumya gibi yerde yatan, gözleriyle ağzından başka bir tarafını oynatamayan Fettah'ın bağlarını çözmeye saldırdılar. Lakin ne mümkün? Biçare hizmetkâr o kadar sıkı kördüğümlerin içinde yatıyordu ki kesici

1 Ucuz hazır ayakkabı yapan veya satan esnaf.

bir alet olmaksızın onu o ip ağından kurtarmak mümkün olamayacaktı. Yanlarında ne çakı vardı, ne bıçak. Osman bir müddet düğümleri dişleriyle çözmeye uğraştı, başaramadı. Nihayet keskin bir taşı testere gibi kullanarak ipi incelte incelte kopardı. Arkadaşını kurtardı

Hacı zangır zangır titriyordu. Isınmak için ellerini ağzına götürüp hohladıktan sonra birbirine sürterek uşaklara:

— Durmayınız. Haydi, çabuk arabayı getiriniz... emrini verdi.

Camları kapanmış bir arabanın yumuşak kadife minderleri o çıplaklığa karşı zavallı adamı biraz teselli ediyordu.

Fettah kundaktan kurtulmuş bir bebek gibi vücudunun eklemlerini oynatarak beden hareketlerine bir zarar gelip gelmediğini sınamaya uğraşıyordu. Hacı'nın emirlerine karşılık Fettah başıyla yok işareti vererek:

— Arabayı alıp gittiler be... Araba yok... dedi.

Hiç beklemediği bu olumsuz cevap karşısında zangırtısı artan zavallı Hacı, "Araba yok?.. Araba yok... Araba yok..." cümlesini üç defa tekrarla Osman'ın kolları arasına yarı baygın devrildi. Hacı'nın vefatı Fettah'ın pek o kadar umurunda değildi. O, arkadaşının kulağına eğilerek:

— Herif defineyi çıkarabildi mi?

— Ne definesi be?.. Görmüyor musun canlarımızı zor kurtardık...

Üçünün de birbirine anlatacak o geceye ait çok acıklı birer macerası vardı. Fakat sırası değildi. Osman, donmuş bir Rufai dervişi baygınlığıyla kolları arasında yatarak ana koynu gibi onun göğsünden sıcaklık arayan Hacı'yı sallayarak:

— Hurşit Efendi kalk... Bayılacak, uyuyacak sıra değil... Halimize bir çare düşünelim...

Fettah hâlâ beden egzersizi yapar gibi kollarını oynatarak, şimdi yaşadığı tecrübenin sayesinde dedi ki:

— Hacı üşüyorsa şimdi benden çözdüğümüz ipleri ona saralım, kaldırım yuvarlağı gibi yerde yuvarlayalım. İnsan hamamda gibi kızışıyor...

Hacı bu ısınma şekline karşı çıkmak için gözlerini açarak:

— Olmaz, olmaz... Vücudum çok zayıftır. Taşlara çarpar kırılır, dedi.

Yine hareketsiz kaldı. Fettah yüzünün çamurlarını parmak parmak alıp oradaki ağaca sürterek:

— Daha sabahın karanlığındayız. Buraları ecinni, hırsız yatağı... Bizi soyanlardan daha insafsızlarına çatarsak belki bu sırtımızdaki donu, gömleği de alırlar, anadan doğma kalırız. Bu netameli yerden bir ayak evvel savuşmaya bakalım.

Bu haklı ihtar o baygınlığı arasında Hacı'nın kulağına tesir etti. Ve hemen yine gözlerini açarak, "Billahi bizim Fettah doğru söylüyor... Kaçalım..." deyince Osman kolları arasındaki Hacı'yı yeni adım atmaya alışan çocuklar gibi yerinde durdurmaya uğraşarak:

— Biz tabanları kaldırınca şimdi caddeyi boylarız. Sen bizim ayağımızla yürüyebilir misin?..

— La vallahi yalan kabul etmem. Yürüyemem.

— Ee, nasıl olacak?

— Yürüyebildiğim kadar giderim, yorulunca nöbetle size binerim...

— Biz kira beygiri miyiz babacığım?..

— Bu akşam Hak böyle takdir buyurdu. Ne çare...

Hacı Hurşit hırsızların insaf ederek bırakmış oldukları büyük bir mendili gömleğinin üzerinden kuşak gibi bağlayarak en'amını, misvakını, takvimini, tespihini vaaza giden kürsü şeyhleri gibi koynuna doldurmuştu.

12

İki hizmetkâr ufak bir müzakereden sonra Topkapı Caddesi'ne çıkmayı uygun gördüler. Arabalarını, üstlerini, başlarını bütün varlıklarını orada soyunan bu üç zavallı hafif vücut, tabana kuvvet, yalınayak, taşların, çamurların üzerinden sekerek Topkapı Caddesi'ne doğru bir tırıstır

tutturdular. Dört beş dakika kadar hafif köşklü[1] yürüyüşü gittikten sonra Hacı'nın çarpıntısı tuttu, beti benzi uçtu. Tıkanıyordu. Altmış yaşından sonra böyle yangın nöbetçisi adımı onun bünyesiyle uygun düşen bir hareket değildi. İhtiyarda çarpıntıdan çene atar gibi haller peyda olunca genç uşaklar şaşırdılar. Kolları arasında onu ayıltmaya uğraştılar. Hacı'nın koşamayacağı belli oldu. Fakat onun adımıyla da yürünemezdi. Çünkü iyice ortalık açılıp sokaklar kalabalıklaşınca, tımarhane duşundan firar etmiş üç deli kıyafetiyle halkın arasında gidilemezdi. Osman, ihtiyarın önünde biraz eğildi. Fettah'ın yardımıyla Hacı, arabacının sırtına bindi. Zavallı Osman, kandil gecelerinde kalabalık cami kapılarına dilendirmeye kötürüm taşıyan hamallar gibi arkasındaki yüküyle yine tırısa kalktı. Hacı Hurşit, bineğinin bu gidişinden hınk hınk sallanıyor, sarsılmaktan berbat oluyor, hıçkırıklara, nefes kesikliğine tutuluyordu. Fakat halkın merak ve maskaralığına uğramamak için bu iki bacaklı düldülün koşmasına katlanmaktan başka çare yoktu. Bir çeyrek sonra Hacı Hurşit, Osman'ın arkasından indi, iplerin sıkılığından henüz kas, damar ve sinirlerinin sızıları savuşmamış olan Fettah'a bindi. Bu ikinci bineğin sırtı etli, semiz ve yumuşaktı. Hem şaşılacak şey, Fettah binicisini sarsmadan o kadar düzgün ve güzel yürüyordu ki adeta rahvan gidiyor denebilirdi. Hacı'nın donmuş kemikleri hizmetkârın yumuşacık bir semer gibi dolgun, ılık, genç vücudu üzerinde rahat etti. Cenabıhakk'a bir iki salavatla şükranlarını sunduktan sonra bineğinin ensesini okşadı. Fettah:

— Yapma Hacı, huylanırım... itirazında bulundu.

Ortalık iyiden iyiye açılıyordu. Hacı Hurşit etrafına bakındı. Büyük bir telaşla:

— Sabah namazım geçecek. Haydi evlatlar, çabuk beni bir cami-i şerife yetiştiriniz. Bu yaşa geldim, Hakk'a çok şükür, namazımı kazaya bırakmadım.

---

1 Yangınları haber vermesi için uygun yerlerde bekletilen resmi gözcü.

Fettah birdenbire huysuzluğu tutmuş bir beygir gibi binicisini bir iki hoplatarak:

— Hacı, namazın şimdi sırası mı? Kimseye maskara olmadan bir ayak evvel konağa varalım.

Hacı:

— Aman evlat, öyle deme, günahtır. Bu akşam canımızı kurtaran Cenabıhakk'a ibadet edelim. Elminnetullah... Elminnetullah...

Geniş bostanlar, meydanlar, viraneler bitti. Sefil, fakir, kirli, süprüntülü, yıkık, dökük, çarpık, dolambaç, dar sokaklara girdiler. Genç uşaklar sekiz on dakikada bir yükü sırayla taşıyarak döne dolaşa Odabaşı'na gelmişlerdi. Hacı oradaki camiyi, çeşmeyi görünce altındaki yularsız bineğini durdurmak için çırpınmaya başladı. Bineklik sırasında Osman bulunuyordu. Zavallı delikanlı, süvarisini binek taşına indirir gibi gitti, caminin merdivenine yanaştı. Hacı sülük gibi yapıştığı delikanlıların sırtlarından sıcaklıklarını soğurarak biraz ısınmıştı. Aşağı inince leylek bacakları üzerinde yine titremeye tutuldu. Fakat her halde namazı kılmak lazımdı. Abdest almak için çeşmeye koştu. Kol sıvamaya, ayak çıkarmaya gerek yoktu. Yıkanması gereken organlarını kış suyunun kamçıları altına uzattı. Abdestini bitirdi. Arkadaşlarını namaza davet etti. Hacı, lakırdıyı iki çenesinin takırtısıyla hakikaten leylek gibi söylüyordu. Delikanlılar, ikisi de yorgun, son cemaat mahalline uzanmışlardı. Bu davete cevap bile vermediler. Gençlerin aymazlıklarına ve namaz kılmamalarına Hacı uzun bir teessüf ahı çekerek içeri girdi. Camide tek tük cemaat vardı. Hepsi o kış gününde yalnız don gömlekle sokağa çıkmış bu uzun sakallı, yalınkat namaz kılan adamın kıyafetine ve titremesine bakıyor, şaşıyordu.

Cemaat dağıldı. Hacı camiden çıkmadı. Fazla namazına durdu. Secdeye yattı. Kalkmıyordu. Üç, dört, beş, altı, yedi ve daha fazla dakika geçti. Hacı, alnı secdede, öyle hareketsizdi. Osman, Fettah'ı dürterek:

— Herif galiba dondu. Yattı kaldı...

— Ah keşke donsa da caminin tabutluğuna bıraksak, biz sırtımız yüksüz, koşa koşa konağa varsak...

O gece Yedikule'de büyükçe bir yangın oldu. Hâlâ devam ettiği söyleniyor ve yavaş yavaş kahveleri dolduran halk arasında yangına dair türlü sözler dolaşıyordu. Bir ahırda iki inekle bir eşek yanmış. Bir kötürüm kocakarının yarı vücudu kavrulmuş fakat kendisi hâlâ sağmış. Konuşanlar arasında böyle bir hadisenin olup olamayacağı tartışması yaşanıyordu.

Osman'la Fettah'ın yanına kahveden iki kişi geldi. Ayazın şiddetine rağmen onların bu hafif giyinişlerine şaşarak sordular:

— Birader, siz yangından mı çıktınız?

Fettah bozmayarak cevap verdi:

— Evet efendim.

— Demek hiç eşya kurtaramadınız.

— Hiç...

— Canınızı kurtardığınıza şükrediniz.

Bu söze cevabı namazını bitirerek kapı önüne gelmiş olan Hacı Baba verdi:

— Yüz bin şükür evladım, Huda'ya yüz bin şükür...

İki hizmetkâr, Hacı Hurşit'in sesini duyunca secdede kaskatı donarak kalmadığına adeta hiddetlendiler.

Heyhat... Çaresiz bu ağırlığı konağa kadar taşımaya mahkûmdular. Fakat taşıma sırası senin, benimdir iddiasına kalktılar. Hacı, yumuşaklığı ve rahvanlığı hasebiyle evvela Fettah'ın sırtına binmek istiyordu. Fettah sırayı ikinci olarak almakta ısrar etti. Biçare Osman ilk binek taşına yanaşarak arkasını Hacı'ya sunmaya mecbur kaldı.

Mahallenin sabah halkı, hep birden kahvenin önüne çıkarak bu insanın insana hayvan gibi binmesi tuhaflığını seyrediyorlardı.

"Vah zavallılar, hale bakınız... Yangından çıkmışlar..." sözleri bütün ağızları dolaştı. O semt ahalisinin şefkatli bakışları önünde titreşerek üç çıplak yola düzüldüler. Onlar şimdi kış günü bu dekolte kıyafetlerine şaşıracaklara karşı verilecek cevabı öğrenmişlerdi:

— Yangından çıktık!

Eski zamanın her menzilde beygir değiştiren Tatar ağaları gibi, Hacı Hurşit on on beş dakikada bir altındaki hizmetkârı yenileyerek Çapa Caddesi'ne çıktılar. Yüzlerini Aksaray'a döndüler. O tatlı yokuştan aşağı gidebildikleri kadar hızlandılar. Yolda bunlara rastlayanlar kâh acıyorlar, kâh gülüyorlardı. Yapılan yorumların haddi hesabı yoktu. Yangın alevlerinden kurtulduklarına inananlar, hastaneden çıkmışlar sananlar, tımarhaneden kaçtıklarına ihtimal verenler çoktu. Hayat pahalılığından dolayı elbiselerini iç gömleğine kadar satmış olduklarını tahmin edenler bile vardı.

Hacı'nın türlü türlü sofuluk âdetlerinden biri de gerek arabaya sürmek ve gerek binmek suretiyle kendini taşıttığı hayvanların haklarından yarın ahirette sorumlu tutulmamak için onların emeklerine karşılık okumak ve tespih çekmekti. O gece kendine sırayla binek hayvanlığı hizmetini gören Osman'la Fettah'ın taşıma haklarını evratla ödemek için tespihini çıkardı. Mırıl mırıl çekmeye başladı. Hacı maneviyata itikatta bütün dünyayı kendine uygun bulsa, bakkala, kasaba borcunu bile tespihle ödemek taraftarıydı. Hamdolsun, İstanbul'un son gelişmelerinden olan elektrikli tramvaylara da yetişti. Bunlara bindiği zaman, havadan uzanan birkaç telin çekme kuvvetiyle o koca arabayı koşturan Frenk'in aklına da okur üflerdi. Avrupalının zekâ hakkına karşı ahirette borçlu yatmak istemezdi. Zaten Hacı'daki uzun sakalın temasıyla ensesi geniş Fettah'ın kulak arkasından suratına doğru bir de tespih sallanması eklenince yumuşak başlı binek sertleşerek:

— Hacı Baba, şimdi tespih mırlanmanın sırası mı? Koy onu cebine. Bugün soğuktan ölmezsek konakta çekersin.

— Kızma evlat. Senin hakkını ödemek için çekiyorum.

— Babanın eşeği gibi sırtıma yüklendin. Gösterişin zayıf ama ağırlığın okkalı. Kemiklerin içime batıyor. Belimin ortasını çökerttin... Bir de durmuş da mırmırla benim hakkımı ödeyecek...

— Cahillik... Cahillik... Ben bir tespih çekerim, sana bin sevap yazılır...

— İstemem. Sevabın senin olsun. İn sırtımdan.

Hacı eliyle öteki bineğini çağırarak:

— Gel Osman... Fettah yoruldu.

Fettah sırtından çuval atar gibi Hacı'yı yere silkerek:

— Efendi bize defineden hisse çıkaracak derken bütün kıyafetlerimizi, saat kordonumuzu, para cüzdanımızı, yeni potinlerimizi üste verdik.

Hacı Hurşit tespihli elini kıbleye doğru imanla kaldırarak:

— Kederlenme evlat... Hazret-i Abdal şimdi onların hepsini bize gönderecek... Bu bir tecrübedir... Bu bir imtihandır...

Fettah büyük bir alayla:

— Hazret-i Abdal kim? Sen misin? Baban mı yoksa?..

— Haşa... Haşa ben değil... Ben bir âciz kul...

Osman, Fettah'ın kulağına yaklaşarak:

— Sus be... Bu herif tekin değil... Gece cinlerle konuşurken gördüm.

Fettah dikkatli ve şüpheli bir bakışla Hacı'yı süzerek:

— Cinlerle konuşuyor da bu soğukta niye böyle cascavlak sokak ortasında kaldı? Bir cinli çağırsın, onun sırtına binsin... Bana ne yükleniyor?

Osman, Fettah'ın kulağına ısrarla bir şeyler fısıldayarak gönlünü yapar. Yine Hacı'yı sırayla omuzlarına yüklenerek yola devam ederler.

Gündüz olur. Çok insana rastlamamak için caddeden Sülüklü yoluna saparlar. Bin müşkülatla Horhor'u bulurlar, gösterdikleri büyük gayrete rağmen uşaklarda Hacı'yı taşıyacak takat kalmaz. Çeşmenin önünde binicilerini yeni yürüyen bir çocuk gibi yere bastırırlar, Hacı bu defa insafa gelerek:

— Haydi evlatlar, koltuğuma giriniz de yürüyeyim...

Müsabakadan mağlup çıkmış bitik bir boksör halsizliğiyle Hacı iki tarafındakilerin kollarına asılarak yürümeye başlar. Nihayet güç bela konağı bulurlar.

Üçünün de böyle Unkapanı değirmen işçileri kıyafetiyle ve arabasız dönüşleri konakta herkesi meraka, telaşa düşürür. Abdal Hazretlerinin ermişlik makamına gönderilen bu küçük temsilciler heyetinin dönüşünü dört gözle bekleyen hane sahibi Hacı Ferhat ve komşu Hafız İshak efendiler bu hale ne mana vereceklerini bilemezler. Öyle bir iyi niyet ve doğrulukla müracaattan böyle bir kötü sonuç çıkmasına ne denir? Hacı Ferhat Efendi meraktan büyümüş gözlerini hayretle ve biraz da incelik ve merhametle hac arkadaşına dikerek:

— Ya Hacı Hurşit! Hazret-i Abdal'ı gücendirerek esmayı üstüne sıçrattın[1] galiba?..

Bütün yaşam gücünü son noktasına kadar harcayarak o halde oraya gelebilmiş olan Hacı Hurşit cevap vermek için ağzını açar. Fakat iki çenesinin leylek gibi takırtısından başka dilinden anlaşılır bir söz çıkmaz.

Hemen zavallıları sıcak hamama sokarlar. Doktor çağırırlar. Terletirler. Üçünün de göğüslerine, arkalarına vantuzlar vururlar. Bir müddet onları uykuya, mutlak istirahate terk ederler. Fakat uşaklar uykuya varmadan önce Damat Medhi Bey, arabacı Osman'ın yanına giderek:

— Osman, arabayı ne yaptınız?

— Araba hakkında malumatım yok. Ben arabayı Fettah'a teslim ettim. Hacı Hurşit Efendi'nin arkasından gittim. Sonra Fettah'ı soyulmuş, iplere bağlı bulduğumuz zaman araba meydanda yoktu.

Damat Bey kısaca Fettah'ı sorguya çeker. Hizmetkâr hakikati olduğu gibi söyler...

Medhi Bey vakit geçirmeden doğru Şehzadebaşı merkez komiserine müracaat ederek vakayı anlatır. Komiser derhal arabanın çalındığı yere yakın merkezlerle telefon görüşmesine girişir. Sonunda Silivrikapısı merkezi meseleyi memnun edici bir şekilde halleder. Şöyle görüşürler:

1 Belayı üstüne çekmek anlamında bir deyim.

Şehzadebaşı:

— Birader, bu gece Bâlâkuyusu, Çınar, Viran Cami taraflarında mühim bir soygun olmuş.

— Nasıl?

— Üç kişiyi neredeyse anadan doğma soyduktan sonra altlarındaki arabayı da almışlar.

— Evet, malumatım var. Bir çift, bakla kırı, iri Macar beygiri koşulu, içi nefti kadife döşeli Avrupa tarzı mükemmel, geniş bir kupa...

Medhi Bey telefona kulak vererek:

— Evet evet, ta kendisi, bizim araba...

Silivri merkezi:

— Merak etmeyiniz. Araba hiçbir zarara uğramadan bizde korunmakta...

— Nasıl elde ettiniz?

— Araba gece sabaha karşı Yayla taraflarından geçerken devriye kolunun dikkatini çekmiş. Çünkü arabayı kullananın sabıkalı meşhur Uçurtma Ahmet olduğunu devriyeden tanıyan olmuş. "Dur" emrini vermişler. Araba daha hızlı kaçmaya başlayınca devriyenin şüphesi artmış. Takibe başlamış. Yollar bozuk olduğundan araba hızlı kaçamamış. Yayla devriyesi bizden yardım talebi için havaya silah boşaltmış. Bizimkiler silahın sesine gitmişler. Hırsızlar da silaha davranmışlar. Araba iki devriyenin arasında kalmış. Karşılıklı birkaç el revolver atılırken Uçurtma Ahmet kolundan yaralanmış. Fakat alçak, yaralı olarak arabacı mevkiinde yan yana oturdukları Turna Hüsnü'yle beraber kaçmayı başarmışlar. Devriyeler arabayı bastırarak içindeki Yarasa Ali, Torpil Mustafa, Kurt Nikoli'yi derdest etmişler. Arabanın içinde de mest kundura, iki çift potin, pantolonlar, ceketler, paltolar, saat, kordonlar, para cüzdanları vesaire bulunmuş.

Medhi Bey:

— Misafir Hacı Hurşit Efendi'yle bizim arabacı Osman, uşak Fettah'ın eşyaları...

Komiser telefonla:

— Ee, sonra?

— Sonra yakaladığımız üç haydudu, sorgularını yaptıktan sonra deliğe tıktık. Şimdi savcılığa gidecek fezlekeyi yapıyoruz.

— Araba bizim semtten saygın birine ve eşyalar da onun emrinde bulunanlara aittir. Bunu ispat işlemini bize bırakarak şimdi arabayla eşyayı merkeze gönderiniz.

Komiser telefonu kapadıktan sonra Medhi Bey'e:

— Müsaadenizle zatıâlinizden bir şey soracağım...

— Buyurun...

— Bu soygun olayı gece saat kaçta gerçekleşmiş?

— Silivrikapısı merkezinin söylediği gibi sabaha karşı...

— Affedersiniz beyim... Sabaha karşı sizin konağın arabası o ücra semtlerde ne arıyordu?

Medhi Bey, burnunun altında hemen bir çimdik kalmış kırpık bıyığından, bu soruya bir cevap bulmak için iki telini daha kopararak:

— Vallahi Komiser Bey, olayın öncesini ben de pek bilmiyorum. Meseleyi bu sabah duydum desem yalan söylemiş olmam. Çınar taraflarında Viran Cami'de bir Abdal Veli Hazretleri varmış. Galiba İspanyol nezlesine okurmuş. Nasıl olduğunu bilmiyorum, bu adla bizim kayınpederden bir hayli para dolandırmışlar. İhtiyar adamın İspanyol nezlesinden ödü kopuyor. Bu hastalığa tutulmamak için ne istenirse büyük bir saflıkla veriyor.

— O gece arabayla gidenler Abdal Veli'ye para mı götürmüşler?

— İyi bilmiyorum ama öyle olacak... Parayı Abdal'a mı vermişler yoksa hırsızlara mı kaptırmışlar orasını bilmiyorum...

— Bu sorularımın, derdest edilen Yarasa Ali, Torpil Mustafa ve Kurt Nikoli'nin sorgularıyla sıkı alakası olduğundan aydınlatılması bizim için mühimdir.

— Komiser Bey, dün gece o semtlere gönderilip de altlarındaki arabayı bıraktıktan sonra iç gömleğine kadar soyulmuş bulunan adamlar, soğuk algınlığını önlemek için şimdi konağın hamamında istirahattedirler. Onların akılları baş-

larına gelince elbette vakayı ayrıntılı olarak anlatacaklardır. Size haber gönderirim. Teşrif buyurursunuz. Söyleyeceklerini dinler ve istediklerinizi sorar, anlarsınız.

— Teşekkür ederim efendim.

Medhi Bey konağa döner. Herkesi telaşta bulur. Hanenin büyük kızı Narin Hanım hastalanmış, dünden beri kırıklığı varmış. Bugün ateşi biraz artmış. Ciddiden ziyade naza, endişeye benzeyen bir hastalık fakat anaya babaya dert anlatmak mümkün mü?

Bütün mahalle İspanyol dehşetiyle titriyor. Mahalle bekçisi bile öğrenmiş bir kere, soruyor:

— İspanyol'a mı?

Evet cevabını alırsa kazanı hazırlıyor.

Hemen hekimler çağrılır. Büyük özenle tedaviye başlanır. Doktorlar telaş edecek bir durum olmadığına etrafı inandırmaya uğraşırlar. Lakin mahalleye haber çabuk yayılır: "Hacı'nın büyük kızı İspanyol'a tutulmuş." Pek çok ağız, yürekleri soğutan, uzun uzun "Ooohhh..." sözleriyle açılır. İntikamcı gözler, allı pullu bir tabut çıkmasını bekleyerek Hacı Ferhat Efendi'nin kapısına dikilir.

Hafız İshak Efendi hemen komşusunu teselliye koşarak:

— Hiç merak etme birader. Biz ihtar mektubundaki diyet mi diyelim, kurtuluş fidyesi mi, hayat kurtarma akçesi mi... Adını koymak zor olan işte o parayı tam vaktinde hazretin kasası olan eskimiş zembile yatırdık. Abdal Hazretleri kızımızı ölümden kurtarmaya beş yüz lira karşılığında borçludur. Bundan şüphe eder misin?

— Haşa... Fakat... Hacı Hurşit ve uşaklar, arabasız ve birer don gömlekle döndüler. Neler yaşandı? Emaneti yerine teslim ettiler mi? Ne oldu?

14

Hacı Hurşit sıcak hamamda rahatı bulunca bol bir terlemeyle uzun bir dalış dalmış, öğle zamanına kadar deliksiz bir uykuya varmıştı. Onun kalbinde namaz vakitlerini ken-

dine hatırlatan sanki bir çalar saat vardı. Ne kadar derin uykuda olsa namaz zamanı çalar, onu uyandırırdı. Bu alışkanlıkla Hacı uyandı. Öğle namazını hamamın soğukluğunda eda etti. Vakayı aydınlatmak için meraktan duramayan Hacı Ferhat Efendi'yle komşusu Hafız İshak Efendi hemen hamama, mübarek adamın yanına koştular. Hacı uzun uzun dualardan, tespihlerden sonra ziyaretçilerini karşılayarak güler yüz gösterebildi.

Hane sahibi soruyordu:

— Ya Hacı Hurşit, bu ne hal? Sizi kim soydu böyle? Arabayı nerede bıraktınız?

Hacı ufak bir dua mırıldadıktan sonra:

— Efendim, Allah emreder, kul yapar. Bu kaderin bir cilvesi... Abdal Veli Hazretleri bu gece bizi bir imtihan etmek istedi. İşte bu kadar!

— Fakat nasıl oldu?

— Nasıl oldu? Oldu... Kaderullah...

— Sizi kim soydu canım?

— Nenize lazım efendi, bizi kim soydu? Soydu... Sırası gelecek hepsini anlatacağım...

— Sırası ne vakit gelecek?

— Şimdi beklediğim bir şey var. O ortaya çıksın. Ondan sonra...

— Nedir beklediğin?

— Arabayı, giysileri Hazret-i Abdal hemen geri gönderecek. Manevi âlemde bana şimdi malum oldu.

— Nasıl malum oldu?

— Abdal Veli Hazretleri bizzat rüyamı teşrif buyurarak, "Merak etme Hurşit, çalınan eşyalarınızın hepsini şimdi konağa gönderiyorum" müjdesinde bulundular.

— Sizi soyan Abdal Veli midir?

Hacı büyük bir telaşla:

— La... Haşa... La... Haşa...

O esnada içeri hizmetkâr Ahmet girerek:

— Efendim müjde, araba geldi. Eşyalar da hep içinde...

— Kim getirdi?

— Polisler...

Ferhat ve İshak efendiler pek büyük, dindar bir hayretle, ikisi bir ağızdan:

— Ya Hacı Hurşit... Sen de ermiş olmaya namzet bir adamsın.

Hacı hemen şükür için secdeye kapanarak tekbir getirir.

* * *

Abdal Veli Hazretlerinin bu son kerameti karşısında efendiler, gözler dalmış, parmaklar dudaklarda, hayret içinde kalırlar. Tekrar amenna ve saddakna, fakat Narin Hanım'ın hafifçe başlayan hastalığı birdenbire fazlalaşır... Evliya hazretleri aileyi çok çetin bir tecrübe ve imtihandan geçirmek mi istiyor? Doktorlar son tedavilerle meşgulken ikindi üzeri postacı, hazretten bir mektup getirir. Zarfı açarlar. İçinden hastaya tütsü verilmek için ufak ufak kesilmiş kâğıtlar çıkar.

"Kafiyeli ihtar mektubunda tarif edildiği şekilde davranıla" uyarısından başka bir ifade görülmez. Açıklanan şartlara uyarak her ezan vakti tütsülere devam olunur. Lakin garip hal, her tütsüden sonra hastalığı daha ağırlaştıran tersine bir etki görülür. Baba şefkati kabarır. Zavallı Hacı Ferhat Efendi, Abdal Veli Hazretlerinin kutsallığı hakkında kuşkuyu tehlikeli görmekle beraber kızının hastalığının akıbetinden endişeye düşmekten de kurtulamaz.

Hacı Hurşit'le arabacı Osman ve hizmetkâr Fettah'ın hamamda akşama kadar istirahatlerine müsaade edilir. O gece bu üç kişinin maceralarını dinlemek üzere neredeyse bir divan kurulur. Polis komiseri davet edilir. Çünkü Hacı ve Hafız efendiler tarafından ilk önce işin gizli tutulması kararlaştırılmışsa da arabayla Abdal'ın makamına gönderilenlerin yalın ayak başı kabak dönüşleri mahalleye dedikodu salmış, âlemin merakını artırmış, türlü yorumlara yol açmış, işin gizli tutulacak yerini bırakmamıştı. Bir de arabayla eşyaların geri gelmesinin kimsenin manevi himmetiyle değil ancak polis komiserinin uyanıklığı sayesinde olduğunu Medhi Bey kayınpederine açıkça anlattı. Bunun için o akşamki açıklamada komiserin bulunması gereğini bildirdi. Damat Nihat

ve Medhi beyler de hazır bulunur. Akşam yemeğinden sonra konağın büyük bir odasında dinleyiciler toplanır.

Keyif vericilerden yalnız çay içmenin günahından korkmayan Hacı Hurşit Efendi'yi neşelendirmek için bu içkiden titrek eline birbiri üzerine birkaç bardak sunulur.

Gıcır gıcır abdestiyle yeni hamamdan gelmiş bu mübarek adam, en yüksek bir sedirin üzerine çıkar. Mestlerini birbirine sürterek ince bir gıcırtıyla diz çöker. Vaaz verir gibi besmeleyle macerayı şöyle anlatmaya başlar:

— Buradan arabaya bindik. Rabbim kabul eylesin, güzergâhımızda kabirlere rastladıkça sağa sola Fatiha okuyarak yolumuza devam ederek sonunda Abdal'ın makamının yanına vardık... Rabbi temmim bi'l-hayr...[1] Arabadan indim. Yönümü kıbleye döndüm. Yürüdüm. Yürüdükçe makamın tatlılığı, heybeti kalbimi sardı. Hazretin maneviyeti bana karşı çıktı. İçten bir gurur ve sevinçle titredim. Kafiyeli ihtar mektubunda tarif buyurulduğu üzere kabristana yaklaştım. Karanlığa gözlerim alıştı. Gökten yıldızlar bana yolumu işaret ediyorlar, baykuşlar hoş geldin diyorlar, etrafımda gözlere görünmez köpekler ürüyorlar, mezarlardan ölüler kemik kafalarıyla gülüyorlardı. Bir yetim ağlaması, ayrılık acısı çeken bir anne ağıdı duydum. Durdum. Ölüm hayattan mı yardım istiyordu? Hayat ölüme mi sığınıyordu? Bilmem...

Sokaktan itibaren saydım. Dördüncü ve beşinci selvinin arasına geldim. Zaten yüzüm doğuya dönüktü. İki yanımdan, biri dev, öteki cüce iki gölge, iki gece kılavuzu gibi sağ ve solumdan yürüdüler. Bana Abdal'ın mağarasının girişini işaret ettiler. Fesüphanallah, meydanda gölge vardı, cisim yoktu. Sanki maddi âlemden olmayan iki mahlûk... Kılavuzlarıma uydum, yürüdüm. Yakınımdan çok hazin bir nağmeyle Felak suresinin okunduğunu işittim. Kulaklarımı Kuran-ı Kerim sesi doldururken burnuma bir misk ü amber kokusu yayıldı. Yüreğimden manevi bir coşku geldi. "Ve min şerrin gasikın izâ vekab" âyet-i kerimesini birlikte okudum. Sanki

1 Rabbim hayırla sonuçlandır.

ruhum gecenin o karanlığı içinden, kılavuzlar arasında, bir tecelli kaynağına kavuşmaya gidiyordu. Etrafım karanlıktı ama gönlüm nurla doluyordu. O ferahlık, daha doğrusu o manevi haşmetle birkaç adım daha yürüdüm. Abdal'ın mağarasının heybetli ağzı karşıma çıktı. Gece karanlığından daha kesif, katran gibi, ihtişamlı bir daire... Doğrusu orada ruhum irkildi. Çünkü geceden daha geceye geçecektim. Bu tereddüdüm saygımdan ileri geliyordu. Yürüyüp geçeceğim, basacağım yerlerin her bir karış mübarek toprağı benim için mukaddesti. Belki bir küstahlık ederim korkusu kalbimi eziyordu. Bu endişem Abdal Hazretlerine malum oldu. Yumuşak, hoş kokulu bir el sağ omzuma dokundu. Tatlı, berrak, kutsal bir ses, "Yürü ya Hurşit" dedi.

"Lebbeyk[1] ya Abdal" nidasıyla yürüdüm. Mağaranın sağ duvar tarafına elimi uzattım. Adımlarımı sayıyordum... Bir... iki... üç... Tam yedincide mübarek zembili buldum. Elimi koynuma soktum. Emaneti çıkardım. Besmeleyle mübarek zembile bıraktım. "Oh... Teslim hizmetim son buldu" dedim. Sevindim. Karanlık içinde ben o rahatlamayı yaşarken, fesuphanallah, birdenbire sanki yıldırımla gök gürültüsü oldu, hemen bir şimşek çaktı. Arkasından şark şark bir şey şakladı. Yakınımda bir yere indi sandım. "Acaba bir kusur mu ettim? Bu uyarı işaretleri benim için mi gönderiliyor?" diyordum. Fakat yıldırımın o çok kısa aydınlatma anında etrafımda şahit olduğum güzel ve korkunç manzarayı hiç unutamayacağım... Mağaranın en ileri ucunda birbirine gayet sıkı sarılmış bir gılmanla bir huri gördüm. Bu iki cennet mahlûkunun şeffaf vücutları içinde ruhlarının birbirine atılışı fark ediliyordu. Bu zevk cümbüşü iki maddi vücut arasında olsa bir hata, bir günah, belki bir utanç teşkil edebilirdi. Lakin onlar... Biri gılman, biri huri ve orası Abdal'ın makamı... Bu manzaraya başka mana vermek hazretin kutsallığından şüpheye düşmek değil midir? Haşa... İnsan yüzeysel bakar. Her şeyi üstünkörü görür. De-

1 Emrinize amadeyim.

rinine inemez. Bu uzun hayatta insan gözü neredeyse daimi bir körlük halinde bulunur. Fakat ne gariptir ki yine o aynı göz, birkaç senede göremeyeceği şeyleri bir saniyelik bakışla gözlemliyor. İşte bana da öyle oldu. O şimşeğin çok hızlı ışığında bu iki cennet sakininden başka iki de cehennem zebanisi gördüm. Bu iki ifrit mağaranın girişinde karşı karşıya duruyorlardı. O ne dehşetli kulaklar, o ne korkunç dudaklardı. Şimşek ışığı sönünce evvelkinden kesif bir karanlık içinde kaldım. Meleklerin sarmaş dolaş olmaları güzeldi, ama ifritlerin korkunç kulakları gözümün önünden gitmiyordu. Mağaradan çıkmak için mutlaka onların yanından geçilecekti. Yürümek istedim. Korkudan bacaklarım beynimin verdiği "Yürü" emrine itaat etmiyorlardı. Çünkü ifritlerin dehşetinden bihaber içeri girmiştim. Fakat şimdi bile bile önlerinden geçemiyordum. Kendimi dürttüm. Yumrukladım. Hayır... Ayaklarım makinesi bozulmuş bir vapur gibi kumanda almıyordu. İfritler homurdanmaya başladılar. Ben de soğuk, sıcak, karışık terlemeye... Korkudan bunalıyordum. Fakat mümkün değil, yarı belimden aşağısı işlemiyordu. Aman yarabbi, iki ifrit görmekten bu hale geldim. Yarın ahirette zebanilerin ellerinde ne yapacağız? Bu ıstırabım ve ayaklarımın kafama isyanı derhal Hazret-i Abdal'a malum oldu. İki kuvvetli kol beni yakaladı, mağaradan dışarı çıkardı. Burnumu iğrenç bir koku sardı. Bir de dikkat ettim ki ne bakayım... İfritin kucağındayım... O saatte kendimi kaybettim. Ne kadar zaman baygın kaldım bilmiyorum. Beni tartakladılar, uyandım. Gözlerimi açınca kendimi upuzun yatmış buldum. Vücudumda gezinen birkaç el beni çabuk çabuk soyuyorlardı. Hayretle sordum:

— Emr-i Hak mı vaki oldu? Burası teneşir mi? Beni gasil için mi soyuyorsunuz?

Bu soruma gülüştüler. Cevap vermediler. Tekrar ettim:

— Söyleyiniz, ölü müyüm diri miyim? Burası ahiret mi dünya mı?

Yüzlerini seçemiyordum. Seslerini işitiyordum. Birisi cevap verdi:

— Hacı Baba sus... Sen öldün... Burası ahiret... Bu urbalarla gömülürsen sonra mezarda uzun sual cevap var...

— Allah sizden razı olsun... Dünya malı leştir. Beni kurtarınız. Münkereyn'e[1] sual cevabım kolaylaşsın.

— Şimdi harp zamanı, seni saracak kefenimiz yok. Donunu, gömleğini üzerinde bırakıyoruz. İnsan dünyaya çırçıplak gelir. Çok küçük bulunduğu için zararı yoktur. Lakin bu yaşta ahirete cascavlak gitmesi ayıptır... Bir nazırın karşısına redingotsuz çıkılamazken en büyük divana çırçıplak nasıl gidilir?

Beni soyanların iki cihan teşrifatını da bilen kimseler olduklarını anladım. Olumsuz bir cevap almak felaketinden titreyerek sordum:

— İmanı kurtarabildim mi?

İçlerinden birisi çokça gülerek:

— Ceplerindeki paralarınla, urbaların ve yeni mest kunduralarından başka her şeyi kurtardın. Hatta en'amını, misvakını, takvimini, tespihini de bırakıyoruz. Onlarla beraber gömüleceksin. Sevabı vardır.

— Teşekkürler ederim.

— Ne iyi bir adamsın. Kaba soğan soyar kadar kolay soyuluyorsun!

Beni yalnız iç çamaşırıyla bıraktıktan sonra yine gülerek:

— Vazifemiz sona erdi. Biz gidiyoruz. Allah taksiratını af ve Münkereyn sual cevabını kolay ve seni de bu mezarlığa baş imam eyleye. Şimdi gassal gelecek. Dikkat et. Üstündekileri çaldırma. Şu zamanda dünyada ölü soyuculara don ve gömleğini kaptırmamak, bir insan için ahirette imanı kurtarmak kadar mühim ve müşküldür.

Bu ihtardan sonra tespihi elime tutuşturarak:

— Al bunu, dünyada tamamlayamadığın dert ve bela kaldıysa onları da ahirette çek! dedikten sonra kahkahalarla fakat rüzgâr gibi hızla savuştular.

---

1 Münker ve Nekir, İslam inancına göre ölümden sonra insanları sorguya çekecek iki melek.

Bir müddet bekledim. Gelen giden olmadı. Ölü üşümez derler, lakin ben donuyordum. Beni sıcak suyla yıkarlarsa ısınırım ümidiyle bekleyişim uzadı. Diri evinde, ölü mezarında gerek... Bir ayak evvel ahiret bucağıma sokularak öbür dünyanın rahmet ve rahatına ermek istiyordum... Ah, anladım. Bunlar bana hep Hazret-i Abdal'ın cilveleriydi. Zaman uzadı. Soğuk arttı. Titreme de öyle... Abdal'ın rahmetine sığınarak söylüyorum. Cilve soğuklaşıyor, imtihan ve tecrübenin soğukluğu iliklerime işliyordu. Elimdeki tespihle "Ya Sabır" çekiyordum. Bilmem kaç yüzü buldu. O aralık yanımda bir karaltı peyda oldu. Sordum:

— Beni yıkamaya mı geldin?

— Sen kimsin?

— Mezara gömülmeyi bekleyen bir ölü...

— Mezarından niye çıktın?

— Daha gömülmedim.

— Ölü laf söyler mi?

— Hazret-i Abdal'ın mucizesiyle ben söylüyorum.

— Vay Hacı Hurşit!..

— Vay oğlum Osman!..

Tanıştık. Osman da benim gibi bir don, bir gömlek, yellim yelalekti.

Hikâyesinin mühim kısmı burada sona eren Hacı Hurşit sustu. Yorgunluk alıyordu. Vakayı dinlerken ikide birde not defterine bir şeyler kaydeden polis komiseri, anlatıcının birkaç dakika dinlenmesine müsaade ettikten sonra:

— Hacı Efendi, lütfediniz, bir şey soracağım.

— Buyurunuz evlat...

— "Abdal'ın mağarası" dediğiniz yerde evliya hazretlerinin kendini görmediniz mi?

— Hayır efendim...

— Mağaranın dibinde görmüş olduğunuz huri ile gılman hayal miydi hakikat miydi?

— Hakikat.

— İyice emin misiniz?

— Eminim. Sizi şimdi nasıl görüyorsam onları da öyle gördüm.

— Pekâlâ... Bu huri ile gılmanı başka bir yerde görseniz tanıyabilir misiniz?

— Hayhay...

— Demek çehrelerinin eşkâli hafızanızda resmedilmiş kaldı...

— Tamamıyla...

15

Şimdi maceranın kendine ait kısmını anlatma sırası arabacı Osman'a geldi. Bu Anadolu uşağı ırkına has bir saflık ve mertlikle başladı:

— Efendim, ben ıldırgıç[1] bilmem. Yüreğimi olduğu gibi açık söyleyeceğim. Biz Hacı Efendi'yi define çıkarmaya gidiyor sandık. Ne olacağını görmek için arkasından vardım. Hacı Efendi karanlıklara dolanıyordu. Ben de ardını bırakmıyordum. Arada bir etrafımdan öteberi şeyler kaçışıyorlardı. Cin mi, şeytan mı, insan mı bilmem. Evvela korktum. Sonra insana bir zarar etmediklerini anlayınca biraz cesaretlendim. Bir sesler geliyor, anlayamadığım şeyler okunuyordu. Hacı Efendi mi okuyordu, onlar mı, yoksa hepsi birlikte mi, fark edemiyordum... Hurşit Efendi selvilerin arasından geçti. O karanlık mahzenin içine tıkıldı. Ben de ilerledim. İçeriden mırmırlar duyuluyordu. Ne olduğunu görmeyi çok merak ettim. Birdenbire bir kibrit çaktım. Vay anam, mahzenin ağzında bir çift zebani vardı. Ama ne siz görünüz, ne de bir daha ben göreyim. Ta içeride bir güzel kızla bir oğlan, sarmaş dolaş olmuşlar bize bakıyorlardı. Bunları ne gördüm, ne görmedim, birden suratıma "şark" patlangıcıyla bir şamar indi. Gözlerim patladı sandım. Ve puf diye kibriti de söndürdüler. Beni belimden kaptıklayın dışarı attılar. Aklım

1 Doğru söylenişiyle "gıllıgış", fesat ve hile.

zıvanasından oynadı. Vücudumu bir zangırtı aldı. Kulhuvallahi'yi okuyup üfürmeye başladım.

Osman o korkunç şeyleri yine görüyormuş gibi bir ürküntüyle gözlerini odanın bir köşesine dikerek sustu. Bir müddet odanın dışını dinledi.

Komiser itikatsız adamlara mahsus bir küçümseme tebessümüyle:

— Hacı Hurşit Efendi demin "Mağaranın içinde birdenbire şimşek çaktı. Bir şey şakladı" buyurmuşlardı. Bu yıldırımla gök gürültüsünün nereden doğduğunu şimdi anladınız mı?

Birkaç "Hayır" sesi duyuldu. Komiser devam etti:

— Şimşek, Osman Ağa'nın çaktığı kibrit... Şakırtı da yediği tokat... Hacı Hurşit Efendi, Abdal Veli hakkında o kadar abartılı bir itikat marazına tutulmuş ki kibrit alevini yıldırım, tokat şakırtısını gök gürültüsü sanmak yanılgısına düşüyor... (Osman'a hitaben) Peki oğlum, devam et...

Osman, Abdal Veli ecinnilerinden memleketteki cinli kavak garipliğine atlayarak birçok açıklamaya girişmek istediyse de komiser sözlerini birden budayarak:

— Memleketteki ecinnileri buradakilere karıştırma. Dün gece ne gördünse yalnız onu anlat...

Buradaki macerayı memleketin cinleriyle süsleyemediği için biraz neşesi kaçan Osman anlatıyordu:

— Suratımda patlayan tokadın ateşini serinlendirmek için kırbaç yemiş bir hayvan gibi gece karanlığı içinde ayaklarım nereye giderse dolanırken birden arkamdan biri yapıştı, kollarımı geriye çemredi. Dolap beygiri gibi gözlerimi bir bezle bağladılar. Ben kuvvetim olduğu kadar debeleniyor, etrafımdakilere kararlamasına tekme atıyor, bağırıyordum. Kalın bir ses "Eşeklenme, dur!" dedi.

Ben daha çok bağırmak istedim. O zaman gayet iri ve nasırlı bir elin dört parmağının enseme ve başparmağının da gırtlağıma yapıştığını hissettim. Boynu köpek ağzında bir kedi nasıl çırpınırsa öyle titredim, titredim, sıfırı tükettim. Sesim kesildi. Nereden çıkacaktı ki? Boğazım tıkalıydı.

Osman o zor anı hatırlamaktan sızan yüzünün terlerini silerek:

— Artık "vık" diyemedim. Beni ölü soyar gibi soydular.

Komiser:

— Seni soyanların çehre ve kıyafetçe nasıl adam olduklarını hiç seçemedin mi?

— Nasıl seçeyim efendim? Gözlerim bağlı... Kollarım bağlı... Elim ermez, gücüm yetmez...

Fettah'ın macerasını da dinlediler. Komiser Şinasi Bey not defterine epey şey kaydetti. Bu adam Türkçeyi bir edebiyatçı kadar doğru yazıp okur, Rumca ve Fransızcaya aşina, Avrupa'da basılmış polisiye eserlerin çoğunu okumakla bilgisini genişletmiş, zabıta memurlarımızın arasında emsaline rastlanması imkânsız nadir bir yetenek ve zekâydı.

Hane sahibi Ferhat Efendi'ye hitapla:

— Efendim, bir şey istirham edeceğim...

— Estağfurullah... Emredersiniz...

— Kafiyeli ihtar mektubu adıyla Abdal'dan gelen mektubu görebilir miyim?

Hacı Ferhat Efendi zor durumda kaldığını gösteren bir tavırla ellerini ovuşturarak:

— Emriniz başım üzerine, lakin Hazret-i Abdal kendi ermişliklerine ait her nevi tahkikat ve tetkikatı şiddetle men ediyorlar. Büyük kızım çok rahatsız, Abdal'ın emrinin aksine hareketle başıma bir felaket çekmekten korkarım...

Komiser Şinasi Efendi ince bir tebessümle:

— İnancınızı rencide etmek istemem. Fakat meydandaki şu apaçık haydutluk Abdal Veli hakkındaki olumlu görüşünüzü biraz olsun bulandırmıyor mu?

— Efendim, bu soygunlar Abdal'ın makamı dışında, uzağında vuku buluyor. Bu canice işlerle haşa evliya hazretleri arasında bir münasebet olduğunu düşünmek mümkün değildir.

— Abdal Veli kutsal gücüyle etrafını bu haydutlardan niye temizlemiyor? Bu aralık çok fazla yorgun olan zabıtanın başına böyle işler çıkaracağına maneviyetiyle biraz bize yardım etse olmaz mı?

— Biz zabıtayı faaliyete davet etmiyoruz. Bizim kimseden davamız yok...

Damat Medhi Bey asabi bir telaşla söze atılarak:

— Davamız nasıl yok? Zabıtanın yardımı olmasaydı bizim koca kupa, koşulu hayvanları ve soyulan üç kişinin kıyafetleriyle beraber gitti giderdi.

Hacı Ferhat Efendi'ye destek çıkarak Hafız İshak Efendi başladı:

— Biz onu bunu bilmeyiz. İşte ben, ortada ibret... Evvela sizin gibi itikatsızlık ettim. Evimden üç cenaze çıktı. Hazret-i Abdal ihtar mektubunda ailemden kimleri ölüme mahkûm göstermişse gayet mahir bir avcı gibi maneviyetinin kurşunlarıyla tık tık onları vurdu, devirdi. Dün gece dışarıda bir hırsızlık olmuş, bunu evliyanın maneviyetiyle karıştırmamalıdır. Akıllarımızın ermediği şeyler hakkında küçümseyerek cahilce hükümler vermekten çok fenalıklar çıkar.

Hacı Hurşit kim bilir kimlerin haklarını ödemek için çektiği tespihi keserek:

— Efendim, bendeniz, Komiser Bey'in buradaki varlığını bir dinleyici sıfatından başka türlü bir resmiyetle kabul edemem. Abdal Veli hakkında resmen bendenizi sorguluyorlarsa kendilerine verecek bir tek cevabım yoktur.

Komiser, Medhi Bey'e ufak bir işaret verdikten sonra:

— Peki efendim, peki... Üzülmeyiniz. Abdal Hazretlerinin evliyalığından şüpheye düşürerek kimseyi günaha, belaya, felakete sokmak istemiyoruz. Kafiyeli ihtar mektubunu resmî evrak sayarak alıp gidecek değilim. Bir kere okuyup yine burada size iade edeceğim. Belki bu mübarek kâğıda dokununca hazretin maneviyeti imdadıma yetişir de itikadıma kuvvet gelir.

Hayli müşkülat ve mücadeleyle kâğıdın komisere okutturulmasına izin verilir. Şinasi Bey zarfı eline alır almaz evvela üzerindeki posta damgalarına dikkat eder. Mektubun Samatya'dan postaya verildiğini anlar. Fakat etrafındakileri kuşkulandırmamak için daha böyle dikkat ettiği ufak tefek şeyleri hemen not defterine kaydedivermez. Şimdilik aklında saklar.

Zarfın içindekini çıkarır. İki üç defa büyük bir dikkatle okur. Yazıyı inceler. Bu talik kırmasının her kelime ve her satırındaki şekil uyumsuzluğundan bunun o yazıya yabancı sahtekâr bir elden çıkma olduğuna şüphesi kalmaz. Büyük bir nezaketle zarfı hane sahibine iade ederek:

— Efendim, lütfunuza teşekkürler ederim. Sualimi af buyurursanız, Abdal Veli tarafından böyle zarflı buraya başka şeyler gönderildi mi?

Hane sahibi biraz tereddütle:

— Tütsüler geldi...

— Bu tütsüleri zarflarıyla birlikte görebilir miyim?

Komisere kafiyeli ihtar mektubunu okuttuktan sonra hiçbir anlam çıkarılması mümkün olmayan tütsüleri göstermekte bir sakınca yoktu. Tütsüler haremden getirtildi. Komiser Bey evvela yine zarfın damgalarını inceledi. Bu defa zarf Topkapı Postanesi'nden gönderilmişti. Damgalar oranındı. Bu şaşırtma kurnazlığa komiser bıyık altından güldü. Tütsü kâğıtlarını tetkik etmeye başladı. Bunlar tuhaftı. Mecidiye[1] büyüklüğünde yuvarlak bir yüzey ortasına bir mühr-i Süleyman kazdırılmış. Bu, büyücü ve üfürükçülerin üzerine vefk[2] yazmak için seçtikleri bilinen bir şekildir. Şeklin içi ufak ufak "k"lar, "m"ler, "s"ler, kargacık burgacıklarla doldurulmuş. Mühr-i Süleyman birbiri içine geçirilmiş iki eşkenar üçgenden oluştuğundan altı köşeli bir yıldıza benzer. Şeklin her köşesine de, "Kâfir İspanyol... Defol, defol, defol" duası, daha doğrusu tuhaf ibaresi yazılmış. Şekerci mührüne benzeyen bu şekil, tütsü için birçok küçük kâğıt üzerine basılmış.

Komiser Bey lambaya yaklaşarak cebinden monokl büyüklüğünde bir büyüteç çıkardı. Şeklin her parçasını dikkatle gözden geçirirken Medhi Bey de yanında duruyordu. Birdenbire zabıta memurunun zeki yüzünde bir zafer tebessümü belirdi. Çok yavaş bir sesle Medhi Bey'in kulağına,

1 Sultan Abdülmecit zamanında çıkarılan yirmi kuruş değerindeki gümüş sikke.

2 Belirli yazım kurallarına göre belirli ayetlerin, isimlerin, duaların yazıldığı tılsım, muska.

"Dolandırıcıyı yakaladım..." müjdesini mırıldadı. Aynı zamanda elindeki tütsülük kâğıtlardan birini becerikli bir hokkabaz maharetiyle hemen cebine attı.

Medhi Bey, komiserin bu başarısına memnun oldu. Zekâsına karşı büyük bir hayrete düşmekten de kendini alamadı. Şinasi Bey büyüteçle mühr-i Süleyman'ın şekline bakmaktan dolandırıcıyı nasıl keşfedebilmişti? Orada onun fotoğrafı mı vardı? Bu tuhaf keşfi çok merak etti.

Komiser Bey orada bulunanlardan müsaade isteme nezaketiyle odadan çıktığı vakit Medhi Bey de bu şiddetli merakını gidermek için merkeze kadar onunla birlikte gitti. Odaya çıktılar. Şinasi Bey genç zabitin hangi merak nedeniyle kendine eşlik ettiğini anladı. En rahat koltuklusuna oturttuğu misafirine sigara verdi. Kahve ısmarladı.

16

Komiser Bey, çok etkilenmiş olarak yüzüne bakan misafirine:

— Mührü inceleyerek dolandırıcıyı nasıl keşfedebildiğimi merak ettiniz değil mi?

— Çok fazla...

— Biraz müsaade buyurunuz. Çok ketum olmanız şartıyla şimdi merakınızı gideririm. Böyle esrarengiz zabıta işlerinde bu dakikada görülebilecek bir işi öbür dakikaya bırakmamalıdır. Biraz Samatya merkeziyle görüşeyim...

Telefonu eline alarak merkezi bulduktan sonra:

— Komiser bey birader, siz misiniz?

— Bendenizim... Siz kimsiniz?

— Şehzade merkez komiseri...

— Hayrola efendim?

— Bâlâkuyusu, Çınar, Viran Cami taraflarında viranelerde yatar kalkar Abdal Veli adında bir divane, bir meczup, bir serseri tanıyor musunuz?

— Hayır.

— Nasıl olur?

— Tanımıyorum.

— Halbuki Abdal Veli'nin şöhreti bizim semtlere kadar velvele saldı.

— Ne gibi?

— Herif evliyalığı dolandırıcılığa alet edinerek oradan buradan yüzlerce lira çekiyor. "Bana şu kadar lira göndermezsen İspanyol nezlesinden öleceksin" mealinde tehdit mektupları gönderiyor. Tehdidine kulak vermeyenleri hakikaten öldürüyor.

— Acayip...

— Mesele mühimdir. Şimdiden tahkikata başlayınız. Siz tanımıyorsanız belki emrinizdeki polislerden tanıyanlar vardır. Bir de Samatya Posta ve Telgraf Merkezi'ni uyarınız. Abdal Veli tarafından gönderilmiş kaydıyla bir mektup bırakıldığı zaman getireni tevkif ettirsinler. Topkapı merkezine de bu şekilde tebligatta bulunmanızı rica ederim.

Komiser telefonu kapayarak misafirinin karşısına oturur. Birer sigara tazeledikten sonra:

— Efendim, bendenizce mesele yarı yarıya aydınlanmış demektir.

Medhi Bey hayretle:

— Ne şekilde?

— Hacı Hurşit Efendi bütün saflığıyla macerayı anlattığı esnada dolandırıcının eşkâlini bize haber verdi.

— Vakayı bendeniz de birlikte dinliyordum ama böyle bir şeyin farkına varamadım.

— Şimşek çaktığı, yani arabacı Osman'ın kibrit yaktığı esnada mağaranın sonunda görülen huri ile gılman işte aradığımız kişilerdir.

— Ya girişin iki tarafındaki korkunç zebaniler?..

Komiser Bey gülerek:

— Onlar karnaval zebanileridir. Kafiyeli ihtar mektubu bu gencin kaleminden çıkmadır. Eski tarzda yazmak istemiş fakat başaramamış. Şiirlerde ne vezin var ne kafiye... Bizde şiir kolaylaştıkça şair çoğaldı. Lakin şiirin de şairin de asaleti

bozuldu. Dergilerde dakikada on mısra söylemek yarışmaları kuruldu. Nefi ile Nedim bugün geleydiler, muhitin zırvalarının tesiriyle belki asaletlerini kaybederek dakikada bir koşma söyleyen birer zevzek olurlardı. Konuya dönelim. Bu facia, daha doğrusu komedilerin düzenleyicisi işte o gılmandır. Büyük ihtimalle yanındaki kız da metresi olmalı. Mübarek zembile bırakılacak beş yüz lirayı kimseye kaptırmadan almak için o gece orada bulunmaları tabiidir.

— Mühr-i Süleyman'da dolandırıcıya dair ne alamet keşfettiniz?

— Bu çok basittir. Geliniz.

Komiser Bey cebinden büyütecini çıkardı. Zarftan aşırmış olduğu tütsülük mührü ışığa doğru yaklaştırarak Medhi Bey'i bakmaya davet ederek:

— Görüyor musunuz? Mührün alt iki köşesi arasında küçücük bir yazı var...

— Evet... Görüyorum...

— Ne olduğunu okuyabiliyor musunuz?

— Ya... Yakup...

— Hah, Yakup...

— Fakat bu Yakup nedir?

— Mührü kazan hakkâkın imzası...

— Bundan ne çıkar?

— Ne çıkacak... Mühür yeni kazılmış. Hakkâkı arar bulurum. Bu mührü kendine ısmarlayan zatın eşkâli hakkında kendisinden mükemmel ayrıntılar alabilirim... Gılmanın kimliğini tespit hakkında bir ipucu da buradan elde edilmiş olur. Bu gılman, dolandırıcılık tuzağını her ne kadar Çınar tarafından uzaklara kurmuşsa da kendisi sizin semtin pek yabancısı değil. Oradaki hanelerin içini ve ailelerin hususi hayatlarını yakından biliyor. Mahallenizde şairliğe, yazarlığa, gazeteciliğe özenen yahut o yolda geçimini sağlamaya uğraşan gençler var mı?

— Bilmiyorum. İhtimal ki vardır.

Bu esnada telefon çalar. Komiser Bey telefonu alarak:

— Neresi efendim?

— Samatya merkezi... Şimdi aramızda tahkikat yaptık, arkadaşlardan Çınarlı Abdal Veli'yi tanıyanlar var.

— Hakkında ne diyorlar efendim?

— Virane ve mezarlık kovuklarında kıvrılıp yatar, meczup, salyalı, sümüklü, mundar herifin birisiymiş. Öyle öteye beriye tehdit mektubu yazabilmek kudreti şöyle dursun, söylenen lakırdıyı anlamaz ve söylediği anlaşılmazmış. Fakat evliyalığı o semt kadınları arasında çok meşhurmuş. Nefesi kulunca, sıtmaya, havaleye, saraya, hafakana birebirmiş. Konuşamayan çocukların ağızlarına salyasından bir parmak sürerlermiş. Doğuramayan gebe kadınları çiğnetirlermiş. Yattığı kovuğun yakınındaki ağaçların dalları dilek bağları düğümlerinden gözükmezmiş. İhtisası kadın hastalıklarındaymış. Erkeğe okumaz, nazlanırmış. Abdal Hazretleri kadınlara çok düşkünmüş. Güzel bir kadın gördü mü yılışır, salyalarını salıverirmiş. Pek para âşıklısı değilmiş. Fakat verirlerse almamazlık etmezmiş. Paralarını nadiren kovuktaki zembile atar ve çoğu zaman boynunda asılı bir kesenin içinde, koynunda saklarmış. Bazı haşarı ve hoppa kadınlar Abdal'ı gıdıklayarak avutup, güldüre güldüre kesesindekileri aşırırlarmış. Akşam ezandan sonra yattığı inin civarında dolaşanları çarparmış. Hızlıca yaptığımız tahkikatımız bu kadar. Daha haber alacaklarımızı bildiririz.

— Teşekkür ederim.

Komiser telefonu yerine koyduktan sonra:

— Demek Abdal Veli Hazretleri büsbütün hayalî bir manevi kişi değilmiş. Fakat onun maneviyetinden bu şekilde yararlanma yolu keşfedebilmek de zekâya muhtaç. Bu evliyalık oyununun tertip edilmesi kolay bir iş değil. Mesela ısıtılınca suyun genleşeceğini hemen herkes bilir. Lakin bu özelliğin bir makineye uygulanması yönünü düşünen on binde bir kişi bulunmaz. Tahminimizce vakayı tertipleyen eğer o gılman beyse bakalım çapkını nasıl elde edeceğiz?

Ertesi sabah komiser sivil kıyafetle hakkâklar çarşısına gitti. Tütsülük mühr-i Süleyman'ı göstererek bunu kazıyan

Yakup'u tanıyıp tanımadıklarını birkaçından sordu. "Bilmiyoruz" cevabını verdiler. Yenicami avlusuna indi. Orada bir iskemle, küçük bir küp camekândan ibaret ufak zanaat dükkânını gökyüzünün altına kurmuş çalışan bir ikisine aynı ismi sordu. Bilmediklerini söylediler. Medrese duvarı kenarında bir ihtiyarcası, yarım kilo vesika ekmeğini bir kâğıt içinde önüne koymuş olduğu dört zeytin taneceğine katık edebilmek için bir mucize düşünür gibi duruyordu. Komiser yaklaştı. Selam verdi. Hakkâk müşteri geldi sanarak biraz derlendi, toplandı. İyi talik bildiğini anlatarak kendini övmeye başladı. Komiser, mühr-i Süleyman'ı göstererek:

— Bunu kazan Yakup'u tanıyor musun?

Hakkâk bu soru karşısında bir mühr-i Süleyman'a bir de soruyu soranın yüzüne bakarak şüphelendi.

— Bu hakkâklık kazancı küçük, belası büyük bir sanattır. Bana da bir defa böyle bir mühür kazdırdılar da altı ay mahkemelere gidip geldim.

— Bunda mahkemelik bir iş yok. Bu mührün bir aynını daha kazdırmak gerekti de hakkâkı onun için arıyorum.

— Ben de kazarım. Hem daha âlâsını... Mühr-i Süleyman böyle mi olur? Bu on paralık çocuk fırıldaklarına benziyor.

— Yakup'u tanıyor musun? Onu söyle...

— Hayır.

Komiser kendi kendine "Ha, bu çetin bir iş. İlk adımda güçlüklere çatıyoruz" diye düşüne düşüne oradan ayrıldı. O taraflardan bir polis memuruna rastladı. Kendini bildirerek:

— Burada tanıdığın bir hakkâk var mı?

Polis memuru biraz düşünerek:

— Var efendim.

— Sorulan şeyi doğru söyler mi?

— Benim hatırım için söyler.

Komiser, mühr-i Süleyman'ı polis memuruna uzatarak:

— Al şunu. Fakat dikkat et kaybolmasın. O tanıdığın hakkâka sor. Bu mühürde imzası olan Yakup'u tanıyor mu? Haydi çabuk...

Polis memuru mührü aldı. Bir temenna[1] ile kayboldu. Sekiz on dakika sonra döndü, mührü iade ederek:

— Tanıyor efendim.

— Nerede bulunurmuş?

— Efendim, ismine Sarı Yakup derlermiş. Evvelce Fatih'te çalışıyormuş. Şimdi Beşiktaş'a gitmiş. Tramvay durağına yakın. Buradan giderken caddenin sol tarafında bir tütüncü dükkânının köşesine bir camekân koymuş, orada çalışıyormuş.

Komiser Bey ilk gelen Beşiktaş tramvayına atladı. Durağa varınca indi. Caddenin sol tarafındaki dükkânları gözden geçirirken hiç yorulmadan tütüncü dükkânını ve bir köşesine oturtulmuş küçük camekânın önünde, kış güneşinin kuvvetsiz, hazin ışınları altında ısınmaya uğraşarak çalışan seyrek sarı sakallı, uçuk benizli, zayıf hakkâkı gördü. Hemen yanına giderek:

— Merhaba Yakup Efendi.

— Merhaba gözüm. Buyurunuz...

Hakkâk ziyaretçiyi tanımamıştı. Gördüğü samimi tarzda müracaata aynı şekilde karşılık vererek "Buyurunuz" demişse de geleni oturtacak yeri yoktu.

Komiser, mühr-i Süleyman'la mühürlenmiş tütsü kâğıdını hakkâka uzatarak:

— Bu mührü tanıyor musunuz?

Hakkâk kâğıdın üzerine kısaca bir göz atarak:

— Evet, tanıyorum. Çünkü ben kazdım.

— Kazalı ne kadar zaman oluyor?

Hakkâk ufak bir düşünceden sonra:

— İki buçuk, üç hafta...

— Siz doğru özlü, doğru sözlü bir adama benziyorsunuz.

— Efendim, yalana tenezzül etmem. Çünkü üzerinde imzam var. İnkâr etmeyi düşüneydim imzamı atmazdım.

— Size bunu kazıtan kişiyi tanıyor musunuz?

— Hayır, kimliğini tanımıyorum. Kim olduğunu bilmem.

---

1 Öne doğru eğildikten sonra doğrulurken eli başa götürerek verilen selam.

— Şahsını, şeklini, kıyafetini bana tarif edebilirsiniz ya!

— Hayhay...

Hakkâk üç hafta evvelki hatırasını yoklar, bir alın kırışması ve göz kırpıştırmasıyla birkaç saniye durduktan sonra:

— Elli, elli beş yaşlarında, kır sakallı bir adam...

— Hatıranız sizi aldatmıyor ya?

— Hayır... Hayır... Mühür bana tuhaf göründüğü için, kazıtana dikkatli baktım.

— Bu mührü ne işte kullanacağını sormadınız mı?

— Sormadım. Büyücü, üfürükçü herifin biri olmalı...

— Şekli... Kıyafeti?..

— Orta boylu. Çökük avurtlu, kıyafeti düşkünce bir adam.

— Teşekkür ederim Yakup Efendi.

— Bir şey değil efendim.

Bu soruşturmanın sonucu komiserin varsayımına uygun düşmedi. O, mührü kazıtanın çok genç ve hoppa biri olduğuna inanıyordu. Fakat hakkâkın verdiği bilgi bu zannının zıddını gösterdi.

17

Komiser, Abdal Veli namına maneviyat hayali oynatan haydudun izini keşfe uğraşırken Hacı Ferhat Efendi'nin büyük kızı Narin Hanım, yapılan çok dikkatli tıbbi tedaviye ve verilen tütsülere rağmen hastalığının üçüncü günü vefat eder. Kadın hizmetçilerden biri de bulaşma yoluyla küçük hanımın ardından aynı marazdan gider. Konağın içini matemle beraber büyük bir korku alır.

Abdal Veli'nin emirleri noktası noktasına yerine getirildi. Can başına talep ettiği bedel gönderildi. Niçin konağın içine yine ölüm girdi? Ölümler bu iki adedinde duracak mı? Yoksa beşe, altıya, maazallah daha fazlaya yükselecek mi? Hane halkı müthiş bir endişeye düşer. Herkes yavaş yavaş kendi canının kaygısıyla şaşırır.

Mahalleye türlü türlü dedikodu yayıldı. Kimi ölüm Deccal'i çıkmış diyor, kimi Eyüp'teki niyet kuyusunun suyu kuruduğunu söylüyor, kimi Elekli Dede'nin elekleri tersine döndüğünü haber veriyor, kimi Zindankapısı'ndaki Baba Cafer Türbesi'ne güneş doğduğunu, kimi Otlakçılar'da bir katırın üç başlı bir garibe doğurduğunu ve kızoğlankızların evlenmeden gebe kaldıklarını iddia ediyordu. Bunlar hep kıyamet ve haşr ü neşr[1] alametleriydi.

Hele Abdal Veli vakası o kadar dallandı budaklandı, tanınmaz bir hal aldı ki her uğradığı durakta bir abartı kisvesi eklenmesiyle şişerek Çin'den buraya gelen bir hadise belki bu kadar değişmezdi.

"Çınar'da Viran Cami Mezarlığı'ndan bir evliya çıkmış, ortalığı haraca kesmiş. Yüz lira göndermeyeni İspanyol hastalığıyla çarpıp öldürüyormuş. Parası olan verir kurtulur. Olmayan ne yapacak? Türlü vergiler, zorla alinan yardımlar, resmî soygunculuklarla bizi bu hale getiren dirilerin şerlerinden nerelere kaçacağımızı bilemezken bir de şimdi başımıza haraççı ölüler mi çıktı? Hakka sığındık. Bizi sen sakın iki gözüm Rabbim..." diyorlardı.

Büyük ablası Narin Hanım'ın vefatından ziyade kocasını kıskanmak ateşiyle yanan Nermin Hanım, babasının yazıhanesine anahtar uydurarak kafiyeli ihtar mektubunu çalmış, bir kopyasını çıkardıktan sonra aslını yerine koymuştu. Abdal Veli'den kendi hakkında yıldız falı talebi için açıklanmış olan şartlara uygun bir mektup yazdı. İçine beş liralık bir kâğıt para ekleyerek gönderdi. Mektuptaki en büyük ricası şuydu:

> Kocamı çok kıskanıyorum. Kalbim siz evliya efendimize malumdur. Hayatın bu işkencesine tahammül edemeyeceğim. Cariyenizi ya bu cehennem azabından kurtarınız yahut lütfen ablam gibi İspanyol hastalığından öldürünüz. Beyin sevdiği bir kadın var mıdır? Nerededir? Münasebetleri ne zamandan beridir? Bu sorularıma lütfederek cevap verirseniz babamın ser-

1 Ölülerin dirilip bir araya gelmesi, mahşer.

vetinin elime geçirebildiğim kısmını hediye olarak siz kerametli efendimize takdime hazırım.

Bu rica mektubunun gönderilmesinden iki gün sonra postayla cevabı geldi. Hazret-i Abdal, hayatın, hele gençliğin bu gibi geçici elemlerine tahammül etmek gerektiğini ağır, metin, derin, bilgece sözlerle anlatıyor lakin teselli hak ise de yalan bâtıl olduğundan sorulan sorulara evliyalık mesleği icabı doğru cevap vermek mazeretiyle şöyle diyordu:

Hanım kızım, kocanızın sevdiği bir kadın var mıdır anlamak istiyorsunuz... Medhi Bey'in bir değil üç kapatması var. Şişli'de, Beşiktaş'ta, Kadıköyü'nde. Hangisini söyleyeyim? Üçü de sizin elinize su dökemez, müptezel ve harcıâlem metalar. Medhi Bey size bu üçüyle sadakatsizlik ediyorsa, göze aldığı bu kadar fedakârlık ve masrafa rağmen kendisi onlardan seksen kişiyle ihanet görüyor.

En namuslu, zeki, cesur bir erkek sadakat vaadiyle aldığı bir fahişenin elinde oyuncak, ikisinin arasında maskara, üçünün ortasında düpedüz p... olur. Tahammül sizin için ne kadar elim olursa olsun, kocanızı kendi haline bırakınız. Allah onun zevk ve sefahat yüzünden belasını vermiş. Sabrediniz. Cezasını da kendi yaptıklarıyla tayin etsin.

Nermin Hanım bu satırları okuyunca ayıldı, bayıldı. Konağı feryada, yaygaraya boğdu. Çok şımarık, fazla sinirli bir kadındı. Abdal Veli'nin bu bilgece sözlerini dinleyip uslanacak bir yaradılış ve terbiyede değildi. İki akşamdır konağın semtine uğramayan Medhi Bey o gece geldi. Bir kızılca kıyamettir koptu. Abdal Veli'nin cevaben gelen o dehşetli itham mektubunu beyinin eline tutuşturarak:

— Kepaze! Al bunu oku... Bak, evliya hazretleri aleyhinde ne buyuruyorlar!

— Hangi evliya hazretleri?

— Çınar'da... Viran Cami yanında inzivada yaşayan Abdal Efendimiz Hazretleri.

— Vay! O herif seninle benim aramıza da girdi mi?

— Girer elbette. Cayır cayır canım yanıyor. Kaç zamandır senden şüpheleniyorum. O yürek ateşiyle evliyadan sordum. O da bana evliyaca cevap verdi. Oku... Oku da ne adi, ne sefil bir mahlûk olduğunu anla.

— Babandan beş yüz lira dolandırdıktan sonra ablan Narin Hanım'ın vefatına sebep olan o cani Abdal'ın dubaralarına inanıyor musun?

— Oku da cevap ver. Yalan mı söylüyor? Gerçek mi?

Medhi Bey parmakları arasında titreyen kâğıdı asabi bir aceleyle gözden geçirerek:

— Alçak halt etmiş... Hepsi saçmalık...

— Sen beni üç karıyla aldattın ama onlar da sana seksen zamparayla boynuz taktılar ya, ooh!..

— Nermin, kendine gel! Ağzından çıkanı kulağın işitsin.

— Ben ağzımdan çıkanı kulağıma gitmeden bilirim.

— Bu dallı budaklı iftiraya, bu boynuzlu yalana inanıyor musun?

— Boynuzlu sensin... Koskoca evliya yalan mı söyler?..

Nermin'in bu galeyanı karşısında bir felaket meydana gelmesini kesin gören Medhi Bey, elindeki kâğıtla doğru polis komiserinin yanına koşar:

— Alınız, şunu okuyunuz.

Komiser okuduktan sonra:

— Bu nedir?

— Ne olacak... Karım sadakatimden şüpheye düşer, Abdal Veli'ye yazarak müracaat eder, bu cevabı alır. En mahrem aile işlerimize el atan bu sahte evliya... Bu cani herifin derhal yakalanarak adalete teslimini sizden talep ederim.

— Bu mektubun zarfı yanınızda mı?

Medhi Bey zarfı uzatarak:

— Alınız.

Komiser zarfı dikkatle inceledikten sonra:

— Bu mektup yine Samatya'dan postaya verilmiş...

— Ondan ne çıkar?

— Ne çıkacak? Samatya Posta Şubesi Hacı Ferhat Efendi ve ailesi namına bu yolda mektup bırakan şahsı yakalatmak

için tembihlidir. Nasıl oluyor da şubelerin dikkatsizliği görülüyor? Abdal'a mektup geliyor, gidiyor, kimsenin haberi olmuyor.

— Bilmem, tekrar tembihleyerek işi anlatmalı. Ehemmiyet ve mesuliyetinden bahsetmeli.

Komiser üçüncü defa elindeki kâğıdı dikkatle okuduktan sonra:

— Beyefendi, itiraf edelim ki oldukça karışık bir mesele karşısındayız. Cüretimi iyi niyetime bağışlayınız. Doğru bir cevap ricasıyla bir soru sormama müsaade buyurur musunuz?

— Hayhay... Niçin doğru söylemeyeyim?

— Affedersiniz... Bu Şişli, Beşiktaş, Kadıköyü kapatmalarının aslı var mı?

Bu soruya karşı Medhi Bey afalladı. Meselenin şaka, hile götürür yanı yoktu. Ciddi ve samimi olmak lüzumunu hissederek cevap verdi:

— Böyle bir noktada bir polis komiserine karşı hususi hayatımdan bahsetmek bana çok garip ve ağır gelmekle beraber itiraf edeyim ki Abdal'ın karıma olan ifşaları aynı aynına doğru.

— Nereden biliyor? Nasıl keşfetmiş?

— Beni çıldırtan taraf da orası ya!

— Tuhaf!.. Bu herif hakikaten kutsal güce sahip.

— Üç metresimin de birbirlerinden haberleri yoktur. Karımsa hiçbir şey bilmiyordu. İster misiniz Abdal Veli Hazretleri ailem yüzünden ticareti büyütmek için metreslerime de birer kafiyeli ihtar mektubu göndersin? Kapatmalarım da nikâhlı karım kadar beni başkalarından kıskanırlar. Birbirlerini duyarlarsa felakettir.

— Dört kadına birden şu zamanda bakmak, kalben, ruhen, cismen idare etmek doğrusu her erkeğin kârı değil.

— Birinin varlığını diğerine sezdirmemek şartıyla seksen kadının sevdalı saçlarını elinize dolayabilirsiniz. Bir erkek için bu ne ayıptır, ne züldür. Fakat mesele şimdi bu tarafta değil, etrafımızı saran muammada. Biz evliyaya Abdal diyoruz. Herif bizi evire çevire mükemmel dolandırıyor. Abdal o

mu biz mi, Allah bilir. Hadise daha feci safhalara girmeden bu cani evliyayı adaletin eline teslim etmeliyiz.

Polis komiseri düşünceli bir ifadeyle:

— Otomobiliniz burada mı?

— Evet, konakta.

— Emrediniz hazırlasınlar. Arabacı Osman'ı şoförün yanına oturtalım. Bize yolu göstersin. Viran Cami yanına bizzat gidelim. Abdal'ı ve makamını görelim. Belki bir hakikat keşfetmeyi başarırız.

18

Hemen yirmi dakika sonra Medhi Bey ve polis komiserini taşıyan şık bir oto, Bâlâkuyusu yolu üzerinde rüzgâr hızıyla uçuyordu. Viran Cami'ye geldiler. Kabristanla birleşen viranenin önünde arabacı Osman'ın şoföre işareti üzerine otomobil durdu. Medhi Bey, Komiser, Osman, üçü indiler.

Zamanın sıcak, soğuk, rüzgâr gibi güçlüklerine uzun senelerden beri ümitsiz bir dirençle karşı koyan, içini ve duvarlarının sathını yabani yeşillikler bürümüş cami harabesi, bir yığın hüzün haliyle gözleri mahzun ediyordu. Birçok ezan, kamet,[1] tekbir, dua, mevlit dinlemiş o yıkık duvarlar, şimdi tükenmez bir sabır ve tevekkülle ebediyetin büsbütün yıkılma fermanını bekliyordu.

Dünyada her varlığın işi yok olmak sırasını beklemek değil midir? Bazı şeylerin ölümü ne uzun sürüyor. Ve ölüsü ne kadar asırlar gözler önünde duruyor. Baalbek, Teb harabeleri, insan mumyaları, müzelerdeki hayvan fosilleri, ölmeden önce asırlarca can çekişen milletler gibi...

Allah'ın bu harap evi yine kimsesiz değildi. Etrafını ölüler sarmıştı. Bu dik, eğik, yıkık, yazılı, çiçekli kefeki taşlarının altında toprak olmuş cesetlerin çürümez ruhları etrafı dinliyor, ziyaretçileri görüyor gibiydiler. Sanki hayat orada

1 Camide, cemaatin namaza kalkması için okunan ezan.

maneviyatla maddiyata ayrılarak ikileşiyor. Bir kısmı meydanda kalıyor. Diğeri öbür dünyanın sırlarına karışıyor. İnsan bir mezar gördüğü vakit iki hayat düşünüyor. Ne kadar serbest fikirli olsa ölümün esrarı önünde irkiliyor. Bu ikileşmeyi düşünmekten kendini alamıyor. İki hayat ki biri içinde bulunduğumuz an, diğeri her nefeste varlığımızı cezbeden bir esrar kuyusu. Fakat bu mezarlar gelenin geçenin bakışları önünde o kadar eskimişlerdi ki onlara bir Fatiha okumaya herkes üşeniyordu.

İnsan harabe ve mezar görmekten niçin hüzün duyar? Şehirlerin istikballerini gördüğü için değil mi? Ömrün sonu, cihanın nasibi bundan başka bir şey mi? Hep harap olmak için yaşamıyor muyuz?

Medhi Bey genç, bencil, kendini düşünen; polis komiseri maddeci kişiler olmakla beraber şehrin bu harap bağrındaki bu cami viranesi, o asırlık mezar taşları, o uhreviyet etrafındaki büyük yoksulluğun hüznü kalplerine dokundu. Dalgın, sessiz yürüdüler.

Hava bulutsuz, güzel, berrak bir kış günüydü. Güneş gökyüzünün mavi billur kubbesinden altın mızraklarını yağdırıyor, etrafa yer yer serilmiş çimen halılarını som yaldızlara gark ediyordu.

Girdikleri viranenin mezarlığa karışan kısmında ağaç kadar büyümüş taflanlar ve şimşirlerin, kışın libasından soyunmayan, her dem taze, ahiret ve cennetin sonsuz hayatına işaret eden bu ağaçların yeşil gölgeleri, bulundukları yerin maneviyatını artırıyor, oranın sükûnetine esrarengiz bir hava veriyordu.

Dua eden gövdelerini gökyüzüne uzatan narin, ulu selvilerin arasına sıkışmış bir defne ağacının rutubetli ve kokulu loşluğu altında vahşi hayvan inine benzer yatay, büyük bir çukurun geniş, karanlık ağzı göründü. Mağara girişini andıran bu diri mezarının önünde iri bir taş ve üstünde kısa fakat boyundan kaybettiğini eninden kazanmış, yusyuvarlak bir adam oturuyordu.

Medhi Bey usulca komiserin kulağına:

— İşte burası Abdal'ın mağarası... Kürsü gibi taşın üzerinde oturan da evliya efendimiz olacak...

Hazret-i Abdal rengi ve kumaşı keşfedilmeye muhtaç, ta koltuklarının altından bağlanmış partal, pis bir şalvarın içinde vücudunun dörtte üçü boğulmuş bir çocuk saflık ve masumiyetiyle, ürkmüş ve memnuniyetsiz gözlerle gelenlere bakıyordu. Cildi beyaz ve yanakları ağacından kopmamış olgun bir Amasya elması kadar kırmızıydı. Fakat durmadan sızan iki çeşme gibi akları kanlı iri gözlerinin akıntılarıyla, burun ve ağzından daima köpürerek taşan yüzündeki tükürüklerin kirleri içinde, renginin o tazeliği iğrenç bir hal alıyordu. Yaşı kaçtı Allah bilir. En dikkatli bir göz bunu tahmin edemezdi. O büyümüş, tekrar küçülerek ihtiyarlamaktan muafiyet kazanmış ayrı bir devrede demirlemiş gibiydi.

Parmakları güdük, yumuk yumuk bodur elleri, sustaya hazırlanan bir buldog vaziyetinde iki yandan göğsüne doğru sarkık duruyordu. Yine öyle bodur, soğuktan şişmiş ve kıpkırmızı koçan kesilmiş sanılan ve toprağın rutubeti içine gömülmüş ayakları, tabiatın tozu toprağıyla kaynaşmış, hayvani bir manzara almıştı. Mevsimin etkisine karşı duyarsız göğsü yarısına kadar açık, bağrının bıngıl bıngıl pembe teni görünüyordu. Yüzü iri, toparlak, burnu ufak, sakalı köse, bıyıkları seyrek ve kısaydı. Yırtmacı geniş ağzının kalın ve mor dudaklarında, dünyaya dargın bakan gözlerinin hoşnutsuzluğuyla uyumlu bir somurtkanlık, bir umursamazlık, bir sabır ve tevekkül tavrı vardı. Simasının en bariz anlamı insanlıkla hayvanlık arasında bir dilsizlik, bir inatçılık, bir vurdumduymazlık, daimi ve kesif bir dalgınlık haliydi.

Karşıdan iki ziyaretçinin geldiğini görünce sanki çoktandır onlara dargınmış gibi somurtkan çehresi büsbütün ekşidi. Gözleri süzüldü, küçüldü. Ağzı bir tarafa çarpıldı. Salyası sicim gibi sarktı. Mübarek sükûtu bozulan, ruhu Allah'a yakın olmaya alışık bir aziz ilgisizliğiyle bakışını uzun müddet gelenleri görmek günahından sakınmak için lime lime yırtık yeşil bir sarık parçası sarılı koca başını çevirdi.

Medhi Bey evliyayı yakından süzerek:

— Hakikaten garip mahlûk. Tahtı üzerine kurulmuş ortaçağ ilahlarına benziyor.

Komiser biraz daha yanaşarak:

— Selamünaleyküm Abdal Hazretleri. Sen bu kabristanın evliyası mısın?

Abdal hiç aldırmadı. Başını daha da çevirdi.

Medhi Bey:

— Hâle bak. Bize sinek kadar ehemmiyet vermiyor.

Komiser:

— Abdal Hazretleri, niye konuşmuyorsun? Biz uzun yoldan seni ziyarete geldik. Muammanın anahtarını bize teslim etmeden bugün elimizden kurtulamazsın.

Bu acayip adam sağır mıdır yoksa Türkçe bilmiyor mu? Söylenen sözlere karşı taş gibi hissiz duruyor.

Medhi Bey:

— Kurnazlık mı ediyor? Yoksa hakikaten meczup mu?

Komiser:

— Bu ana kadar dirisini görmedim ki evliya böyle mi olur bileyim?

Medhi Bey:

— Evet, sağlığında evliyalığını ilan etmek başarısı buna mahsus bir şeref. Fakat evliya da olsa çok pis... Kokudan yanına varılmıyor. Bu kadar pis bir adamın abdesti, namazı, niyazı makbul olur mu?

— Bakalım namaz kılıyor mu?

— Namaz kılmayan evliya olur mu?

— Çok... Her namaz kılan evliya olamaz. Her evliyanın da namaz kılması icap etmez. Bunlardan bazıları ibadet etmedikleri gibi mukaddesata karşı ağza alınmaz küfürler savururlar. Çarpılmazlar. Bir şey olmazlar.

— Bu nasıl oluyor?

— Bazen en büyük hükümdarların soytarıları, dalkavukları vardır. Padişahı eğlendirmek için önünde etmedikleri saçmalık, maskaralık kalmaz. Mazur görülürler. Bu çeşit meczuplar da Allah'ın nezdinde öyledir. Nazları geçiyor. Bazı memleketlerde pislik, dervişlik sayılır. Yalın ayak, başı kabak, elde balta,

belde kılıç, sırtta pösteki, yağlı saçları lüle lüle omuzlarından salkım saçak sarkarak, “Ya dost” nidasıyla gezen dervişleri gidip de yakından bir koklamalı... Hamam yüzü görmez, çamaşır değiştirmez. Han, külhan, sokak, mezbele demez, rast geldiği yerde yatar. Bulaşık çukuru gibi kokar. Elindeki keşkül[1] imaretlere, konaklara, lokantalara, her yere uzanır. Her hayır sahibi bunun içine başka çeşit yemek döker. Pırasayla çorba, tatlıyla dolma birbirine karışır. Bu karışımı hazma ancak onu yemeye idmanlı bir derviş midesi katlanabilir. Bit bu tür dervişlerin en samimi ve vefalı dostudur. Üzerlerinden hiç ayrılmaz. Anadolu’da bitsiz ermişler, nişansız vekiller gibi süs ve şereften yoksun sayılırlar. Aynaroz’da[2] azizliğe ermeye uğraşan papazların çoğu da böyledir. Bitlenmeyi ibadet sayarlar. Nefsine eziyet için bu insan kanıyla beslenen böcekleri üzerlerinde çoğaltmaya uğraşırlar. Hz. Mesih’in İncil’in hangi babında böyle emir buyurduğu bilmem belli midir?

— Her din temizliği emreder. “En-nezafetü mine’l-îman”[3] sözü de bunu gösteriyor. Bu kokan herifin üzerinde elbette böceği de vardır. İman temizlikten geliyorsa pislik evliyalığa engel değil midir?

— Allah ile kulun arasına girilmez. İnsanı yaratan da o, biti var eden de... Zaten bu dünyada birbirini yemeyen ne var. Öyle değil mi? Sen de söylesene Abdal...

Medhi Bey, Abdal’a iyice yaklaşıp gözlerini gözlerinin içine dikerek:

— Be herif, söylesene... Sen veli misin deli misin?

Hemen uzaklaşarak:

— Off... Çok fena kokuyor. Burun dayanmıyor. Bizim Hacı Hurşit misk ü amber kokusunu bu herifin acaba neresinden aldı?

---

1 Gezginci Kalenderi dervişlerin halktan aldıkları yiyecekleri koydukları, hindistancevizi ya da abanozdan yapılmış ve bir zincirle omuza asılan çanak, keçkül.

2 Yunanistan’ın kuzeydoğusunda, Ege Denizi’ne uzanan, manastırların yer aldığı bir yarımada.

3 Temizlik imandandır.

— Gözler dargın, kaşlar çatık. Somurtkanlık heykeli gibi öyle duruyor. Yüzünde bir kas oynamıyor. Bu meczuplar kendilerinden sorulan soruya cevap vermemekte bazen inatçı bir hayvan kadar ısrarcı olurlar.

— Birader, bakalım bu herifin dili var mı? Konuşmasını biliyor mu? Ağzından söz alabilmek mümkün mü? Çünkü ben suratında kesif bir hayvanlıktan başka bir şey görmüyorum.

— O halde bunun İspanyol hastalığı faciasında parmağı olamaz.

Komiser son cümleyi bitirmeden Abdal Veli'nin gözleri süzüldü, ağzı köpürdü. Ateşte kaynayan bir tencere gibi herife fıkır fıkır bir şeyler oluyordu.

İki ziyaretçi şaşırdılar. Komiser:

— Acaba sarası mı tuttu?

— Hayır hayır... Baksanıza gülüyor... Hoşuna gidecek bir şey oldu.

— Ne oldu?

— Galiba çok hazzettiği bir kelime işitti.

— Öyleyse izanı, idraki var demek...

— Bir hayvan kadar.

— İşittiği kelime hangisi?

— O fıkırdamazdan evvel neden bahsediyordunuz?

— İspanyol hastalığı faciasından...

İspanyol kelimesini işitince evliya hazretleri komedyada abdala çıkan[1] bir oyuncumuzun ahmaklık rolünü andırır, cılız bir sesle hıçkırır gibi kesik kesik, boğuk boğuk bir gülme tutturdu.

Abdal'ın yüzündeki tükürüklerle salçalanan bu gülüşüne karşı hayretleri artan ziyaretçiler bu hali anlamlandırmak için birbirine bakıştılar... Evet, İspanyol kelimesi bir efsun, bir tılsım kuvvetiyle Abdal'a tesir ediyor, zevk veriyor, saraya tutulmuş gibi seğirmeler içinde onu uzun uzun güldürüyordu.

Medhi Bey:

---

1 Ortaoyununda abdal rolü oynayan.

— Tuhaf şey... Heykeli söyletmenin anahtarını bulduk.

Komiser, Abdal'ın karşısına geçerek:

— İspanyol... İspanyol... İspanyol...

Abdal Veli gülmekten katılıyordu. Bir koltuklunun arkasına, ya da masanın altına saklanıp da, iki üç yaşındaki çocuğa karşı insan "bööö" diye ikide birde başını çıkarınca çocuk nasıl bir saflıkla güler, Abdal'da aynı hal, aynı çocukça zevkle gülüyordu.

Medhi Bey:

— Definenin tılsımını bulduk. Şimdi bakalım içinden ne çıkacak?

— Abdal'ı güldürdük. Biraz sıkıştırırsak ihtimal şimdi de ağlatırız. Güldürüp ağlatmaktan başka bu zavallının ağzından bir söz alamamaktan korkuyorum.

— Evet, çocuktan beter dengesiz bir mahlûk...

— Durunuz... Şu bulduğumuz anahtarı onun taş kafasını açabilmek için iyi kullanmaya uğraşalım.

19

Medhi Bey duyacağı kokuya dayanma kararlılığıyla Abdal'a yaklaşarak:

— İspanyol... İspanyol... Hi hi... Hi hi...

Abdal Veli büyük bir haz ve rahatlıkla ve bodur parmaklarıyla kendi kendini gıdıklar gibi yaparak:

— Hi hi... İspanyo... hi hi hi... İspanyo... gıdı gıdı gıdı... İspanyo...

Komiser gülerek:

— Bu biçareyi İspanyol hastalığının öldürmez, zevkli bir türüne aşılamışlar.

Medhi Bey meczubu uysallaştırmak için gayet dostane, güler yüzle:

— Evliya, sana kim gıdı gıdı yaptı?

— Hi hi İspanyo...

— İspanyol mu yaptı?

— Ha...
— Sen ona kaç para verdin?
— Paya... ya... veydi...
— Sen mi verdin?
— Ha...
— İspanyol çok güzel mi?
— Hi hi hi... Hi güze... Gıdı gıdı gıdı...
Medhi Bey, komiserin kulağına:
— Abdal bizimle çabuk barıştı, aman ürkütmeyelim. Mesele anlaşılıyor. Güzel karının biri bunu gıdıklamış... Koynundan paralarını almış... Bu meczup bile şu halinde kadına tutkun... Aman yarabbi... İnsanların akıllısı, budalası hep bu sevdada... Kadına düşkünlük hastalığı bir dâhiye, bir hımbıla aynı şiddetle musallat...
— Paran çok mu?
— Ha...
— Sana parayı kim verir?
— Ellah...
— Allah mı verir?
— Ha...
— Paralarını nereye korsun?
— Cembil...
— Zembile mi korsun?
— Ha...
— Daha nereye korsun?
Abdal koynunu gösterdi. Komiser:
— Koynunda paran çok mu?
— Ha...
— Kaç paran var?
Abdal'ın kaşları çatıldı. Gözleri daldı. Galiba zihninden kendine çok zor gelen bir hesap işlemi yapıyordu. Nihayet yüzünü buruşturarak cevap verdi:
— Elli yüz... bin... bin... bin...
— Ooo, çok paran var.
— Hi hi...
— Bize para versene...

Abdal'ın birdenbire yüzü ekşiyerek:

— Vimem... Hadi dit... Vimem... Dit...

— İspanyol gelse verir misin?

— Ha...

— İspanyol seni nasıl gıdıklıyor?

Abdal tükürük fıskiyesi gibi bütün yüzünün sularını salıverdi. Bıdık parmaklarıyla kendi göğsü üzerinde gıdıklama taklidi yaparak ince bir at sesiyle şöyle kişnedi:

— Hiii hihihihihihihihi...

Medhi Bey yavaşça komisere:

— Bizim kayınpederin ellişer liralık kâğıt paraları acaba bu budalanın koynunda mı?

— Hiç zannetmem... İspanyol onları oradan çoktan aşırmıştır.

— Evvela mübarek zembili sonra da bu herifin koynunu arayalım. Bakalım kaç para ve daha neler buluruz?

İkisi mağara denilen kovuğa doğru yürürlerken Abdal feryada başlar:

— Benim evime ditme... Seni çayparım ha...

Komiser:

— Abdal, bağırma... Mübarek zembile para koymaya gidiyoruz.

— Eh... dit... Toy... Çok toy...

— Çok koyacağız... Çok...

— Hi hi hi...

Mağara ağzı gibi siyah bir delik. Eski konak viranelerinin ekserisinde görülen bir mahzen kalıntısı... Biraz başlarını eğerek içeri dalmak isterler. Fakat burunlarını rutubetli, öyle pis bir koku karşılar ki "öff" diye iğrenerek bir müddet durmaya mecbur olurlar. Abdal Veli Hazretlerinin bu köşkü yatak odası, salon, mutfak, hela gibi bölümlere ayrılmamış olduğundan, evliya hazretleri sade hayatlarının bütün ihtiyaçlarını aynı tonoz altındaki aynı zeminin üzerinde gidermeye mecbur kalıyorlardı. İlmihalin[1] haber verdiğine göre onlar yalnız

1 İslam dininin kurallarını öğretmek üzere yazılmış kitap.

meleklerdir ki yemezler, içmezler ve erkeklik dişilik onlarda olmaz. Fakat dünyada yaşayanlar veli ve nebi de olsalar hayatın şartlarından azade kalamazlar. Yemeseler yaşayamazlar. Dünyaya gelmeleri mutlaka cinsel arzu ve aşk eylemine bağlıdır. Her şeyin yaratıcısı Allah öyle uygun görmüş ve düzenlemiş. Yaradılış mahsulünün anahtarı erkekte, dünyaya çıkma ağzı kadında... İnsanoğlunun ilk mezarı ana rahmidir. Bu yüzden babalarımız bizi gömen ilk mezarcılarımızdır.

Kokudan bunala bunala birkaç adım ilerlediler. Hacı Hurşit'in ne tersine hisseden bir burnu ve ne şeşi beş gören acayip gözleri varmış ki burada misk ü amber kokuları almış, huriler, gılmanlar, feriştahlar görmüş...

Yedi sekiz adımdan sonra hakikaten duvarda iri bir çiviye asılmış partal bir zembil gördüler. Hacı'nın mübarek dediği bu hasır torba o kadar pisti ki ellerini sürmekte uzun bir tereddüt gösterdiler.

Bu mübarek zembilin içinde olmayan yoktu. Burası hazretin dolabı, sandığı, kasası, gardırobu, kileri, her şeyiydi. Orada kirli çamaşırları vardı. Arkasındakilerin temiz oldukları düşünülürse kirlilerin ne halde bulunacakları tahmin edilebilir.

Abdal Veli kışın yalınayak, göğüs bağır açık gezerek sağlığını korumak bakımından tabiata uygun yaşardı. Midesini pişmemiş şeyler yemeye alıştırmıştı. Mübarek zembilden ekmek kırıntıları, lahana koçanları, ıspanak kökleri, pırasa sapları, bayır turpları, havuçlar, şalgamlar çıktı. Karnı acıktığı vakit bunları ekmeksiz, hayvan gibi kemirirdi. Hazret, et, balık, tavuk bulamadığından bilmeyerek otçul bir bilge olmuştu. Etlerden de eline geçerse belki çiğ yemekten çekinmeyecekti.

Abdal Hazretleri, Diyojen'in hayatını ve felsefesini okumadan, cehaletine rağmen kelbiyundandı.[1] Birçok bakımdan o da bir Türk Diyojen'iydi. Yunan kelbî filozofunun bi-

1 Diyojen'in de aralarında bulunduğu, kalenderce yaşamayı alışkanlık haline getirmiş grup; kinikler.

zimkinden daha temiz giyindiğini, daha iyi yiyip içtiğini kim iddia edebilir? Diyojen'in ayağına Büyük İskender gelmişse, bizimkinin makamına da arabayla paralar gönderiliyor, durumunu araştırmaya Medhi Bey gibi, zamanın talihlileri, polis komiserleri geliyordu.

Onun ile bunun şu farkı vardı ki Yunan filozofun fenerle adam araması, gereksizliğini anladığı gün elinden tasını atması türünden hikâyelerini resmeden en büyük müzelerde, Poussin, Salvator Rosa, Karel Dujardin ayarında en ünlü ressamların fırçalarından çıkma tablolar görüldüğü halde bizimkini tanıyan bile yoktu. Fakat muhitimizin büyük adamlar hakkındaki kayıtsızlığı yalnız Abdal Veli'ye mahsus bir felaket midir? Kelbî değil insani filozoflarımıza bile metelik veren var mı?

Bu zembile mübarek demek o pak, kutsal kelimeyi kirletmek olurdu. Pis zembilin en altında yeşil bir çanak içinde tahin rengi, pek fena bir şeye benzeyen koyu bir sıvı gördüler.

Medhi Bey büyük bir iğrenmeyle:

— Pöff... Bu nedir?

Komiser burnunu çanağa yaklaştırarak:

— İğrenç şeyler analiz eden doktorlar gibi biz de bu zembilde ne görürsek tetkik etmeye mecburuz. (Koyu sıvıyı inceledikten sonra devam etti) Böyle herifin bu kokmuş hasır büfesinde nefis bonbonlar bulunacak değil ya! Bulama... Evliya efendimiz çiğ havuçla şalgamı yedikten sonra bu bulamayla ağız tatlılıyorlar.

— Şaka bir tarafa, Abdal Hazretleri turpla, havuçla bu burun dayanmaz kokuların içinde yaşıyor ama vücudu bıngıl bıngıl, yüzü kan kırmızı... Biz yiyip içmede İstanbul'un en aristokratik sınıfına mensubuz. En nefis, en kuvvetli yemeklerle yine bir türlü rengimizi yerine getiremiyoruz. Bilmem doktorlar bu tezadı nasıl açıklarlar?

— Affedersiniz, Abdal Veli'nin bir karısıyla üç metresi yok. Toplum içindeki mevkii geçim bakımından neredeyse sokak köpeklerininkinden farksız... Çalışmayı, kazanmayı düşünmez... Siyaset nedir bilmez. Makam hırsı hiç aklına

uğramaz. Parti dalaveresiyle katiyen meşgul değil. Ne bulursa yer, içer, yatar, kalkar. Her virane onun has bahçesi, her kovuk köşküdür. Onun pek sefil gördüğümüz bu sade ve neredeyse hayvani hayatında öyle bir bahtiyarlık gizli ki en dikkatli gözler keşfetmekten âciz.

— Abdal Veli'de, yine yarının ihtiyacını düşünme hissi var ki lüzumunda yemek için bu kırıntıları zembiline saklıyor.

— Geleceği düşünmek duygusu bazı hayvanlarda da vardır. Karıncaları, kunduzları bir tarafa bırakalım. Karınları doyduktan sonra fazla kalan kemikleri, ekmekleri köpeklerin yeri kazıp gömdüklerini çok gördüm.

Burunlarını tıkaya tıkaya, maşa gibi değnekler kullanarak mübarek zembilin içini iyice karıştırdılar. Araştırdılar. Yiyecek namına yenmez şeyler, el sürülmez paçavralardan başka araştırmakta oldukları meseleyi aydınlatmaya yarar hiçbir şey bulamadılar. Aramalarının sonucu böyle verimsiz çıkınca Medhi Bey:

— Bir de Abdal'ın üstünü arayalım.

— Onun üstü zembilden pis...

— Çare yok. Mademki buraya kadar geldik, bir ipucu yakalamadan gitmeyelim.

Abdal'ın yanına döndüler. Mesele yalnız onun pis vücuduna el sürmek iğrençliğine katlanmaktan ibaret değildi. Darıltmadan, bağırtmadan onun koynunu aramak lazımdı.

Komiser gayet hoş ve güler yüzle bu canlı mezbeleye yaklaşarak:

— Evliya, dur... Aç koynunu, çıkar keseni... İçine para koyacağız...

Evliya birdenbire huylanarak ağzı köpüre köpüre:

— Hadi... Dit... İştemem... Ben paya iştemem... Dit... Odan çeki... İştemem...

Yalvararak çok uğraşırlar. Abdal'ı kesesini çıkarmaya razı etmek mümkün olmaz. Biraz daha üstüne varınca, hazret üç yaşında bir çocuk yaygarasıyla ağlamaya başlar.

Medhi Bey bir çare bulmak endişesiyle kırpık birkaç tel yığınını karıştırarak:

— Tuhaf şey... Öküz gibi lahana koçanı kemiriyor da paraya burun kıvırıyor.

— İşte işin asıl felsefesi orada ya... Bunun yiyeceği şeyler hep süprüntülükte fazlasıyla bulunur. Elbise masrafı, ev kirası yok... Parayı ne yapacak?

— Öyleyse bunun evliyalığı adına âlemi niçin dolandırıyorlar?

— Bunun ondan kesinlikle haberi olmamalı...

— Fakat İspanyol deyince geviş getiriyor... Bu meselenin anahtarı bunun "İspanyo" dediği karıdan çıkacak... Zorla koynunu, ceplerini yoklayalım. Belki ona dair üzerinde bir delil elde ederiz.

— Öyle bir kadın, bu Abdal'ın üzerinde, sanmam ki ucu kendine kadar uzanabilecek bir ipucu bıraksın.

— Ne yolla meseleyi araştıracağız? Bu inde, oradaki zembilde pislikten başka bir şey yok. Ben arkasından kollarını tutarım, siz koynunu, ceplerini arayınız.

Medhi Bey birdenbire evliyanın kollarını arkasına çemrer. Hazret buzağı gibi inceli kalınlı hayvani bir ses salıverir. Ceplerinden patates kabukları, ıspanak sapları gibi bir alay süprüntüden başka bir şey çıkmaz. Boynuna kalın bir sicimle asılı kesenin içini karıştırırlar. Yüzlük, kuruşluk, onluk, gayet pis kâğıt nakit olarak Abdal Hazretlerinin üzerinden yedi kuruş otuz paradan başka dünyalık çıkmaz.

Bu arama esnasında koca evliya, cerrah önünde sünneti yapılan bir çocuk gibi bağırır, çırpınır.

Sanki sünnet sona erer. Fakat koca masum haykırmak hızını alamaz. Kendine eziyet edenlere hakaretle morara morara bağırır:

— Eşşşek... Aayı... Mamun... Butumu ye!.. Butumu ye!.. Butumu ye!..

O hiddetle, ağızlara kurşun akıtılmak cezasını icat edenlere hak verdirecek küfürlere başlar. Dinî değerler üzerine dağları taşları titretecek bir küstahlıkla savurduğu hezeyanları burada tekrara, bir Müslümanın değil, dinsizin kalemi cesaret edemez.

Medhi Bey:

— Ne galiz mahlûk...

— Dediğini bilmiyor. Zavallıyı çok rahatsız ettik.

O aralık pejmürde esnaf kıyafetli, ihtiyarca bir adam peyda olur. Sanki haykıran koca sığırın çobanıymış gibi ses gelen tarafa koşarak:

— Beyefendiler, Abdal Veli ermişlerden bir zattır. İlişmeyiniz. İyi değildir. Sonra cezasını çekersiniz.

Komiser:

— Siz bu semtli misiniz?

O adam:

— Evet.

— Bu Abdal'la görüşmeye gelip gidenleri hep tanır mısınız?

— Tanırım fakat onu görmeye gelenler çoktur. Bazen uzak mahallelerden tanımadığımız insanlar gelir... Okutmak için, ihtiyaç için, sıtma bağlatmak için gelirler. Gelenlerin çoğu kadındır.

— Bu Abdal Veli'nin "İspanyol... İspanyol" dediği kadın kimdir? Tanıyor musunuz?

Adamcağız gülerek:

— Efendim, Abdal Hazretleri bütün kadınlara bu adı verir. Onun mübarek masum dilinde "İspanyo" demek kadın manasındadır. Onun için bütün kadınlar İspanyo'dur.

Medhi Bey:

— Bu muammanın içinden şimdi çıkınız bakalım...

Komiser:

— Kadınlar gelip bunun koynundan parasını alırlarmış.

O adam:

— Öyleleri de vardır. Alırlar...

Komiser:

— Abdal ses çıkarmaz mı?

O adam:

— Kadınlara karşı çıkarmaz...

Medhi Bey:

— Demek ermişliğiyle beraber zamparalığı da var...

O adam:

— Onun kalbinde kötülük yoktur. Allah aşkı vardır. Kime gücenip de gönül ederse o kimse selamet bulmaz. Sizin iyiliğiniz için söylüyorum. Bununla uğraşmayınız.

Medhi Bey:

— Kızınca evliyalığa yaraşmaz pis lakırdılar söylüyor.

O adam:

— Celallenince söyler efendim...

Medhi Bey:

— Böyle süprüntü yiyen, yattığı yere pisleyen, kokudan yanına varılmayan, ilahi, insani mukaddesat üzerine küfreden, hayvandan daha pis bir deliye evliya payesi vererek tapınmak, ondan keramet, şifa, şefaat ummak bizim memleketin zihniyetine mahsus hastalıklardandır.

20

Medhi Bey'le komiserin o günkü soruşturmaları, Abdal Veli'yi yere göğe sövdürmekten, çok pis bir hayvan ini görmekten ileri gidemedi. Gözlerinde yalnız şu kesinleşti ki o usta bir elden çıkma dolandırıcılık işi, bu kokmuş ve karanlık mezbelenin evliyası tarafından düzenlenmiş olamaz. Abdal'ın evliyalık söylentisi önüne Karagöz perdesini kurarak bu menfaat komedyasını oynayan bir sanatkâr var. Belki şimdi komiserle Medhi'nin giriştikleri bu tahkikatı arkalarından adım adım takip ederek onların saflıklarıyla eğleniyor. Fakat onu nasıl yakalamalı? Ortada iz olarak Hakkâk Yakup'a mühr-i Süleyman'ı kazdırtan kıyafeti düşkün ihtiyar ile Uçurtma Ahmet kumpanyasından derdest edilen Yarasa Ali, Torpil Mustafa, Kurt Nikoli, bu üç hırsız var.

Hakkâk Yakup, mührü kazdırtanı tekrar görürse tanıyabileceğini, fakat ismini, hüviyetini katiyen bilmediğini söylüyor. Savcılığın talebiyle sorgu hâkimliğine gönderilen üç hırsızın sorgularında, Abdal Veli dolandırıcılığı vakasıyla bunların hiçbir münasebetleri ortaya çıkmıyor. İkisi firar eden o beş haydut, o akşam Samatya taraflarında büyük bir depo

soymak niyetiyle o semte gelmişler. Fakat engeller ortaya çıkınca planlarını gerçekleştiremeyerek dönerlerken, Viran cami-i şerifinde Hacı Hurşit'le ayrı ayrı Osman ve Fettah'a çatmışlar. O gece kazançsız, boş dönmemek için zavallıları soyup soğana çevirdikten sonra arabayı da aşırmak istemişlerse de, Hacı Hurşit'in düşüncesine göre Abdal'ın manevi yardımıyla, yakayı ele vermişlerdir.

Bu işin içinde bir de anlaşılmaz bir maneviyetin pek mühim rolü var. Kafiyeli ihtar mektubunda ölüme mahkûm gösterilen sapasağlam üç can, Hadiye, Sadiye, Enver, kurtuluş fidyesinin gönderilmemesinden dolayı hastalanıp birbiri arkasına sapır sapır ölüyorlar. Bu nasıl oluyor? Abdal'ın evliyalığı adına keramet gösteren o gizli kişi, gerçekleşmeden önce bu üç ölümü nasıl keşfediyor? Para gönderilse de gönderilmese de zavallı bir masum yavrucakla o genç ana baba yine ölecekler miydi? Dolandırıcılık için keramet göstermeye hakiki adalet sahibi olan Allah müsaade eder mi?

Bu keramet oyunu yalnız Hacı Ferhat Efendi'nin konağında parlaklığını, gerçekliğini, vaadi yerine getirmekteki doğruluğunu, kesinliğini kaybediyor. İstenen beş yüz lira gönderildi. Fakat ailenin büyük kızı Narin Hanım'la bir hizmetçi kadın niçin vefat etti? Beş yüz lira ücretle kazanılmak istenilen manevi korumanın böyle tersi ortaya çıkarsa zarar ve ziyan kimden sorulacak?

Samatya Posta Şubesi, Abdal Veli tarafından gönderilmiş mektup bırakanı yakalatmak üzere emirliydi. Komiser Şinasi Bey, Abdal Veli'yle yazışmaya vesile bulmak için Hacı Ferhat ve Hafız İshak efendilerin aile üyelerinden bazıları namına yıldız falları istedi. Yıldız falları zarf içinde vızır vızır geliyor, lakin bunları posta şubesine bırakanı yakalamak mümkün olamıyordu. Mektuplar merkeze gönderilmek üzere çantaya konacağı esnada Abdal Veli'nin zarfı pullanmış ve damgalanmış olarak diğer mektuplar arasında ortaya çıkıyordu. Bunu oraya bırakan ve özellikle pullayan, şube mührüyle damgalayan kimdi? Bunda el çabukluğu mu vardı, keramet mi?

Değeri belirlenmeden gönderilen içi paralı mektuplar kime teslim olunuyordu? Bu konuda sorguya çekilen postacılar şu cevabı veriyorlardı:

— Biz şubemize gelen her mektubu gönderildiği kişiye teslim etmekle vazifeliyiz.

— Adına gelen mektupları Abdal'ın eline mi veriyorsunuz?

— Evet.

— O herif okuma bilmez...

— O bize ait bir konu değil.

— Abdal bu mektupları kime veriyor?

— Canı kimi isterse...

Bu Abdal Veli meselesinin pek karışık ve akıl ermez yanları çoktu. Şehzadebaşı komiserini şimdi en fazla meşgul eden önemli konu buydu. Abdal Veli'nin mağarasına gidip gelenleri araştırmak ve posta şubelerini ve dağıtıcılarını kontrolle çok uğraştı. Başta çok basit gördüğü bu konuya dair bir ipucu yakalayamadı. Nihayet işin içine biraz da maneviyet, keramet karışmış olduğunu kabule yanaşmaktan başka çare kalmamış olduğu bir sırada dava kendi kendine aydınlandı.

Sonuç

Bir sabah genç biri, polis komiseriyle özel görüşme talebinde bulunur. Komiser kabul eder. İkisi birbirini psikolog gözüyle inceden inceye süzerler. Bu dört zeki göz ilk buluşmada anlaşır gibi olurlar.

Ziyaretçi orta boylu, zayıf, esmer, seri hareketli, tetik gözlü, gayet asabi, yirmi yedi, yirmi sekiz yaşlarında sevimli bir genç... Arkasında yeni içi dışına dönmüş, henüz havı üzerinde bir elbise... Fakat temiz, süprülü, ütülü... Biraz tarazlanmış boyunbağı, ayaklarındaki kaba iaşe potinleri, yıkanıp yıkanıp kalıplanmış fesi, kendinin geçim bakımından refahta olmadığını gösteriyor.

Seri bakışları saniyede odanın her tarafını dolaşarak söze başladı:

— Efendim, size kendi kendimi takdim ediyorum. Yazar Nüzhet Ulvi...

Komiser bir baş işaretiyle kısaca:

— Teşekkür ederim, dedi.

— Efendim, siz bir zabıta, daha doğrusu bir adliye memuru ve adeta bir hâkimsiniz. Elinizdeki kanuna göre hareket edersiniz. Fakat dünyada kanunun kurtaramadığı pek çok mazlumlar, masumlar bulunduğunu bilir misiniz?

Komiser cevap vermedi. Dik dik muhatabına baktı.

Nüzhet Ulvi devam etti:

— İşte onlardan biri de benim. Ben bir suç, belki de bir cinayet işledim. Size teslim olmaya geldim. Beni adaletin pençesine vermezden evvel davamı dinlemenizi, lehime şahitlik eden canlı belgeleri görmenizi insaniyet namına istirham ederim.

Bu son cümleleri söylerken Nüzhet Ulvi'nin sesi titriyor, siyah, zeki gözleri nemleniyordu. Bu samimi üzüntü karşısında komiserin de bu gibi davaları dinlemekten kanıksamış kalbine bir eziklik geldi. Yazar gittikçe artan bir üzüntüyle anlatıyordu:

— Biliyorum, kanun beni affetmeyecektir. Ben sizin vicdanınızda ufak bir sığınak bulmaya geldim. Kanun caniye ceza verirken bazen insanoğlunun kalbini de beraber ezer. Büyük düşünürlerin, çok hassas yüksek zekâların ağır cezalara karşı protestolarını, isyanlarını görüp okumuşsunuzdur. Allah kötü davranışlara düşkün, kusurlu, zayıf yarattığı insanların cezalarını çok defa yine öyle kötülüklere meyilli kullarına havale ediyor. Komiser Bey, bu adli hayatınızda şahidi olduğunuz felaketlerden vicdanınızı titretmiş olanları yok mu? Kanun onu mahkûm ederken, kalbiniz hiçbir suçlu için "Vah zavallı!.." merhametiyle, insafıyla haykırmadı mı? Kurtaramadığınız masum bir suçlu için acı duyduğunuz olmadı mı? "Kötülük kötülükten doğar" derler. Emin olunuz her zaman öyle değil... Bazen iyilikten kötülük ve kötülük-

ten iyilik doğuyor. İşte benim suçum da fenalık şeklinde bir iyiliktir. Efendim, bu dünyada mesutlar var, bedbahtlar var. Eğer eşit bir şekilde herkesi mümkün mertebe aynı hale yaklaştırmak isterseniz, mesutların saadetinden gereği kadar çalıp bahtsızlara ve o zavallıların sıkıntılarından alıp ötekilere hakça bölüştürmek gerekir. Lüzumundan fazla doyanların sayısı ne kadar düşürülürse, açların miktarı da o oranda azalır. Emin olunuz Komiser Bey, insanoğlunun cinayetlerinin çoğunda, suçsuz görünen diğer insanların da suçlular kadar suça ortaklığı ve etkileri vardır... Toplumun güzel çiçekler işlenmiş kanuniyet kanaviçesine yalnız yüzünden bakmamalı, menfaat gütmemek, tarafsızlık, insaf, hakkaniyet gözüyle inceden inceye onun tersini de gözden geçirmelidir ki işlemenin yüzündeki, göz aldatan o renk uyumunu oluşturabilmek için ipliklerin uçlarının nerelerden dolaştığı ve şeklin tersinde ne kördüğümler, ne karışıklıklar, ne çirkinlikler, ne kabalıklar bulunduğu anlaşılsın... İşte ben sizi, insaniyet ve hakiki adalet namına, bu işlemenin tersini görmeye davet ediyorum. Görünüz, işitiniz, düşününüz. Sonra beni istediğiniz adalet zebanisinin eline teslim ediniz.

Gencin halindeki heyecan ve sözlerindeki samimiyet komiseri etkiledi. Lakin resmî ciddiyetini bozmayarak sordu:

— Beni nereye davet ediyorsunuz?

— Evime... Lütfederseniz birlikte iki şişe bira içmeye...

Komiserin kaşları birden çatıldı. Karşısındaki bu sinirli genç bir maceracı, bir küstah, bir yarı deli olabilirdi. Başkasına ziyafet çekecek kadar bir zenginlik içinde bulunmadığı kıyafetinden anlaşılan, böyle durumu şüpheli birinin bira davetini hemen kabul edemezdi. Buna resmî sıfatı da engeldi. Sertçe bir yüzle cevap verdi:

— İçmek alışkanlığım değildir. Davetinizi kabul edemem. Fakat ne kadar müddet isterseniz burada size zaman ayırarak davanızı dinleyebilirim.

Pek beklemediği böyle bir cevabın tatsız etkisiyle Nüzhet Ulvi yerinden kalktı, yürüdü. Yalvaran ve üzüntülü bir tavırla komiserin önünde durarak:

— Komiser Beyefendi Hazretleri, bendenizi tanıyamadınız. Fakat uzun zamandan beridir zihniniz bu hakirle meşgul oluyor...

Komiser, muhatabının yüzüne bu defa daha dikkatle baktı. Kafasında derhal şafak attı. Bu şeytan genci kaçırmamak için yerinden fırladı. Oda kapısının önünü keserek:

— Anladım, dedi. Abdal Veli vakası...

— Evet.

— Fakat Hakkâk Yakup'a mühr-i Süleyman'ı kazdırtan sünepe bir ihtiyardı?

— O kayınpederimdir.

— Demek siz soyca bu işe karıştınız?

— Hayır, o zavallının bir şeyden haberi yoktur. Ben ona öyle bir şey kazdırtmasını sipariş ettim. Bu mühr-i Süleyman damgasını ne işte kullanacağımı bilmiyordu. O gün Beşiktaş'ta işi varmış. Oradan geçerken Hakkâk Yakup'u görmüş. Ona kazdırtmış.

— Demek bugün buraya teslim olmaya geldiniz?

— Evet. Lakin arz ettim ya, bir şartla...

— Böyle bir meselede suçlunun şart ileri sürmeye hakkı var mıdır?

— Hayır, fakat o suçluyu siz yakalayamadınız. O kendi ayağıyla geldi. Böyle bir suçlunun vicdanınızdan insaf beklemeye hakkı olamaz mı? Davamı dinleyiniz. Hükmünüzü sonra veriniz. Kaçmıyorum. Kaçmayacağım. Emin olunuz. Size meskenimi, ailemi haber vereceğim. Bundan sonra her dakika sizin denetiminiz altındayım.

— Abdal Veli'ye bu kadar maharetle evliya rolü oynatan, istediğini öldüren, istediğini dirilten kişiden korkmaya, şüpheye benim de hakkım vardır. Şimdi siz bana bir şart teklif ediyorsunuz. Teklifinizi kabul etmezsem ne yapacaksınız?

Nüzhet Ulvi tam bir teslimiyetle boynunu bükerek:

— Hiçbir şey yapmayacağım. Teslim oldum. Buyurunuz, kanunun emri, adaletin gereği neyse yerine getiriniz.

— İşte tekrar söylüyorum, ben sizden korkarım. Siz pencereden de kaçar, damdan da firar edebilirsiniz. Size kapı baca olmaz.

— Komiser Efendi, ben cani, hırsız, gözbağcı, cin, peri değilim...

— Yaptığınız şeyleri ancak gözbağcı, cin, peri yapabilir. Tehdit mektubunuzdan sonra Hafız İshak Efendi'nin konağından çıkan üç cenazenin, bu üç cinayetinizin hesabını adalete nasıl vereceksiniz? Bu şekilde buraya gelip teslim olmanız da ihtimal ki sonucundan akıl ermez şeyler çıkacak bir tuzaktır.

— Benim ne adalete, ne kendi vicdanıma karşı vermeye borçlu olduğum bir hesabım, günahım vardır. Davamı dinlemeden, beni sorguya çekmeden aleyhimde hüküm vermeyiniz. Bazı davalar hâkimler önüne çıkmadan yangın söndürülür gibi bastırılmalıdır. İşte bu da öyle. On bir yaşında bekâreti bozulmuş bir kızın, kendinden küçük iki yetim kardeşini beslemek fedakârlığıyla, cinsel bir zevk duymaksızın fuhşa bedenini verdiğini mahkeme huzurunda teşhir etmekten insanlık için ne şeref beklenir?.. Komiser Beyefendi, hatıra defterinizde tek kalacak bir vaka karşısındasınız. Pislikleri akıtmak için neden kapalı lağımlar yapıyorlar? Çünkü o pisliklerin açıktan akması görenleri iğrendirir, halk sağlığını bozar. Ayıplarımızı, rezilliklerimizi, alçaklıklarımızı saklayan perdeleri, duvarları ortadan kaldırırsak insanlığımızdan, kendi kendimizden iğreniriz. Değil yalnız toplumdan, en yakın akrabamızdan, hatta mümkün olsa kendi nefsimizden gizleyecek adiliklerimiz, fena eylemlerimiz vardır. Ben iki masumu kurtarmak için insaniyet gösterdim. Kendimi feda ettim. Şimdi karşılık olarak sizden insaniyet bekliyorum. Sonuna kadar davamı dinlemeden aleyhimde bir hüküm vermeyiniz. Her davanın şahitleri, belgeleri olur. Onları buraya getirmek uyamayacağından lütfen sizin oraya gelmenizi istirham ediyorum.

Delikanlının sözlerinden öyle etkileyici bir samimiyet yayılıyordu ki komiser güvensizlik gösterdiğine şimdi pişman olarak başını önüne eğdi. Bir müddet düşündü. Sonra cevap verdi:

— Peki, teklifinizi kabul ediyorum.

Nüzhet Ulvi teşekkür etmek için zabıta memurunun elini öpmek istedi. Fakat komiser el vermedi. Delikanlı minnettar bir sesle:

— Şimdi bendenize müsaade buyurunuz. Akşam beşte gelir zatıâlinizi buradan alırım.

— Gideceğimiz yer uzak mı?

— Hayır, buraya on dakika sürmez.

Komiser gülerek:

— Aradığım keklik bu kadar yakınımdaymış da haberim yok.

— O keklik artık vicdanınızın kapanına düşmüştür. İstediğiniz anda onu adalet kafesine tıkabilirsiniz.

* * *

O gece Selimpaşa yokuşunda, dört beş odalı bir evceğizde, fakir lakin temiz ve güzelce düzenlenmiş bir meze sofrasının başında, Komiser Şinasi Bey'le Nüzhet Ulvi, karşı karşıya yalnız, samimi bir sohbet meclisi kurmuşlardı.

İlk bira kadehlerini ellerine alınca Nüzhet Ulvi misafiriyle toka ederek:

— İnsanlığın kurtuluşu şerefine...

Komiser gülerek:

— Öyle olsun...

Bardakları yarımşar diktikten sonra ev sahibi:

— Sözüme güldünüz?

— İnsanların hangi şeyden kurtulmalarını diliyorsunuz?

— Yine insanlardan...

— Güçlü zayıf meselesi...

— Evet.

— Fakat bu, tabiatta var. Bütün hayvanlar arasında şiddetle geçerli bir kanun.

— Öyle ama hayvanların dinleri, peygamberleri, mukaddes kitapları, koyulmuş kanunları, adalet namına mahkemeleri, meşrutiyetleri, müsavat, hürriyet iddiaları yok. Güçlü zayıfa rastlayınca parçalayıp karnını doyuruyor. Bu tabiat kanununu düzeltmeye uğraşmak budalalığı hiçbir hayvanda görülmüyor. İnsan toplulukları ortaya çıktığı zamandan beri

birtakım fenalıklar karşısında âcizdir. Kanunlar küçük bir azınlığın rahatını sağlamak amacıyla düzenleniyor. Çünkü herkesin birden refahına ihtimal görülemiyor. İnsanların büyük çoğunluğunu neredeyse hayvanlara yakın ağır, uzun mesai içinde çalıştırıp bunaltmak suretiyle küçük ve seçkin bir azınlığa rahat, refah ve türlü türlü savurganlıklar sağlanıyor. Kanunların, insanlığın bu refahtan nasibini almamış cefakâr kısmının sıkıntılarını azaltmaya uğraşır gibi görünmesi ustalıklı bir hiledir. Fenalığın en mühim kısmı daima değiştirilmeden bırakılarak kanun düzenlenmeye çalışıldığı, yani hâkim sınıflar samimi olmadıkları için mesele düzelemiyor. Şimdi gözleri açılan mahkûmlar, hâkimlerle yerlerini değişmeye uğraşıyorlar. Bakalım iş ne dehşet alacak?

Nüzhet Ulvi'nin bu sözlerinden çıkacak felsefe ve sonucu bekleyen komiser, itiraz etmeden, merakla dinliyordu. Birer bardak daha bira içtikten sonra hane sahibi devam etti:

— Bendeniz evliyim. Biri kız diğeri oğlan, iki çocuğum var. Yani aile babasıyım. Geçim bakımından kimseye muhtaç olmamakla beraber bu sıkıntılı zamanda dardayım. Yazarlığa başlamam pek de kendi arzumla değildir. Bir iş tutmak için sermaye ister. Bir memuriyete girmek için büyük birinin koruyup arka çıkması lazım. Bende ikisi de yok. Yazarlık benim gibiler için açık bir kapıdır. Bu kapıdan ben de daldım. Bir şekilde geçiniyorum. Eski mahallemizde kapı bitişik bir komşumuz vardı, gümrük memuru Safer Efendi. Bu adam birkaç zaman evvel buradaki küçük evini sattı. Aldığı paranın üzerine bir miktar daha ekleyerek Sarıgüzel taraflarında daha geniş ve güzel bir ev edindi. Bu mahalledeyken kendisiyle komşu gibi değil, adeta hısım akraba derecesinde bir samimiyet ve teklifsizlikle görüşüyorduk. Kendisinin Huriye, Nuriye, Mustafa isminde üç evladı vardı. Benimkilerle beraber mektebe giderlerdi. Gece gündüz bizim çocuklar onlarda, onlarınki bizdeydi. Birbirinden ayırt etmezdik. Safer Efendi ailesi Sarıgüzel'e taşındıktan sonra biz de evi değiştirdik. Horhor'dan buraya geldik. Geçim derdi bizi o derece bunalttı ki önceden o kadar sıkı fıkı görüşürken mahallelerimiz ayrıldık-

tan sonra iki aile birbirimizi unuttuk. Safer Efendi vefat etmiş, evleri yanmış. Bir viraneye taşınmışlar. Anneleri de viranede rahmet-i rahmana ermiş. Çocuklar sokak ortasında kalmışlar. Biçare yetimler Horhor'daki evde bizi aramışlar. Bulamamışlar. Başka akrabaları da yok. Boyunlarını büküp Fatih Camii Şerifi civarına çekilerek orada kendileri gibi evsiz, kimsesiz, tesadüf zavallılara nasıl bir sığınak lütfeylerse, kaldırım üzerinde, ağaç kovuğunda, dükkân bodrumunda yatan sefil çocuklar güruhuna karışmışlar. Son akrabası olan babasının vefatıyla sokakta kalmış, nasipsiz fakat sefalet yolunda tecrübeli, Emine isminde bir küfeci kızı, Safer Efendi'nin çocuklarına dilenmeyi öğretmiş. Avuç açarak geçinmeyi öğrenmişler komiser beyefendi. Hani ya belediye? Hani ya insanlık? Hani ya toplumun şefkati? Hani ya yangında evlerini kaybedenler için toplanan bağışlar? Üşenmeden yarın akşam o semtleri bir dolaşınız. İstanbul'dan vücutları kaldırılan sefil köpeklerin yerlerini kimlere bırakmış olduklarını görürsünüz. Bir gün Fatih taraflarından yangının, sefaletin, zaruretin, açlığın her adımda bir karşıma çıkan matemli manzaralarıyla gözlerim, gönlüm karara karara, acı içinde ve dalgın geçerken önüme soğuktan morarmış kirli, minimini bir el uzandı, "Efendi, çocuklarının başı için bu yetime on paracık..." diyordu.

Yüzüne baktım, bir paçavra parçasına sarılı, hayatın daha başında fakat o yaşta avurtları çökmüş, neşesiz, zayıf, hazin bir yüz... İnsanlığa karşı şikâyetçi, sitemli o küçük siyah gözler, muhatabını etkilemek için aralık dudaklarının üzerine damla damla hüzün akıtmasını öğrenmiş, o bükük boynunun üzerinden bana bakan masum lakin büyük bir dilenci kadar merhamet uyandırma sanatkârlığını edinmiş o gözleri gözlerim hemen ısırdı. Bu küçük dilenciyi ben tanıyordum. Hem de yakından, iyi tanıyordum. Aman yarabbi, kimdi? Benim öyle sefil bir çocukla ne tanışıklığım olabilirdi? Birdenbire aklıma geldi, "Nuriye, sen misin?" sorusuyla haykırdım. Havada ince bir yağmur vardı. Muşambamın kapüşonu başıma geçiriliydi. Yalnız burnumla ağzım görünüyordu. Sesimden çocuk da beni tanıdı. Utandı, korktu.

Soluk yanakları pembeleşti. Titriyordu. Kaçmak istedi. Bileğinden yakaladım. Yok, hayır! Ben dostum Safer Efendi'nin kızı Nuriye'nin eline bir onluk vererek oradan savuşamazdım. O yalnız babasının değil, biraz da benim kızımdı. Kirli yanaklarını okşayarak hemen sordum:

— Hani ya ablan Huriye?

O, kim bilir ne zamandan beri yüzüne değmemiş bu sıcak, şefkatli elin etkisiyle ağlayarak cevap verdi:

— Burada.

— Küçük kardeşin Mustafa?..

— Öldü.

— Nerede öldü?

— Sokakta.

— Açlıktan mı?

— Hem açlıktan hem de boğmaca öksürüğünden. Ablamla dilendik, küçük kardeşimize aktardan ilaç aldık ama iyi olmadı. Hava rüzgârlı ve soğuktu. Yatacak yerimiz yoktu.

Mustafacık gittiyse bu iki kızı kurtarmak benim için bir insanlık vazifesiydi. Lakin ben kendiminkileri yoluyla besleyemiyordum. Bunlara nasıl bakabilecektim? "Allah kerim" dedim. Nuriye'ye:

— Haydi, beni Huriye'nin yanına götür.

Nuriye biraz düşündü. Bu teklifimi kabule bilmem küçücük aklından nasıl maniler geçiyordu. Parmağını dudaklarına götürdü. Çocukça bir düşünüşten sonra:

— Peki, arkamdan geliniz, dedi.

Yürüdük. Cami avlusu ve dışının ne kadar kuytu yerleri, mahfel, merdiven altları, medrese, türbe gibi müştemilatın izbe duvar araları varsa hep oraları beraber dolaştık. Huriye'nin niçin böyle gizli yerlerde yurt tuttuğuna ben şaşıyordum. Hayli dolaştık. Kızı bulamadık. Oradan Deveoğlu tarafına, yangın yerlerine indik. Şimdi buralardaki baca içlerine, yanmış mescitlerin minare merdivenlerine, arsalarda ağızları açık kalmış mahzenlere bir bir bakıyorduk. Huriye'nin niçin buralarda bulunabileceğine gittikçe hayretim artıyordu. Kızın izini oralarda da keşfedemedik. Yine Fatih

Camisi'ne döndük. Bu sefer helalar tarafına gittik. Hela duvarlarının dış kıvrımlarından birinde Huriye'ye rast geldik. Keşke gelmeseydik. On altı, on yedi yaşında, gözlerinden yeni buluğunun ateşleri saçılan bir küfeci oğlanı, kızı köşeye sıkıştırmış, cinsel deneyime yeni başlamış çok genç bir horoz çırpınmaları ve yılmaz, yorulmaz hamlelerle üzerine saldırıyor. Huriye var kuvvetiyle bu âşık saldırılarını uzaklaştırmaya uğraşarak, "Olmaz, olmaz... Geçen defa da beni aldattın. Para vermedin!.. Peşin isterim..." diyordu.

Bu manzara karşısında başım döndü. Maneviyetim bulandı. İnsanlığım sarsıldı. Ahlakımızı düzeltmeye senelerce uğraşır, başaramayız. Fakat bozmaya çok kısa anlar yetiyor. Birincisi için tabiatta güzel misaller, modeller bulmak, sonra onları nefsimize uygulamak ne zordur. Ve bu ne az semere verir uzun mesaiye muhtaçtır. İkincisi için her tarafta kötü misal dopdoludur. Fesat kendi kendine oluyor. İyi ahlak ve terbiye insandan insana zor geçiyor. Lakin ahlaki çürüme ne çabuk bulaşıyor, memleketleri, ırkları berbat ediyor, bitiriyor. Yumruğumu kaldırdım. Hemen genç horozun üzerine yürüdüm. Bu parasız zamparanın gözü kızmıştı. Yumruğuma meydan okuyarak bana döndü, "Efendi, sen ne karışıyorsun? Ben bu kızı seviyorum. Biz birbirimize nişanlandık, yakında o benim karım olacak!" dedi.

Küfeci oğlanı araya girmeme çok gücendi. Ağlıyordu. Ensesine bir şamar patlatarak onu defettim, kızı kolundan yakaladım. Şaşırdı. Beni birdenbire tanıyamamışken şimdi bildi. Mahcubiyetinden, utancından kızardı. Afalladı... Şimdi bu postala,[1] bu küçük sefalet fahişesine nasıl davranmak lazımdı? Onu dövüp öldürmeli miydim? Yoksa af mı etmeliydim? Huriye kumral saçları, iri hareli ela gözleriyle, maddi manevi o pislik, o adilik içinde yine güzeldi. O anda insanlığım bana, "Bu iki sefil yavruyu kurtar!" diye bağırıyordu. Evet, ilk yapılacak şey buydu. Ötesi sonra düşünülecekti. Babalığın verdiği otoriteyle kızlara bağırdım:

---

1 Kötü yola düşmüş kadın.

— Haydi bakalım, önüme düşünüz.

Hiç ses çıkaramadılar. Derhal emrime itaat ettiler. Birkaç zamandır alışmış oldukları o sefil hayatın çekilmez mihnetleri, mahrumiyetleri, ıstırapları yanında belki kendilerine hoş gelen zevkleri de vardı. Böyle sokaklarda sefil, zelil fakat hür bir hayata alışmış, o serseriliğin tadını tatmış çocukları hanelere alıp da düzenli geçim ve terbiye boyunduruğu altına sokunca memnun olmazlar. Kapısını aralık bulunca kafeslerinden kaçan kuşlar gibi ilk fırsatta firara kalkışırlar. Onları önüme kattım. Semte doğru gidiyorduk. Yürürken derin bir düşünceye daldım. Başıma çok büyük bir dert aldığımı anlıyordum. Sokağın ve aşağı tabakanın her türlü çirkef pisliğiyle kirlenmiş, aşılanmış bu iki düşkünü, deşilmiş bu iki cerahati evime götürüyordum. Onları mahremime sokacaktım. Yaşça hemen onlara yakın, nur gibi temiz, masum iki evladım vardı. Ben haneme kolera, veba ve belki daha korkunç bir şey sokacaktım. Zihnime fenalık geldi, sokak ortasında durdum. Onlar da durdular. Beynimi saran dehşetli endişelerden bihaber, mahzun, şaşkın yüzüme bakışıyorlardı. Çehrelerinde öyle bir masumiyet, gözlerinde ana baba himayesine öyle hazin bir ihtiyaç vardı ki bir türlü, "Haydi çocuklar, kaderin sizi atmış olduğu lağıma dönünüz. Pişman oldum. Sizi koruyamayacağım" diyemedim, tekrar "Yürüyünüz" emrini verdim.

Yolumuza devam ettik. Eve geldik. Karıma olayı bütün korkunçluğuyla anlattım. Yüzü fena çatıldı. Lakin o da bu talih mağduru, bu masum kimsesizleri kollarından tutup sokağa atamadı. Karı koca, bizim yüreklerimiz böyle davranabilecek kadar katı değildi. Bu hayrın sonundan ne felaket çıkarsa çıksın insaniyet vazifemizi sonuna kadar yapmaya karar verdik. Bizim çocuklar, Vefa'yla Melek, mektepten geldiler. Safer Efendi'nin çocuklarını, bu eski arkadaşlarını o pis halde görünce şaşırdılar. Fakat yine coşkuyla boyunlarına atılmak istediler. Engelledik. Çünkü ötekiler bitli ve uyuzdular. O zavallılarda maddi manevi bulaşıcı her şey vardı. Onlar da temizlenip tamamıyla paklanıncaya kadar öyle taşkın sevgi kucaklaşmalarına müsaade etmedik. Karım on-

ları hemen yıkadı ve tedavi etti. İkisini de bizimkilerle beraber mektebe verdik. Karımın en derin endişesi, Huriye'deki ahlaki düşüşün cismen ve zihnen olan derecesini anlamak ve bu kanseri kökünden kazıyıp atmaya uğraşmaktı. Kızcağızı ebeye, doktora gösterdik. Maalesef şiddet görmüş, bekâreti kalmamış ve hatta uzunca kullanılmaktan bazı sızıntılar, iltihaplar, tahrişlerle hastalanmış olduğunu anladık.

Bu daha buluğa ermemiş masumcağızın namusunun hesabını kimden soracaktık? Talihsiz kız toplumumuz içinde kadınlık şerefinin övünç ve onay damgasından mahrum kalmanın kendisi için ne büyük bir felaket olduğunu bilmiyordu. Karım onu ufak ufak sorgulayarak itiraflara davetle şu hakikatlere ermiş:

Karlı, soğuk, uzun kış gecelerinde gökyüzü tavanından başka sığınacak evleri, güvenli yerleri olmayan, irili ufaklı, buluğa ermiş ermemiş sefil çocuklar, cami avlularında, kuytu yerler, viranelerde, rüzgârdan korunan duvar dipleri, köşeler, baca içleri, mahzenler seçerek, topladıkları tahta ve kâğıt parçalarından ateş yakarak etrafına dizilip ısınırlar ve sonra o ateşin kenarında yorgansız, yastıksız, nemli topraklara uzanıp uyurlarmış. Ateş sönüp gecenin ayazı artınca ısınmak için birbirlerine sarılmak ihtiyacını duyarlar ve bu sıkı kucaklaşma anında dışarıda sönen ateş, kalplerinde parlayarak kızlar oğlanlara metres olurlarmış. Ana baba sevgisinin sıcaklığından mahrum bu sefil sokak evlatlarının başka bir kalpte sığınak aramaları ve o yarı çıplak erkek dişi vücutların birbirlerine şiddetle dokunmalarından cinsel duyguların erken uyanması tabii değil mi? Huriye ilk aşkından bekâretinin bedeli olarak sekiz kuruş mihr-i muaccel[1] aldığını ve pek hoşlanmadığı bu davranışa küçük kardeşlerini beslemek ihtiyacıyla ticaret için devam ettiğini ve Mustafa'nın hastalığında çok para lazım olduğunu, bütün çocuk saflığı ve samimiyetiyle anlatarak karımı ağlatmış.

---

1 Nikâh sırasında ya da öncesinde erkeğin evleneceği kadına ödemesi gereken tutar.

Sanki olayı birinin söylemek, ötekinin dinlemekten susuzlukları arttı. Bardaklarını doldurdular. Birer sigara yaktılar. Komiser Bey:

— Bu evsizlik sefaleti Galata, Beyoğlu taraflarında çoktur. Yalnız çocuklar değil büyükler de vardır. Oraya buraya, kuytu yerlere, bodrum merdivenlerine köpekler gibi kıvrılıp kıvrılıp yatarlar. Altları çamurdur. Üstlerine yağmur, kar yağar. Böyle serserileri bir zamanlar toplar sürerdik. Fakat nereye? Herhalde babalarının çiftliklerine değil... Çok defa aç yatarlar. Lakin fırsat bulunca çift yatarlar. İnsanlar ve hayvanlar için cinsel arzunun mecburiyetleri her şeyden kuvvetli, her ihtiyaçtan amansızdır. On, on iki yaşında çok fahişe bilirim. Bunlar hep karın doyurmak ihtiyacıyla fuhşa o kadar erken başlamışlardır.

— Müsaade buyurursanız çocukları çağırayım. Hikâyelerinin bazı kısımlarını kendi mazlum ve masum ağızlarından dinleyiniz.

Nüzhet Ulvi gitti. Beş dakika sonra arkasında dört çocukla döndü. Tanıştırma merasimine başlayarak:

— Safer Efendi'nin kızı Huriye Hanım, kardeşi Nuriye, kızım Melek ve kardeşi Vefa Nüzhet.

Çocuklar, hepsi tanıştırma sırasıyla Komiser Bey'le el tutuştuktan sonra, karşıda bir sedire dizildiler. Dördünün de yüzleri, gözleri, kıyafetleri o kadar temiz ve tavırları terbiyeliydi ki ev sahibesinin o iki uyuz sokak çocuğunu az vakitte kendininkilere benzetmekteki çabasını ve başarısını takdir etmemek mümkün değildi.

Huriye on bir yaşında, çok güzel bir kızdı. Kendinde büyüyüp küçülmüş hali vardı. Sefalet ona türlü acılar tattırmakla beraber çocukluğa ait, çok zayıf densizlik ve eksikliklerini de düzeltmişti.

Nüzhet Ulvi:

— Haydi kızım Huriye, maceranızı kısaca beyefendiye anlat... emrini verdi.

Kızcağız çok mahzun bir edayla başını önüne eğdi. Sonra dalgın bakışlarını oradakiler üzerinde dolaştırdı. Acı ha-

tıralarını toplamaya uğraşır gibi düşündü. Küçük kardeşi, dokuz yaşındaki Nuriye'nin yüzüne baktı. İki yetim, üzüntülerini saklamakta gösterdikleri büyük gayrete rağmen, gözlerinden yuvarlanan birkaç iri damlayı zapt edemediler. Bu öyle ciddi bir hüzündü ki daha duymadan dinleyicilerin de gözleri sulandı.

Küçük ömrünün bu acıklı hikâyesini Huriye'ye defalarca anlattırmışlardı. Çok oynadığı bir piyeste maharet kazanmış bir sanatkâr gibi bu feci macerayı anlatmakta ona alışkanlık gelmişti. Ağır, dalgın, kederli fakat büyük insan gibi yol, yordam ve akıcılıkla başladı:

— Efendim, babamla annem kul cinsiydiler.[1] Biri selamlıkta, öbürü haremde, Zülfikar Paşa'nın konağından yetişmişler. Babam annemi çok sevmiş. Paşadan istemiş, fakat paşa vermemiş. Çünkü kendi almak niyetindeymiş. Annem çok güzel bir kadındı efendim. Sonra babamla gizlice söz birliği etmişler. Konaktan kaçmışlar. Nikâhla birbirini almışlar. Paşa ikisine de öfkelenmiş. Bir kırıntı vermemiş. Babam gümrüğe girmiş, çalışmış, ev bark düzmüş. Dünyaya biz gelmişiz. Ben (eliyle göstererek) bu Nuriye, ölen en küçük kardeşimiz Mustafacık...

Mustafacığın ismi anılırken iki kız kardeş birer ağlama hıçkırığı geçirerek ellerinin tersiyle gözyaşlarını sildiler. Bu ufak matemden sonra Huriye devam etti:

— Babam büyük bir ev aldı. Horhor'dan Sarıgüzel'e taşındık. Bahçemiz güzeldi. Cumbamız, teras katımız vardı. Bu yeni evimizi ne güzel döşettik efendim. Her gelen beğenirdi. Babam her zamandan çok para kazanıyordu. Yiyip içeceğimiz boldu. Biz mektebe gidiyorduk. Birdenbire babama bir hastalık geldi. Durup dururken beti benzi kaçıyor, bayılıyordu. Kalp hastalığı diyorlardı. Annem hekimle gizli gizli konuşup çok ağlıyordu. Bir gün üstü örtülü sedye içinde eve babamızın ölüsünü getirdiler. Gümrükte iş görürken

1 Kul, hizmet için parayla satın alınmış özgürlükten yoksun kimse, ayrıca, Osmanlı'da cariyelikten yetişen kadına "kul cinsi" denirdi.

düşmüş, ruhunu teslim etmiş efendim. Babamı yıkadılar, tabuta koydular. Hocalar, adamlar geldi. Kapının önünde dua ettiler. Aldılar götürdüler efendim. Tabutun arkasından annem haykırdı haykırdı, bayıldı. Konu komşu toplandı. Ayılttılar. Yine bayıldı. Babam mezara gitti, hastalığını anneme bıraktı. Durup durup şimdi o bayılıyordu efendim. Annem hastalandı. Döşekten kalkamıyordu. Komşu hanımlar sırayla gelip ona çorba pişiriyorlardı. Bir gün "Yangın var, bütün İstanbul yanıyor" dediler. Yangın yürüdü yürüdü, bizim mahalleye kadar geldi. Kıpkızıl alevler öyle koşuyorlardı ki insanlar önlerinden zor kaçıyorlardı. Can cana, baş başaydı. Herkes kendi eşyasını kurtarmaya uğraşıyordu. Bize hiç bakan yoktu. Biz üç çocuk, annemizin yatağı etrafına toplandık: "Haydi anneciğim, kaçalım, yanacağız" diye yalvarıyorduk. Annem yine babam için ağlıyordu: "O öldükten sonra bana hiçbir şeyin lüzumu yok. Ev de yansın, cayır cayır içinde biz de yanıp kurtulalım" diyordu. Mustafacık anasının boynuna sarıldı: "Anneciğim... Anneciğim... Ben yanmak istemem. Çok korkuyorum. Haydi kaçalım" diye yalvarıyordu. Annem oğlunun ricasına dayanamadı. Mustafa'yı bağrına bastırdı. "Sen korkma yavrucuğum, haydi kaçalım" dedi. Mustafacık babama çok benzediği için annem onu çok severdi. Annem döşekten zorla kalktı. Bir yorgana sarıldı. Biz de ellerimize bir iki yastık, keçe parçaları aldık. Bize yakın büyük bir bostan vardı. Herkes oraya kaçıyordu. Biz de onun bir tarafına sığındık. Çok sürmedi. Bizim ev çıra gibi tutuştu. Odaların yandığını, duvarda babamın resminin alevlerin içinde kaybolduğunu uzaktan görüyor, çırpına çırpına ağlıyorduk. Ertesi gün oldu. Bizim yanımızda bir iki kırpıntıdan başka bir şey yoktu. Biz birdenbire fukara olmuştuk efendim. Mustafacık, "Anne, fukara olmak ne demektir" diye soruyor, annem, "Hani ya akşamüstleri bizim kapıyı çalan, üstü başı parça parça dilenci baba yok mu, işte biz şimdi öyle olduk" diyordu.

Yangın gündüz yandı, gece yandı, ertesi gün oldu, hâlâ yanıyordu. Biz, İstanbul'da hiç ev kalmadı sandık. Çünkü

etrafımız göz alabildiği kadar virane olmuştu. Yalnız bacalar gözüküyor, her yandan dumanlar tütüyordu. Bilmiyoruz kaç saat olmuştu. Biz hiçbir şey yememiştik. Evde babamızın getirdiği pastırmalar, peynirler, tereyağları, kuru üzümler, incirler vardı. Hepsi, hepsi yandı efendim. Mustafacık "Karnım aç" diye ağlıyor, annem üzülüyordu. Biz yanımıza hiç para da almamıştık... Üç kardeş, bizim küçücük kumbaralarımız vardı. Babam her gün içine para atardı. (İçini çekerek) Onlar da yandı efendim. Benim, Nuriye'nin mor tafta bayramlıklarımız, işlemeli pelerinlerimiz, Mustafacığın denizci yakalı kıyafeti, rugan potinleri hep... hep kül oldu efendim. Belediyeden kuru ekmek dağıttılar. Bir parça zeytin verdiler. Biz çok açtık. Kapışa kapışa yedik. Annem yemedi efendim. Açtı ama içi almıyordu. Üç gün, dört gün, beş gün oldu. Biz hâlâ viranelikteydik. Yangının kızgınlığı gitti, şimdi donuyorduk. Nereye gidelim efendim, bir yerimiz yoktu ki... Bazıları camilere, medreselere taşınıyorlardı. Annemizin kımıldanacak hali yoktu. Hem hasta, hem aç, hem üşüyordu. Zayıfladı, görseniz... Bir akşam, üzerine birdenbire fenalık geldi. Bizi ayrı ayrı çağırdı. Kokladı, öptü. Gözünün yaşları bizim yüzümüze bulaşıyordu. Sözleri anlaşılmıyor, sesi böyle incecik, iplik gibi çıkıyordu. Viranelerde başka kadınlar vardı. Bana "Oradan bir komşu çağırınız" dedi. Gittik. Bildik, bilmedik: "Hanım, annemiz çok hasta, sizi çağırıyor" dedik. Bir kadın geldi. Annem onun kulağına bir şeyler söyledi. Hatun mendilini çıkardı. Hem annemin, hem de kendisinin gözyaşlarını sildi: "Ah hanımcığım, elden ne gelir? Benim başımda da var dört tane..." dedi. Bu ne demekti? Biz anlayamadık. Kadın gitti. Yine geldi. Anneme bir ufak kâse çorba getirdi. Annem yemedi. Bize içirtti. O kadın ara sıra gelip anneme bakıyordu. Bilmem kaçıncı gelişiydi. Annemin artık benzi kaçmış kaçmış, sesi kesilmişti. O kadın ötekilere, "Hu yetişiniz, bu zavallı kadın gidiyor!" diye haykırdı.

Birkaç kadın daha geldi. Annemin etrafına dizildiler. Pamuk buldular. Ağzına su damlattılar. Annemin vücudu birdenbire birkaç defa kımıldadı. Biz iyi oldu, kalkıyor san-

dık... Sonra çok üşüyor gibi dudakları titredi titredi, yüzü balmumu gibi oldu. Gözleri aralık kaldı. Artık hiç kımıldamadı. Kadınlar annemin çenesine bir mendil bağladılar. Başucunda okudular. Sonra yorganı yüzüne kadar çektiler. Her tarafını örtüp gittiler. Mustafacık "Anneme ne oldu? Ben koynuna gireceğim" diye ağlıyordu. Başa çıkamadık. Yorganı kaldırdı, girdi. Annesini öptü öptü... Biz de sarıldık öptük. Annemin yüzü buz gibiydi. Artık o bize sarılmıyor, öpmelerimize hiç cevap vermiyordu. Bize darıldı sandık. Ağlaşmaya başladık. Kadınlar gördüler. Koştular. Bizi oradan çektiler. Annemizin yanına salıvermiyorlardı. Meğerse annemiz ölmüş. Hiç görmedik, ölü nasıl olur bilmiyorduk efendim. Sonra babamı koymuş oldukları gibi bir sedye getirdiler. Annemizi içine yatırdılar. Götürdüler. Bir daha görmedik. O, ahirete gitmiş. Oraya gidenlerden ne haber gelirmiş, ne mektup efendim... Biz üç çocuk sokak ortasında kaldık. Komşularımızın her biri cami içlerine, medreselere, çadırlara, oraya buraya dağıldılar. Bize birkaç gece sırayla baktılar. Ellerimize yalnız kuru ekmek veriyorlardı. Nihayet, "Bizim kendi çocuklarımıza bakmaya gücümüz yok. Bunları belediyeye teslim edelim" dediler.

Belediye neresiydi? Orada bize ne yapacaklardı? Korktuk. Bir sabah erkenden üçümüz Fatih Camii'ne doğru kaçtık. Orada burada gezindik. Birkaç saat sonra karnımız acıktı. On paramız yoktu. Cami meydanlığının bir köşesine çekildik. Ağlaşıyorduk. Yanımıza bir dilenci kızı geldi. Lime lime, üstü başı leş gibi kokuyordu. Bize, "Ne ağlıyorsunuz?" dedi. "Anamız, babamız öldü. Evimiz yandı. Sokakta kaldık, karnımız da aç... Paramız yok" dedim. Güldü. "Üstünüz başınız tertemiz, hem de yeni... Onları satınız. Kaç gün sizin karnınızı doyurur" dedi. "Onları satalım da çıplak mı kalalım?" dedim. "Bunları satar eskisini alırsınız. Hem giyinirsiniz, hem de size çok para kalır. Kaç gün karnınız doyar..." dedi. "Biz giysilerimizi satmayız" dedik. Kız gitti. Öğlen oldu. İkindi oldu. Açlıktan bayılıyorduk. Mustafacık çok ağlıyordu. O kız şeytan gibi yine önümüze çıktı.

Şöyle konuştuk:

O:

— Hâlâ aç mı oturuyorsunuz?

Ben:

— Evet.

O:

— Açlıktan öldükten sonra bu güzel kıyafetleriniz neye yarayacak? Burada her gün açlıktan kaç kişi ölüyor. Geliniz, bakınız, işte bir tanesi orada... dedi.

Gittik, baktık. On altı on yedi yaşında delikanlı bir dilenci yere yatmış, yüzü, gözleri annem gibi olmuş, debeleniyordu. Halk başına birikmiş, ekmek, para veriyorlardı. Fakat o almıyor, yemiyordu. Biz de öyle olacağız diye korktuk. Kıza sordum:

— Senin adın ne?

— Emine... Benim de anam babam öldü. Sokakta kaldım... Bir iki defa evlere evlatlığa aldılar. Fakat hem doyuncaya kadar yiyecek vermiyorlar, hem de dövüyorlar. Kaçtım...

— Bugün giysilerimizi satalım... O para bittikten sonra ne yaparız?

— Dilenirsiniz... Böyle güzel, yeni kıyafetle dilenirseniz para vermezler. Hem sen pek güzel kızsın. Delikanlı zenginler sana çok para verirler. Hiç aç kalmazsın.. Öteki kardeşlerini de beslersin. Çirkin fukaraya acımıyorlar kardeş...

Hikâyesinin bu noktasında Huriye yüzünü iki avucunun içine sakladı. Hıçkıra hıçkıra ağladı.

Dinlerken komiserin üzüntüden rengi uçuyor, önündeki birayı, mezeleri unutuyor, henüz iki nefes çektiği sigarası bütün kül olup yere dökülüyordu. Hüzünle ev sahibine döndü:

— Mesleğim gereği çok felaket gördüm. Lakin bu kadar acıklısını böyle bir masum ağızdan dinlemedim, dedi.

Huriye hıçkırıklarını kesti, yine başladı:

— Zaman geçtikçe açlığımız artıyor, dayanılmaz bir raddeye geliyordu. Kıyafetlerimizi satmaya razı olduk. Emine bizi Malta Çarşısı diyorlar, oraya götürdü. İçleri konsollar, aynalar, karyolalar, döşemeler, elbiselerle dolu bir dükkâna gittik. Orada kıranta bir adam oturuyordu:

— Salih Efendi, bu çocuklar yangından çıkmışlar. Yiyecekleri yok. Kıyafetlerini satacaklar, dedi.

Salih Efendi bize dikkatle baktıktan sonra:

— Hırsızlık malı değil ya?

Emine:

— Hırsızlık değil... Görmüyor musun, kendi üstleri. Bunları alacaksın. Daha eskilerini giydireceksin. Üste para vereceksin.

Bizi dükkânın arkasına götürdüler. Çoraplarımıza, potinlerimize varıncaya kadar soydular. Arkamıza eski entariler, pamukları çıkmış kirli hırkalar giydirdiler. Çıplak ayaklarımıza birer delik şıpıdık geçirdiler. Elimize yırtık pırtık, pis pis, sekiz on tane beşlik kâğıt verdiler. Onların iki tanesini de Emine çekti aldı. Salih Efendi'nin gözü Mustafacığın yeni pantolonuyla kaşmir paltosundaydı. Çocuk üşür diye onları satmadık efendim. Nuriye'yle ben o kıyafetle tamamıyla birer dilenci çocuğu olduk. Emine, "Haydi şimdi gidelim, beraber dilenelim" dedi. "Bizim paramız var, dilenmeyiz..." dedik. Biz o parayı hiç bitmeyecek kadar çok sanıyorduk. Halbuki üç dört defa peynir ekmek yedik, bitti efendim. O akşam karanlık oldu. Emine bizi camide kuytu, mahzen gibi bir yere götürdü: "Sesinizi çıkarmayınız. Hademeler duymasınlar. Sonra bizi kovarlar" dedi. Altımızda kalın halı vardı. Ama üstümüzde yorganımız yoktu. Birbirimize sokulduk. Oraya sindik. Sabahleyin çok erken kaçtık. Artık paramız kalmamıştı. Dileniyorduk ama çok acemiydik. Yalvara yalvara dilenmesini bilmiyorduk efendim. Yalnız avucumuzu açıp duruyorduk. Kimse yüzümüze bakmıyordu. Geçip gidiyorlardı. Bir gün yaşlıca, temiz pak, kibar hanımın biri önümde durdu. Nazik nazik yüzümü okşaya okşaya yanındaki kadına:

— Baksanıza kardeş. Ne güzel kız. Bir adam evladına benziyor. Yüzü kızararak dileniyor zavallıcağız. Daha yırtılmamış. (Bana hitap ederek) Kızım, seni yanıma evlatlık alsam gelir misin? dedi.

Ben de:

— Gelirim efendim, ama iki kardeşim daha var. Onları da beraber alırsanız...

Sonra o hanım yanındakine:

— Ya kardeş... Dilenci bir olsa şekerle beslenir...

Elime bir ellilik kâğıt vererek yürüdüler.

İki akşam sonra hademe bizi büzüldüğümüz yerde gördü. Elinde saplı süpürge vardı. Üzerimize yürüdü. Biz önünden kaçarken yetiştikçe arkamıza yapıştırıyordu. Mustafacık kaçamadı, düştü. İki tokat yedi. Burnu kanadı... Ertesi akşam artık sokakta kalmaya başladık. Dilendiğimiz para bizi beslemiyordu. Kirli kirli, ancak beş altı onluk kazanıyorduk. Ekmek, peynir çok pahalıydı efendim. Emine bize pazarlardan, manavlardan soğan, havuç, meyve çalmasını öğretti. Mahalle aralarında kapıları çalıyorduk. Bize verdikleri taş gibi ekmek kırıntılarına çaldığımız şeyleri katık ediyorduk. Mustafacığın kıyafetlerini çoktan sattık efendim. O da yalın ayak, başı kabak, pis bir dilenci çocuğu oldu. Zavallıcık çalarken beceremiyor, tutuluyor, fena halde dayak yiyordu. Artık virane kovuklarını ev edindik. Oralarda bizim saklı, ağzı kırık testilerimiz, çanaklarımız, paslı tenekeciklerden tepsilerimiz, eski hasır, keçe parçalarından şiltelerimiz vardı. Lazım olunca onları çıkarırdık. Elimize geçirebildiğimiz kırıntılarla ateş yakarak oğlan, kız, karmakarışık bu kovuklarda yatıyorduk. Hepimiz anasız, babasız, hepimiz sefil, çıplak, açtık, hepimiz giderek daha ahlaksız, arsız, hayâsız oluyorduk. Çünkü birbirimizden hep fena şeyler öğreniyorduk... Dilencilikten kazanamazsak çalıyorduk. Öyle de doymazsak para edebilir nemiz varsa satıyorduk. Evet efendim, bir lokma ekmek için her utancı kabul ediyorduk.

Huriye yine yüzünün kızartısını iki avucuyla örterek bir ağlama sağanağı geçirdi.

Ağır ağır yine başladı:

— İçimizde öksürmeyen, uyuz olmayan, daha türlü türlü dertlerle hastalanmayan yoktu. Analarımız bizi sokakta doğurmadı efendim. Biz hep o sefil çocuklar, evlerde dünyaya geldik. Ana koynunda büyüdük. Vücutlarımız o sefalete da-

yanamıyordu. Her gün orada burada ölen bir iki tanemizi tabutlara koyup götürüyorlardı. Çocukluk... Her zorunluluğa razıydık, ölmek istemiyorduk. Mustafacık hastalandı. Öksürüyor, öksürüyor, yüzü kızarıyor, gözleri kan çanağı gibi dışarıya uğruyor, boğuluyor, gidiyor gibi oluyordu. Bir dilenci Sıdıka Nine vardı. Mustafacığı ona götürdüm: "Anacığım" dedim. "Küçük kardeşim hastalandı, ölüyor. Bir ilaç bilmez misin?" Çocuğu muayene etti: "Vah zavallı yavrucak, bu daha ana kuzusu, ne de güzel, toramancık bir oğlan... Buncağız boğmaca öksürüğü olmuş... Bu hastalık soğukta daha beter olur. Bunu iyi etmek için kapalı bir ev, sıcacık bir oda lazım. Ah bu yoksulluk yüzünden kaç tane evlat gömdüm. Yüreğim yufkadır. İçim götürmez. Kibar insanlar bizi böyle soğuğun, çamurun içinde görüp geçerler. Sanırlar ki bizi Allah taştan yaratmış, her cefaya dayanırız, hastalık bizim için değildir. Biz her gün büyüğümüz, küçüğümüz sokaklarda sürü sürü ölürüz. Bizi ayıran kayıran yok, Rabbim insaf versin onlara... Var mı kızım yirmi otuz kuruşun, bu çocuğa ilaç yapalım?" dedi. O akşam yiyecek almak için bile paramız yoktu. Arkamdan dolaşan bir Bekir vardı: "Ben sana otuz kuruş bulurum ama bir şartla" dedi.

Huriye bu şartın açıklamasını hıçkırıklarının içine kaynatarak devam etti:

— Kabul ettim. Otuz kuruş aldım. Bir manav Hasan vardı. Sıdıka Nine gitti, ona yalvardı. Dükkânının altındaki bodrumu bir iki gece için bize verdi. Dört beş ayak merdivenden inerek dolap kapısı gibi küçük, kırık, çarpık bir kapıdan girdikten sonra burası altı toprak, bir çocuk bile ayakta serbest gezinemeyecek kadar tavanı basık, penceresiz, kapkaranlık bir yerdi. Sıdıka Nine de bir virane kovuğunda yatıyordu. Yangın yerlerinde yarısı yanmış, küçük bir ot minder bularak onu kendine döşek yapmıştı. Bu yanık minderi bodruma taşıdık. Büyücek, kırık bir çanağımız vardı. İçine kül doldurduk. Kömürcüden on kuruşa bir okka kömür aldık. Tahta parçaları, dal kırıntıları topladık. Ateş yaktık. Sıdıka Nine gitti, aktardan ilaç aldı. Mustafacığı ot mindere yatırdık. Bodrumun

kapısını kapadık. Sokakta kaldığımızdan beri dört tarafı kapalı bir yerde işte o gece yatıyorduk. Orası bize hamam gibi sıcak ve saray kadar şirin geldi. Sıdıka Nine aktardan aldığı otları teneke maşrapasının içinde kaynattı. Onu sıcak sıcak, Mustafacığa zorla içirdik. Çünkü boğazından gitmiyordu. Kocakarı kardeşimin boynuna, göğsüne siyah bulamaç gibi bir şey sürdü. Hepimiz hırkalarımızı çıkardık, ısınsın diye hastacığın üstüne örttük. Sabah oldu. Lakin Mustafacık iyi olmadı. Daha çok, daha boğuk boğuk öksürüyordu. Bana, Sıdıka Nine'ye "Beni iyi ediniz" diye yalvarıyordu. Mustafacığın ne ilacı vardı, ne yiyeceği, otuz kuruş bitti. Beş on para toplamak için Sıdıka Nine, ben, Emine dilenmeye çıktık. Nuriye'yi hasta kardeşinin başında bıraktık. "Sakın buradan bir yere ayrılma, su isterse çocuğa ver" dedik. Çünkü sudan başka zavallıya verecek bir şeyimiz yoktu efendim. Üç dört saat dilendik. Üçümüz ancak on yedi tane on paralık kâğıt toplayabildik. Nuriye koşa koşa, hem de ağlaya ağlaya yanımıza geliyordu. "Kardeşini niçin yalnız bıraktın?" diye biz ona darılıyorduk. O bize, "Aman koşunuz. Mustafacığa bir şey oldu. Yüzü gözü morardı. Çırpındı çırpındı, artık kımıldamadı. Yalvardım yalvardım, bana cevap vermedi. Ağzı aralık duruyor. Gözlerinin yalnız akıyla bakıyor..." dedi. Ağlaya ağlaya hepimiz bodruma koştuk. Sıdıka Nine Mustafacığın yattığı ot minder parçasını kapının aydınlığına doğru çekti, "Vah oğulcuk Mustafa... O gitmiş cennet bahçesine... Kavuştu anacığınıza babacığınıza... Kurtuldu bizim gibi üşümekten, açlıktan, dilenmekten..." dedi.

Hemen koynundan kirli mendilini çıkardı. O küçük ölünün yüzüne örttü.

Huriye, Nuriye, Vefa Nüzhet, Melek, şimdiye kadar bir facia sahnesindeki figüranlar gibi sessiz duran bu dört çocuk, Mustafacığın ölümüne derin derin, göğüs geçire geçire ağlamaya başladılar. Hüzünle dolan masum kalpleri taşıyordu.

Huriye mendilini gözlerine götüre götüre devam etti:

— Sıdıka Nine, "Varayım hükümete haber vereyim, dilenci ölüsünü belediye kaldırır" dedi. Gitti. Çok sürmeden

geldi: "Söyledim, kaldıracaklar" dedi. Bir saat bekledik... Üç dört saat geçti. Akşam oluyordu. Kimse gelmedi. Karşımızdaki tütüncü dükkânında duvar saati vardı. Ona bakarak zamanı anlıyorduk. Yüzünden mendili açıp açıp Mustafacığı öpüyor, yine kapıyorduk. O bize bakıyor, gülümsüyor gibiydi. Bilmem kaç saat geçti. Akşama doğru dört hamalın sırtında, kara muşamba kaplı, koca bir tabutla iki efendi geldi. Bodruma eğilerek, "Burada çocuk ölüsü varmış" dediler. "İşte burada yatıyor" dedik. O efendilerden biri ot mindere yaklaşarak Mustafacığın yüzünden mendili çekti. Sıdıka Nine'den sordu:

— Bu çocuk neden öldü?

— Boğmaca öksürüğünden... Aslını sorarsan açlıktan, yoksulluktan...

Elindeki kâğıda bir şey yazdıktan sonra:

— Kaldırınız, dedi.

Tabutun ağzını açtılar, içinde, beyaz kireçlere bulanmış iki çocuk ölüsü daha vardı. Mustafacığı da onların yanına uzattılar. Üzerine daha kireç attılar. Hayatta birbirini tanımazken ölümün kardeş ettiği bu üç yavrucak, yurtsuz kaldıkları bu dünyadan, koyun koyuna ahiretteki evlerine gittiler efendim.

***

Mustafacığın matemiyle gözyaşları durmayan bu dört çocuğu odadan savdıktan sonra komiser üzüntü içinde:

— Huriye macerasını samimi bir sıcaklıkla, dosdoğru anlattı. Kazaya uğrayan namusunun en acı noktalarını bile geçmedi. Söylenebileceği kadar anlattı. Bu samimiyet ve saflık bana çok dokundu. Siz on bir yaşında diyorsunuz ama kız fazla gösteriyor...

— On bir yaşındadır. Fakat gürbüz çocuktur.

Bu faciayı dinlemek ikisini de yormuştu. Birer sigara yaktılar. Tek kelime etmeden, dumanları çekip salıvererek, havada dolaşan siyah zikzakları, helezonları seyrederek sanki hüzünlerini gidermeye uğraşıyorlardı. Nihayet Nüzhet Ulvi ağır ağır dedi ki:

— Bu çocukları sefaletten, ölümden ve ondan daha beter olan çirkef rezilliklerden kurtarmak için Abdal Veli namına o dolandırıcılığı düzenledim. Dünyadaki bütün kötülüklere bakılırsa yüzde doksan dokuzunun yoksulluktan ileri geldiği anlaşılır. Bilemem bu işte bana Allah mı yoksa şeytan mı yardım etti? Hacı Ferhat Efendi'den beş yüz lirayı kopardım.

Komiser hâlâ sigara dumanlarının helezonlarından gözlerini kurtaramayarak:

— Birader, sana zavallı Abdal Veli'nin kendine yetmekten âciz olan maneviyeti değil doğrudan doğruya Cenabıhak yardım etmiş diyebilirim. Serveti üç metresine yetişip de artan Medhi Bey'in ve dünyalığı ondan fazla olan kayınpederi Hacı Ferhat Efendi'nin avuç avuç gereksiz yerlere israf edilen liralarından beş yüz taneciğini böyle hayırlı bir işe kullanmak için ellerinden koparmak vicdanımca hırsızlık sayılmaz. Bu bir günah değil büyük bir sevaptır. Çok zenginlerin kasalarını dolduran servetlerin nerelerden geldiklerini araştırırsak dağlardaki haydutları haklı çıkaracak acı hallere rastlarız. En dehşetli hırsızlıklar kanunun koruması altında yapılanlardır. İşte bunun için insanlığın hali durulamıyor. Alev üstünde bir kazan su gibi fıkır fıkır kaynıyor. Ve kim bilir daha kaç zaman bu kaynama devam edecektir.

— Şimdi, merakınızı uyandıran birkaç noktayı izah edeyim.

— Birader, bende merak kalmadı. Zihnimi hüzün doldurdu. Kara muşambalı tabuta, diğer iki ölü çocuğun yanına yatırılan Mustafacığın kireçli beyaz vücudu hiç gözümün önünden gitmiyor. Yine de anlatınız, hikâye tamam olsun.

— Babam merhum zamanından beri ailemizin bir terzisi vardı. Gümüşendaze Niko. Mağazası Mahmutpaşa'da çok meşhurdu. Babamın ölümünden sora çok sürmedi, terzi de vefat etti. Üç oğlu, üç kızı kaldı. Sulumanastır'da ikamet ederler. İşleri bozuldu. Mağazayı idare edemediler. Oğlanlar başka işlere girdiler. Kızlar hizmetçiliğe gitmeye mecbur oldular. Niko ailesiyle ailemiz iyi tanışır, iyi görüşür, iyi sevişir.

Niko'nun ortanca kızı Eleni, Hafız İshak Efendi'nin konağında hizmetçidir. Evde olanı biteni bana anlatır. Şimdi

nakledeceğim şeyler hep Eleni'den duyduklarımdır. Hafız İshak Efendi'nin torunu merhume Hadiye'nin dadısı Şehnaz, o semtte küçük bir evde kız kardeşiyle oturan arabacı Arif'i severmiş. Konaktan, yiyecekten içecekten ne aşırabilirse dostunun evine taşırmış. Arabacı Arif o aralık mahallede şiddetle hüküm süren İspanyol nezlesine tutulmuş. Şehnaz bulaşmasına asla ehemmiyet vermeyerek kucağında çocukla günde birkaç defa sevgilisini yoklamaya gitmeden duramazmış. Bir gün hastaya fazla hararet basmış, konaktan çalıp götürmüş olduğu şurupla şerbet yapmışlar. Çocuk, "Ben de isterim" diye tutturmuş. Düşüncesiz, cahil Şehnaz, hastadan artan birkaç yudum şerbeti aynı bardakla Hadiye'ye içirmiş. Kulağıma gelen Şehnaz'ın bu cahilce günahı üzerine düşündüm. İshak Efendi'nin oğlu Enver Bey'in geçen sene avda soğuk alarak zatürreye tutulduğunu, çok güç kurtulduğunu ve hâlâ tamamıyla iyileşemediğini ve karısı Sadiye'nin de müzmin bir bronşitten mustarip olduğunu biliyordum. Hadiye, arabacı Arif'in evinden konağa hastalık götürürse bulaşma tehlikesine en evvel maruz kalacakların anasıyla babası olduğunu keşfetmek ne keskin bir zekâ ne de keramet gerektirir. Bu keşfimden yararlanmak yolunu düşündüm. Hemen o günlerde Sulumanastır'a, terzi Niko ailesini ziyarete gitmiştim. Ailenin büyük oğlu Mihal ve ortancası Kiryako ile gezine gezine Viran Cami'ye geldik. Yolda mektep arkadaşlarımdan Ali Rıza'ya rastladım. Mektepteyken çok sevişirdik. Birkaç sene sınıflardan döndüydü. Zavallı çocuk Samatya Posta Şubesi'ne postacı olmuş. O da boynunda posta çantasıyla bize katıldı. Abdal Veli'nin makamına kadar geldik...

— Kâfi... Zihnimdeki muammanın kilidini açmak için siz elime bir değil birkaç anahtar verdiniz. Posta işlemine varıncaya kadar her şey halloldu. Mağaranın kapısındaki zebaniler, terzinin oğulları Mihal ile Kiryako'ydu, değil mi?

— Evet. Yüzlerine birer iri ve korkunç karnaval maskesi geçirmiştik.

— Eleni vasıtasıyla İshak Efendi'nin komşusu Hacı Ferhat Efendi'nin evinde olup bitenleri de bütün haber alıyordunuz.

— Tabii... Hacı Hurşit Efendi'nin hikâyesini, Abdal Veli hakkındaki güçlü imanını, Medhi Bey'le Nermin Hanım'ın kavgalarını hep günü gününe, aynı aynına öğreniyordum.

— Osman'ın çaktığı kibritin aydınlığıyla mağarada görünen huri ile gılman kimlerdi?

— Terzi Niko'nun küçük oğlu İstefani ile nişanlısı Fotini. Ortalığın tenhalığı hasebiyle hep onları o gece beraber almıştım... İki zebani epeyce sarhoştular. Oynadığım bu evliya komedyasının esasından, yani zembile bırakılan şeyin para olduğundan bile haberleri yoktu. Abdal Veli'nin maneviyeti o gece bizi Hurşit Efendi'yle iki hizmetkârı soyan hırsızların saldırılarından kurtardı. Soygun mağaranın epey uzağında gerçekleşti. Bizim onlarla katiyen ortaklığımız yoktur. Ben beş yüz lirayı cebime koyup var kuvvetimizi bacaklarımıza vererek oradan savuşurken hırsızlar o üç zavallıyı soymakla meşguldüler. Öyle adi bir gece haydutluğunda ortaklığım olamayacağını ben söylemeden vicdanınız onaylar.

— Şüphe yok.

— Dışarıdan bakılınca bu dolandırıcılık durumu bir cinayet gibi görünür. Çünkü işin içinde ölenler var. Halbuki düzenlediğim bu evliyalık vakası gerçekleşmemiş olsaydı ölenler yine öleceklerdi. Ben yalnız tütsü gönderdim. İçeriden kullanılacak ilaç vermedim. Kafiyeli ihtar mektubunda doktor çağrılmasına ve tıbbi tedaviye onay gösterdim. Hastalara doktorlar çağrıldı. Tıp biliminin son tedavi çarelerine başvurmaktan geri durulmadı. Öldülerse ecelleriyle öldüler. Bu dolandırıcılık aklıma Abdal'ın evliyalığından geldi. Hafız İshak Efendi'nin konağından çıkacağını tahmin ettiğim üç cenazenin doğru çıkmasında bana yardımcı olan talihim, Hacı Ferhat Efendi'nin konağında beş yüz liraya sigorta ettiğim hayatları kurtarmak lütfunda bulunmadı. İpliğimi pazara çıkardı.

* * *

Ertesi gün Nüzhet Ulvi, polis komiserinden şu mektubu aldı:

Azizim,

Siz vicdanımca mazur görülebilir ve bağışlanabilirsiniz, lakin kanun gözünde mahkûmsunuz. Ben o kanunun hükümlerini harfiyen yerine getirmeye memur, bu yüzden sizi tevkif etmeye mecburum. İki ateş arasında kalan, savaşan bir asker gibi vazifemle vicdanımın tehditleri ortasında sıkıştım. Vazifeme itaat, vicdanımı dinlemekten önce gelir. Çünkü maalesef henüz insanlık, vicdanların yarattığı kanunlarla idare olunacak kadar ilerlemedi. İlerleseydi hapishaneler okul olur, hiçbir kumandan maiyetine vur emrini veremez, insanoğlu silahıyla insan kardeşine nişan alırken kurşunu nereye sıktığını düşünür, insan evlatlarının kolları, bacakları, vuranlar ve vurulanlar için de insanlık bakımından bir utanç olan kelepçelerden, bukağılardan kurtulurdu.

Bugün vazifem gereği, iffetsiz, hırsız, serseri bir kızı tutuklamaya mecbur kaldığım zaman, bu zavallının bodrumda açlıktan can çekişen bir kardeşçiği bulunması ihtimalini düşüneceğim.

Vazifeme sadığım. Fakat vicdanımı da çiğnemek istemem. Kanun sizi tevkif etmemi emrediyor... Vicdanım serbest kalmanızı... Her ikisine de saygımı göstermek için şimdi ilgili makama istifa mektubumu takdim ediyorum.

Her hükümet adamı benim gibi kanundan aldığı emri menfaatinden ziyade vicdanıyla ölçerek uygulamayı bilseydi, bu kadar uzun müddet ve hâlâ kötülük galip, fazilet mağlup konumunda kalmaz, insanlığın azan yaralarından çoğu kapanmaya yüz tutardı.

Eski Polis Komiseri
Şinasi

Heybeliada 16 Şubat 1919

TÜRK EDEBİYATI KLASİKLERİ - 55

İspanyol gribinin dünyayı kasıp kavurduğu yıllarda İstanbul bir yandan yangınlarla, bir yandan da salgın hastalıkla kavrulmaktadır. Zengin fakir ayırt etmeyen hastalık, yoksul evlerine de zenginlerin köşklerine de sıçrar, girdiği hanelerden birkaç can almadan çıkmaz. Haksız kazançla zengin olanların batıl inançlarından ve korkularından faydalanmak isteyenlerse evliyalık iddiasıyla bir düzen kurup çıkar sağlamanın peşindedir.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, çelişkilerle ördüğü romanında bir dönemin bütün aksaklıklarını göz önüne sererken okuru nefes nefese bir polisiyeyle baş başa bırakıyor.

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Dönemini ve çevresini romanlarında yaşatıp, genç yaşlarından itibaren geniş halk kitlelerince sevilerek okunmuş Hüseyin Rahmi, edebiyatımızın benzeri az bulunur şahsiyetlerindendir. Kitaplarında İstanbul yaşamının özel inanışları, toplumsal ve ekonomik eşitsizlikler, kadın erkek ilişkileri gibi konular halkın özgün konuşma biçimleri korunarak, çok defa gülünç, bazen hüzünlü olarak işlenir. Romanımıza "mahalli renk" ilk kez onunla girer. Yazarlık yaşamına 1883'te *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde başlar. 1896'da *İkdam* gazetesinde roman ve öyküleri tefrika edilirken üne kavuşur. Döneminin en çok okunan yazarı olur. Tüm kazancı yazarlıktan gelir. Bu sayede Heybeliada'da şimdi müze olan köşkünü alır. 1908 Meşrutiyet'inden sonra Ahmet Rasim'le *Boşboğaz* adında bir mizah gazetesi çıkarır. İlk soruşturmaya böylelikle uğrar. Gazetesi kapanır. İkinci kez *Ben Deli miyim?* romanıyla mahkemelik olacak ve yine beraat edecektir. Çoğu roman olmak üzere öykü, tiyatro, makale ve eleştiri türünde altmışın üzerinde kitabı bulunmaktadır. Yazarın seçme eserlerine Türk Edebiyatı Klasikleri Dizimizde yer vermeyi sürdüreceğiz.

9786254054587

12 TL